

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اصول مدیریت اردوهای جهسادی

از نمای پیام رسانی فرهنگی

اصول مدیریت اردوهای جهادی از نمای پیامرسانی فرهنگی/ اخوان،
محمدعلی. - قم: خادم الرضا (ع)
ISBN: 978-964-2590-99-5 ۳۰/۰۰۰ ریال
فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.
کتابنامه به صورت زیرنویس
چاپ دوم
۱. اردو و اردوداری - ایران. ۲. اردوهای جهادی - ایران. ۳. برنامه‌های
فرهنگی
۷۹۶/۵۴۳۳ G ۷/۱۹۷ / ج ۹ آ ۵

ره‌نامه‌ی دوم: اصول مدیریت اردوهای جهادی از نمای پیامرسانی فرهنگی

مؤلف: محمدعلی اخوان

ناشر: انتشارات خادم‌الرضا ﷺ

به سفارش مرکز مطالعات راهبردی و هدایت حرکت‌های جهادی

چاپ و صحافی: مرکز چاپ سپاه

نوبت چاپ: دوم، تابستان ۱۳۹۰

شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه

قیمت: ۳۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۹-۰۵-۲۵۹۰-۹۶۴-۹۷۸-۵ ISBN: 978-964-2590-99-5

جميع حقوق محفوظ است

مرکز مطالعات راهبردی و هدایت حرکت‌های جهادی:

ساختمان مرکزی ۸۸۹۳۰۸۵۲ - ۲۱۸۸۹۲۸۳۱۴

حوزه مطالعات راهبردی و تربیت جهادی: ۱- ۰۲۵۱۷۷۱۷۳۰۰

www.jahadgar.com

Email: markaz.jahadi@gmail.com

با همکاری معاونت سازندگی و کارآمد سازی سازمان بسیج دانشجویی

مراکز پخش:

ساختمان مرکزی تهران: مرکز مطالعات راهبردی و هدایت حرکت‌های جهادی (۸۸۹۳۰۸۵۲-۲۱-۸۸۹۳۰۸۵۲)

تهران: معاونت سازندگی و کارآمدسازی سازمان بسیج دانشجویی (۸۳۸۱۵۴۵-۲۱-۰۲۱)

قم: حوزه مطالعات راهبردی و تربیت جهادی (۷۷۱۷۳۰۰-۱-۰۲۵۱)

فهرست اصول

۲۵.....	اصل اول: کمال‌گرایی.....
۲۹.....	اصل دوم: مسئولیت‌پذیری.....
۳۵.....	اصل سوم: زمینه‌سازی حاکمیت جهانی اسلام.....
۴۳.....	اصل چهارم: خدامحوری.....
۶۳.....	اصل پنجم: شکوفاسازی مخاطب.....
۷۱.....	اصل ششم: اصل رفتار اخلاق‌مدار.....
۸۱.....	اصل هفتم: بصیرت اجتماعی.....
۸۹.....	اصل هشتم: جنبش‌سازی هدف‌گرا.....
۱۰۳.....	اصل نهم: برنامه‌ریزی کارآمد.....
۱۱۳.....	اصل دهم: گزینش تخصصی.....
۱۱۷.....	اصل یازدهم: سازماندهی.....
۱۲۵.....	اصل دوازدهم: تدبیر در اجرا.....
۱۳۹.....	اصل سیزدهم: نظارت و کنترل.....
۱۴۵.....	اصل چهاردهم: پیگیری اهداف.....

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۱۳
فصل اول: اصول نظری مدیریت جهادی.....	۱۷
مفهوم اصول مدیریت اردوهای جهادی.....	۱۹
□ مفهوم اصول مدیریت اردوهای جهادی چیست؟.....	۱۹
مفهوم اصول.....	۱۹
مفهوم مدیریت.....	۱۹
مفهوم اصول مدیریت.....	۲۰
مفهوم اردوهای جهادی.....	۲۰
□ تفاوت مبانی، اهداف و اصول در چیست؟.....	۲۰
واژگان مبانی، اهداف، اصول.....	۲۱
□ عرصه و گستره مبانی، اهداف و اصول مدیریت اردوهای جهادی چه تفاوتی با اصول مدیریت رایج دارد؟ و آیا این اصول محدود به اردوهای جهادی می‌شود؟.....	۲۱
□ چرا هنگام برگشت از اردو جهادی احساس دل‌تنگی می‌کنم و گویا لحظه لحظه اردو با فطرتم پیوند عمیقی دارند؟.....	۲۵
مفهوم کمال.....	۲۶
□ هرچه می‌خواهم نسبت به حوادث فرهنگی، اجتماعی و سیاسی پیرامونم بی‌تفاوت باشم، نمی‌توانم و از درون احساس می‌کنم باید قدمی بردارم، راهنمایی ام کنید؟.....	۲۹
□ برای حرکت آگاهانه در پیشبرد اهداف معنوی، چه ملاک‌ها و شاخص‌هایی وجود دارد؟.....	۳۲
عناصر کلیدی در ساماندهی حرکت‌های جهادی.....	۳۲

- در همایش‌های مختلف، آرمان‌های متنوعی برای حرکت‌های جهادی ذکر می‌شود که باعث سردرگمی می‌گردد، آیا اصل حاکمی بر همه این اهداف وجود ندارد؟ ۳۵
- برای تحقق آرمان حاکمیت عدالت و معنویت در سرتاسر جهان، چه باید کرد؟ ۳۷
- الف. پرورش نیروهای مومن، بصیر و کارآمد ۳۸
- ب. جریان‌سازی حرکت‌های فراگیر جهادی ۳۹
- فصل دوم: اصول پرورش نیروهای کارآمد** ۴۱
- چه عواملی در پرورش نیروهای مومن، بصیر و کارآمد تاثیرگذار است؟ ۴۳
- ارتباط با خدا ۴۳
- ارتباط با خود ۴۳
- ارتباط با دیگران ۴۴
- ارتباط با جامعه ۴۴
- رمز موفقیت و ماندگاری مدیریت الهی همچون حضرت علی علیه السلام و امام حسین علیه السلام چه بوده است که برخلاف تحلیل قوانین متداول مدیریت انسان‌مدار، همه اندیشمندان دوست و دشمن، آنان را پیروز میدان می‌دانند و پیوسته اصول و رفتار آنان الگوی قرن‌هاست؟ ۴۴
- برای ارتقای سطح معنوی نیروها، قبل از اردو و جلسات آموزشی و فرهنگی فراوانی برگزار کردیم ولی چرا روح‌خدا محوری بر اردو حاکم نبود؟ ۵۲
- آموزش تربیت‌گرا ۵۳
- پایبندی به اصل‌خدا محوری چه تاثیرات محسوسی در حرکت‌های جهادی دارد؟ ۵۶
- امانت‌داری ۵۶
- شایسته‌سالاری ۵۷
- اخیراً بارها امام‌خامنه‌ای نسبت به گسترش غیراصولی، رشته‌های علوم انسانی همچون مدیریت، هشدارهای جدی داده‌اند علت دغدغه ایشان چیست؟ ۶۱
- رفع موانع ۶۲

۸ ► اصول مدیریت اردوهای جهادی از نمای پیام‌رسانی فرهنگی

- اردوهای جهادی بهترین فرصت برای خودشناسی و شکوفایی معنوی جوانان و نوجوانان است، چگونه مدیر نیروها را در راستای این شکوفایی قرار دهد؟ ۶۳
- الف. شکوفایی معنوی ۶۳
- ب. کرامت ۶۶
- با عنایت به اصل مهم شکوفایی مخاطب، مسئولین چگونه باید نیروهای خود را ارزیابی نمایند؟ ۶۹
- چگونه حرکت‌های جهادی محل رویش انسان‌های بزرگی همچون امام خمینی علیه السلام، امام موسی صدر، شهید چمران و بسیاری دیگر از نیروهای کارآمد و متعهد گردیده است؟ ۷۱
- برای ایجاد رابطه سازنده با دیگران، توجه به چه اصول رفتاری ضروری است؟ ۷۲
- رفتار مدیران جهادی از چه ویژگی‌هایی سرمنشاء می‌گیرد؟ ۷۵
۱. معرفت ۷۵
۲. مهارت ۷۵
۳. اخلاق ۷۵
- چه دانش‌های مورد نیاز مدیر جهادی می‌باشد؟ ۸۱
۱. دین‌شناسی ۸۱
۲. مدیریت عمومی ۸۲
۳. قوانین و مقررات ۸۲
۴. مخاطب‌شناسی ۸۲
۵. جذاب‌سازی ارتباط ۸۲
- فصل سوم: اصول جریان‌سازی حرکت‌های جهادی** ۸۵
- دست‌یابی به آرمان بلند حاکمیت جهانی اسلام نیازمند جریان‌سازی اجتماعی است که حرکت‌های جهادی گامی در راستای این جریان‌سازی می‌باشد، برای تحقق صحیح این حرکت‌ها رعایت چه اصولی لازم است؟ ۸۷
- جنبش‌های بزرگی همچون اردوهای جهادی در راستای آرمان کلان حکومت جهانی اسلام، چه هدف‌هایی دنبال می‌کند؟ ۸۹
- تمرین مدیریت ۸۹
- هماهنگی میان مهندسی فرهنگی نظام با مدیریت جهادی ۹۰

- یکی از دغدغه‌های مدیران حرکت جهادی تنها نماندن در بحران‌ها و مشکلات پیش‌رومی باشد، برای پیشگیری از بروز چنین اتفاقی چه باید کرد؟ ۹۱
- هدف‌گرایی در جریان‌سازی به چه معنا بوده و چه ضرورت و اهمیتی دارد؟ ۹۳
- الف) تعیین مسیر حرکت گروه جهادی ۹۵
- ب) تمرکز تلاش‌ها ۹۵
- ج) تعیین چارچوب برای تصمیم‌گیری ۹۷
- د) تعیین میزان پیشرفت ۹۷
- چه اهدافی می‌تواند جریان‌ساز باشد و انگیزه لازم را برای حرکت گروه و برنامه‌ریزی سازنده، ایجاد نماید؟ ۹۷
- الف) هدف، آرمانی و کلان باشد ۹۷
- ب) شفاف و روشن باشد ۹۸
- ج) بر اساس واقعیات خارجی باشد ۹۸
- گام نخست در مدیریت گروه جهادی چیست؟ ۱۰۳
- تعریف برنامه‌ریزی ۱۰۴
- ارکان برنامه‌ریزی ۱۰۴
- آیا سخن مسئول گروه جهادی ما درست است که: زیبایی حرکت‌های جهادی در عدم برنامه‌ریزی آن است و پیش‌بینی، باعث کاهش توکل می‌شود؟ ۱۰۴
- فوائد برنامه‌ریزی در نگاه اهلبیت علیهم‌السلام ۱۰۵
- الف. پیش‌بینی خردگرا ۱۰۶
- برای پیشگیری از آزمون و خطا و تکرار اشتباهات در تصمیم‌گیری‌ها رعایت چه اصولی ضروری است؟ ۱۰۶
- فواید پیش‌بینی ۱۰۸
- چگونه برنامه‌های آینده را پیش‌بینی و برای آن برنامه‌ریزی نماییم؟ ۱۰۸
- مسئولان حرکت‌های جهادی برای پیش‌بینی کارآمد چه مراحل را لازم است طی کنند؟ ۱۰۹
- راه‌کار ۱۱۱
- ب. تصمیم‌گیری ۱۱۱
- عناصر کلیدی در تصمیم‌گیری چیست؟ ۱۱۱

- سیره عملی امام علی علیه السلام در تصمیم‌گیری ۱۱۲
- حرکت‌های جهادی عرصه‌های متنوعی دارد که لازمه پوشش این تنوع عرصه‌ها وجود متخصصین در هر عرصه است، برای دست‌یابی به نیروهای متخصص چه اصولی رعایت شود؟ ۱۱۳
- برنامه‌ریزی‌های دقیق برای حرکت‌های جهادی ممکن است وقت زیادی را از جهادگران بگیرد و چه بسا وظیفه اصلی دانش‌آموزان، دانشجویان و طلاب که تحصیل علم است دچار آسیب‌های شود، در این رابطه چه راه‌کاری توصیه می‌شود؟ ۱۱۸
۱. مسئول اردو ۱۱۹
۲. مشاور فرهنگی مدیر ۱۱۹
۳. مبلغین ۱۲۰
۴. مدیر داخلی ۱۲۰
۵. مسئول خواهان ۱۲۱
۶. مسئول فرهنگی ۱۲۱
۷. مسئول آموزش ۱۲۲
۸. مسئول پژوهش ۱۲۲
۹. مسئول عمرانی ۱۲۲
۱۰. مسئول مالی ۱۲۳
۱۱. مسئول پشتیبانی ۱۲۳
- کادر مدیریتی مسئول باید چه ویژگی‌های داشته باشند؟ ۱۲۳
- آیا درست است که می‌گویند بسیاری از مباحث مدیریت جنبه تئوری دارد و درایت در زمان اجرا کافی است؟ ۱۲۵
- اصول تدبیر در اجرا ۱۲۵
۱. قاطعیت و رحمت ۱۲۶
- برخی مسئولین به علت ایجاد رفاقت صمیمانه با نیروها صلاحیت لازم را ندارند و برخی دیگر به علت تحکم در امر و نهی، دچار ضعف مقبولیت می‌شوند. برای پیشگیری، چه اصولی توصیه می‌شود؟ ۱۲۶
۲. تشویق و تنبیه ۱۲۷

- چگونه در زمان های خستگی و مشکلات فضا را تغییر دهیم؟..... ۱۲۷
۳. کلان نگری..... ۱۲۷
- مسئولین برخی اردوها در مواجهه با توقعات جزئی نیروها و مشکلات پیش بینی نشده، دچار سردرگمی می شوند. در این رابطه توجه به چه اصلی لازم است؟... ۱۲۷
۴. تعاون..... ۱۲۸
- چگونه مدیر می تواند همه نیروها را با خود همراه نماید؟..... ۱۲۸
۵. پاسخ گویی..... ۱۲۸
۶. رفاقت سازنده..... ۱۲۹
۷. همراهی..... ۱۲۹
۸. شایسته سالاری..... ۱۲۹
- با توجه به گستره حرکت های جهادی و محدودیت زمان و نیاز به سرعت عمل فراوان، مدیر اردو چگونه مسئولین اجرایی خود را انتخاب کند؟..... ۱۲۹
۹. نشاط..... ۱۳۲
۱۰. عدالت مداری..... ۱۳۳
- برخی از مدیران اردوها، مسئولین عرصه ها را بر اساس دوستی و آشنایی انتخاب می کنند، آیا این رفتار با مبانی مدیریت اهل بیت علیهم السلام سازگار است؟... ۱۳۳
۱۱. مدیریت بحران..... ۱۳۴
- گاهی حرکت های جهادی زندگی در شرایط سخت را می طلبد و مدیریت چنین شرایط به مراتب سخت تر است. رعایت چه اصولی در مواجهه با این گونه بحران ها لازم است؟..... ۱۳۴
- نامه برای مدیریت ضعیف..... ۱۴۰
- نامه ای برای دنیا طلبی قاضی..... ۱۴۱
- نامه ای برای خیانت و بد رفتاری مدیر..... ۱۴۱
- نامه برای کارگزاران اختلاس کننده و فاسق..... ۱۴۲
- پس از برگزاری اردوی جهادی چه وظائفی بر عهده ی مدیر گروه است؟..... ۱۴۵
- کتابنامه..... ۱۴۹

فهرست راه‌کارها

- ۲۲..... راه‌کارهای پیشنهادی جهت آشنایی با اصول مدیریت اردوهای جهادی
- ۲۶..... راه‌کار تقویت روحیه کمال‌گرایی
- ۳۳..... راه‌کارهای تقویت روحیه مسئولیت‌پذیری
- ۴۰..... راه‌کارهای ایجاد خواست عمومی نسبت به حاکمیت جهانی اسلام
- ۴۶..... راه‌کارهای تحقق اصل خدامحوری
- ۵۳..... راه‌کارهای تحقق آموزش تربیت‌گرا
- ۵۷..... راه‌کارهای تقویت اصل معنویت‌گرایی
- ۶۵..... راه‌کارهای تقویت شکوفایی معنوی مخاطبان
- ۶۸..... راه‌کار تحقق اصل کرامت‌سازنده
- ۷۶..... راه‌کارهای تحقق رفتار اخلاق‌مدار
- ۸۳..... راه‌کارهای تحقق اصل بصیرت اجتماعی
- ۹۲..... راه‌کارهای کادرسازی شخصی
- ۹۴..... راه‌کار تحقق هدف‌گرایی در حرکت‌های جهادی
- ۹۵..... راه‌کارهای تحقق تعیین مسیر حرکت گروه جهادی
- ۹۶..... راه‌کارهای تمرکز تلاش‌ها
- ۹۹..... راه‌کارهای تحقق اصل جنبش‌سازی هدف‌گرا
- ۱۰۹..... طرح و راه‌کار پیش‌بینی
- ۱۱۴..... راه‌کارهای تحقق اصل‌گزینش تخصصی
- ۱۲۸..... راه‌کارهای پیشنهادی برای کلان‌نگری
- ۱۳۶..... راه‌کارهای تدبیر در اجرا
- ۱۴۳..... راه‌کار تحقق اصل نظارت و کنترل
- ۱۴۵..... راه‌کارهای تحقق پیگیری اهداف

پیشکش

کوله‌های سفر می‌بندند و با چشمان رو به آسمان، زیر لب جمله‌ای را زمزمه می‌کنند.

صورتشان بر افروخته است و گره مشتش هایشان از همت بلندشان سخن می‌گوید.

رگ‌های برآمده‌ی گردنشان فریاد می‌زنند: که از ظلم و بی‌عدالتی، کلافه و عصبانی‌اند و پاهایشان در اندیشه‌ی قدم زدن به بلندای گسترش جهانی حق، عدالت و معنویت است.

راهشان، راه انبیا و اولیا و هم‌تشان، تحقق میثاق آنها خواهد بود، نویدی که همه‌ی تاریخ، سرفصل آن می‌باشد.

سفیران الهی، حکمرانی صلح، امنیت، عدالت و معنویت را در سرتاسر عالم وعده داده‌اند^۱ و این را نیز گفته‌اند که برای شکل‌گیری این

---

۱. (انبیا، ۱۰۵) و (قصص، ۵)

حاکمیت دو اتفاق بزرگ لازم است، پرورش یافتن نیروهای کارآمد و ایجاد خواست و اراده عمومی.^۱

پیش‌برد اهداف اجتماعی برگزیدگان خداوند، در هر دوران نیازمند نیروهای متعهد و متخصص بوده است، تا جایی که حضرت علی علیه السلام قیام خود را مشروط به وجود تنها چند تن^۲ از آنان می‌داند، از این رو حکومت عدل جهانی، زمانی برپا خواهد شد که گروهی از مردم، آمادگی حقیقی برای یآوری ولی‌الهی را پیدا نمایند.

از آنجا که برای شکل‌گیری این جریان‌سازی عمومی، لازم است موجی از مطالبه‌ی عدالت و معنویت در جامعه ایجاد شود، احساس نیاز مردم نیز اهمیت فراوانی دارد.

مدیران جهادی، نخبگان هستند که با اراده‌های آهنین می‌کوشند با برگزاری اردوهای جهادی این دو شرط مهم را تحقق بخشند. در راستای دست‌یابی به این آرمان مقدس اهدافی میانی، همچون تربیت مدیران کارآمد برای نظام اسلامی، پیام‌رسانی فرهنگی و محرومیت‌زدایی^۳ نیز تحقق خواهد یافت.

---

۱. رک: (انبیاء، ۱۰۵)

۲. لَوْ وَجَدْتُ أَعْوَانًا عَلَيَّ مِثْلَ بَصِيرَةَ الْأَرْبَعَةِ الَّذِينَ وَجَدْتُ لَمَا كَفَفْتُ يَدِي وَلَنَأْهَضْتُ الْقَوْمَ وَلَكِنْ لَمْ أَجِدْ خَاسِمًا، سوگند به خدایی که همه چیز را آفرید، اگر یارانی چون آن چهار نفر، فداکار و آگاه داشتم، دست به بیعت دراز نمی‌کردم، و با آنان به نبرد می‌پرداختم، اما چه کنم که نفر پنجمی نداشتم؟ (دیلمی، حسن، إرشاد القلوب إلى الصواب، ج ۲، ص: ۳۹۸).

۳. رک: اخوان، محمد علی، آسیب‌شناسی اردوهای جهادی از نمای پیام‌رسانی فرهنگی، ص ۳۱.

برای دستیابی به اهداف پیش‌بینی شده‌ی اردوهای جهادی، همه‌ی مسئولان و نیروهای جهادی، نیازمند نقشه‌ی چشم‌انداز در تمامی عرصه‌ها می‌باشند تا همه‌ی مسئولین و نیروها، با توجه به اصول تحقق آن اهداف، گام بردارند.

پیوند تنگاتنگ، آرمان بلند اردوهای جهادی با عرصه‌ی فرهنگی آن، محققین مرکز را بر آن داشت تا بااستعانت از خداوند متعال و توجهات حضرت بقیة الله الاعظم عزله، کتاب اصول مدیریت اردوهای جهادی از نمای پیام‌رسانی فرهنگی را در سه فصل تدوین نمایند:

فصل اول: اصول نظری و مفهوم شناسی:

در این فصل، مفاهیم مرتبط با موضوع و اصول نظری مدیریت جهادی که برآمده از مبانی اسلام است ذکر می‌گردد.

از مهمترین اصول نظری مدیریت جهادی، اصل زمینه‌سازی حاکمیت جهانی اسلام است که تحقق آن نیازمند پرورش سرمایه‌های انسانی بصیر و کارآمد و جریان‌سازی اجتماعی می‌باشد.

فصل دوم: اصول پرورش و تربیت نیروهای کارآمد:

مدیران موفق برای دستیابی به اهداف کلان اردوهای جهادی، و در راستای پرورش نیروهای کارآمد، لازم است بخوبی مخاطبان خود را بشناسند و با رعایت برخی اصول، زمینه‌ی تربیت نیروهای کارآمد را فراهم نمایند.

انسان دارای چهار عرصه‌ی ارتباطی است، ارتباط با خدا، خود، دیگران و جامعه و متناسب با پرورش این عرصه‌ها، چهار اصل مهم ذکر خواهد شد.

فصل سوم: اصول جریان سازی حرکت‌های جهادی:

دمیدن روح شکوفایی و کرامت در مناطق محروم، موجی از بصیرت و مطالبه‌گری را در حوزه‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی رقم خواهد زد که پدید آمدن این موج فراگیر و جریان اجتماعی، بزرگ‌ترین نیاز برای دست‌یابی به حاکمیت دین الهی است.^۱

مدیریت و برنامه‌ریزی این جریان‌های فراگیر که اردوهای جهادی نیز متولد آن می‌باشد، دارای اصولی علمی و برآمده از منابع اسلامی است که در این کتاب تنها چهارده اصل از اصول مرتبط با اردوهای جهادی ذکر می‌گردد.

در پایان لازم است از محققین مرکز پژوهش‌های رویش و حوزه مطالعات راهبردی و تربیت جهادی به ویژه حجة الاسلام نوید خاکبازان و آقای علیرضا ایران‌دوست و خانم زهرا آزادی که ما را در تدوین این کتاب یاری نمودند، تشکر نماییم.

مرکز مطالعات راهبردی و هدایت حرکت‌های جهادی

---

۱. «لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ، ما رسولان خود را با دلایل روشن فرستادیم، و با آنها کتاب (آسمانی) و میزان (شناسایی حق از باطل و قوانین عادلانه) نازل کردیم تا مردم قیام به عدالت کنند» (الحديد، ۲۵)

فصل اول

اصول نظری مدیریت جهادی

مفهوم اصول مدیریت اردوهای جهادی

□ مفهوم اصول مدیریت اردوهای جهادی چیست؟

مفهوم اصول

در لغت به معنای ریشه در برابر (فرع) و (شاخه) می باشد؛ و در اصطلاح، عبارت است از قواعد و قوانینی که بر چیزی حاکم باشد و یا اساس و پایه آن هاست.

مفهوم مدیریت

از مدیریت تعریف های گوناگونی ارائه شده، ولی وجه مشترک تعریف ها این است که مدیریت، استفاده بهینه از منابع انسانی و غیر انسانی به منظور تحقق اهداف از پیش تعیین شده با توجه به قوانین حاکم است. استاد مطهری مدیریت را این گونه تعریف می کنند:

«مدیریت انسان‌ها عبارت است از فنِ بهتر بسیج کردن و بهتر سامان دادن و بهتر سازمان‌دادن و بهتر کنترل کردن نیروهای انسانی و به کاربردن آن‌ها.»^۱

مفهوم اصول مدیریت

به معنای قواعد و چارچوب‌هایی است که بر وظایف، مسئولیت‌ها، رفتارها، مقررات، تصمیمات و اندیشه‌های مدیر حاکم و ناظر است. به عبارت دیگر، اصول، ابهام‌زدا، محدود کننده و پالایش‌گر روش‌ها و تصمیم‌ها در جهت دستیابی به اهداف است؛ و برای آنکه راهنمای عمل باشد، بیانگر بایدها و نبایدهاست.

مفهوم اردوهای جهادی

اردوهای جهادی، به معنای، مجموعه حرکت‌های سازمان و سامان یافته دانش‌آموزان، دانشجویان، طلاب، مردم محلات و دیگر افشارمردم، برای حضور فعال در مناطق محروم، با اهداف الهی در راستای خودسازی جهادی، خدمت‌رسانی اجتماعی است.^۲

□ تفاوت مبانی، اهداف و اصول در چیست؟

مبانی، اهداف و اصول در حقیقت پایه‌های سه‌گانه مدیریت جهادی‌اند و همه آنها از جهان بینی اسلامی سرچشمه می‌گیرد. اسلام، از

۱. مطهری، مرتضی، امامت و رهبری، ص ۲۳۵.

۲. رک: سازمان بسیج دانشجویی، آسیب‌شناسی اردوهای جهادی از نمای پیام‌رسانی فرهنگی، ص ۲۲.

انسان و جهان، تفسیری واقع‌گرا دارد و حیاتِ مادی را بخش بسیار ناچیز از مجموعهٔ هستی می‌داند و آرمان آفرینش انسان را درک قرب الهی و لقای خداوند بیان می‌کند، از این رو ارزشمندترین منابع در تعیین مبانی، هدف‌ها و اصول مدیریت قرآن کریم و روایات اهل بیت علیهم‌السلام، می‌باشد.

واژگان مبانی، اهداف، اصول

۱. مبانی حرکت جهادی: به ریشه‌ها و انگیزه‌های تاثیرگذار در حرکت جهادی گفته می‌شود، برای مثال یکی از مبانی مهم حرکت‌های جهادی، کسب رضایت خداوند و تلاش در راستای زمینه‌سازی برای تحققِ جامعهٔ مهدوی می‌باشد.

۲. اهداف: به چشم‌انداز مورد نظر گروه گفته می‌شود که برای مثال در حرکت جهادی یکی از اهداف، تلاش برای حاکمیت عدالت و معنویت به وسیله کمک به محرومان و پیام‌رسانی فرهنگی است.

۳. اصول: به قوانین حاکم در این حرکت گفته می‌شود که بر هر فرعی مقدم است.

□ عرصه و گسترهٔ مبانی، اهداف و اصول مدیریت اردوهای جهادی چه تفاوتی با اصول مدیریت رایج دارد؟ و آیا این اصول محدود به اردوهای جهادی می‌شود؟

الف. هر یک از انواع مدیریت،^۱ دارای مبانی، اهداف و اصول مربوط

---

۱. برای مثال: مدیریت بازرگانی، مدیریت صنعتی، مدیریت آموزشی، مدیریت تحقیقاتی، مدیریت هنری، مدیریت سیاسی، مدیریت نظامی (فرماندهی).

به خود هستند ولی نکته آن است که برخی از آن مبانی، اهداف و اصول، بر اساس جهان‌بینی دیگری نوشته شده است و با اصول اسلامی ناسازگارند و چه بسا تغییر در مبانی بسیاری از اصول و مسائل را دگرگون خواهد کرد به عبارت دیگر مدیریت اردوهای جهادی در بردارنده اصولی است که بر همه قوانین مدیریتی اردو حاکم است.

ب. هر حرکت و جنبشی که خالصانه و برای خشنودی خداوند باشد، حرکتی جهادی است و زمانی به موفقیت خواهد رسید که بر اساس اصولی مدون، مدیریت گردد. جنگ‌تحمیلی، جهادسازندگی، اردوهای جهادی نمونه‌هایی از حرکت‌های جهادی سازنده هستند که هر کدام از آنها کارگاهی بزرگ برای تولد انسانیت، معنویت و خداخواهی بوده است، چه بسا در آینده حرکت‌های جهادی دیگری آغاز گردد که آنها نیز نیازمند اصول مدیریت جهادی خواهند بود در این کتاب سعی شده است از میان اصول مدیریت حرکت‌های جهادی چهارده اصل مرتبط با اردوهای جهادی ذکر شود.

راه‌کارهای پیشنهادی جهت آشنایی با اصول مدیریت اردوهای جهادی

۱. در راستای آشنایی جهادگران با اصول مدیریت جهادی، مسابقه کتاب‌خوانی از کتاب‌هایی همچون آسیب‌شناسی اردوهای جهادی و کتاب حاضر برگزار شود.
۲. نشست‌های آموزشی به همراه آزمون و به صورت متن‌محور برگزار شود.
۳. اصول مدیریت به اسلایدهای جذاب که همراه با نماهنگ و فیلم

کوتاه است تبدیل گردد و در نشست های آموزشی نمایش داده شود.
۴. مسابقه ی " پنج خط ماندگار" برگزار شود در این طرح چهارده اصل به عنوان موضوع مقاله ای پنج خطی ارائه می گردد که فشردگی متن نیز امتیاز خواهد داشت.

اصل اول: کمال‌گرایی

□ چرا هنگام برگشت از اردو جهادی احساس دل‌تنگی می‌کنم و گویا لحظه‌لحظه اردو با فطرتم پیوند عمیقی دارند؟

در حرکت‌های جهادی همچون انقلاب، دفاع مقدس و اردوهای جهادی در درون انسان‌های بصیر، فرایند پیچیده‌ای رخ می‌دهد که در این دگرگونی بزرگ، انسان‌های همچون امام خمینی علیه السلام، امام موسی صدر، شهید چمران و شهید همت متولد می‌شوند که در صورت استمرار آن فرایند و مدیریت آن، پیوسته حرکت‌های جهادی کارخانه عظیم انسان‌سازی، باقی خواهند ماند.

آری همان‌گونه که کمال‌گرایی و خداخواهی در فطرت^۱ و سرشت آدمیان است، تلاش سازنده برای خشنودی خداوند نیز پیوندی

---

۱. «فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفاً فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ؛ پس روی خود را متوجه آیین خالص پروردگار کن! این فطرتی است که خداوند، انسانها را برآن آفریده؛ دگرگونی در آفرینش الهی نیست؛ این است آیین استوار؛ ولی اکثر مردم نمی‌دانند!» (روم، ۳۰).

ناگسستی با فطرت کمال‌جوی انسانی دارد چراکه ریشه حرکت‌های جهادی کمال‌طلبی انسان می‌باشد.

به عبارت دیگر انسان، موجودی کمال‌جو و تعالی‌پذیر است و کمال آدمی نیز بر اثر شناخت و وظیفه و عمل به آن تحقق خواهد یافت.^۱ از این رو هر زمان که انسان در این راستا حرکت نماید احساس آرامش درونی و پیوند قلبی با آن حرکت خواهد داشت.

مفهوم کمال

کمال در لغت، به معنای تمام شدن، کامل شدن، تمام و آراستگی صفات است^۲ و در اصطلاح، به این معنی است که در ساختمان وجودی انسان، بُعدی بی‌نهایت قرار گرفته که انسان می‌تواند با گام برداشتن در راه خدا به "اعلی‌علیین" برسد.^۳

راه‌کار تقویت روحیه کمال‌گرایی

۱. طومار آسمانی: یک نقاشی یا نوشته که پیامش ترغیب انسان به تعالی و پرواز معنوی است (برای مثال نقاشی‌های شهید چمران یا جملات الهی‌نامه علامه حسن‌زاده‌ی آملی) در مقوایی بزرگ با پردازشی هنری طراحی می‌گردد و در مکان مناسبی نصب می‌شود و روی این تابلو نوشته خواهد شد: «که برداشت آزاد خود را از این نقاشی بنویسید و

۱. مقدس‌نیا، محمدی، آداب معاشرت، ص ۱۴.

۲. فرهنگ عمید، ص ۸۴۰.

۳. «ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّى فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَى؛ سپس نزدیک شد و بسیار نزدیک شد تا به قدر دو کمان یا نزدیکتر» (نجم ۸ - ۹).

کنار آن امضا نمایند.»

۲. فال‌کارت‌های تدبیر: فال‌کارت‌های تفکرسازی که نسبت به کمال‌گرایی انسان انگیزه‌سازی نماید، برای مثال در هنگام ورود یا خروج از محل اسکان هر شخصی فالی برمی‌دارد و در طول روز مطالعه خواهد کرد.

در این فال‌ها، جملات تاثیرگذار و تفکربرانگیز از آیات، روایات، کلماتی از حکما و عرفا، وصیت‌نامه شهدا قرار دارد.

۳. نمازنامه: پس از برگزاری نمازجماعت فرصت مناسبی برای توزیع یک تک‌برگ می‌باشد که در آن با قلمی هنرمندانه، سعی می‌شود فطرت کمال‌گرای مخاطب را بیدار نماید.^۱

۴. اردوی معرفی نجوم: شب‌های پرستاره‌ی روستاها فرصت مناسبی برای اردوهای شبانه است تا جهادگران هر کدام در گوشه‌ای بنشینند و به قدرت بی‌کران الهی و فلسفه‌ی آفرینش که کمال و تعالی انسان است، بیندیشند.

۵. خیمه‌ی نیایش: مکان ویژه‌ای با پردازش متناسب برای نیایش آماده شود تا مناجات‌های شبانه و نماز شب جهادگران در آن انجام گردد که سبب جهت‌دهی معنوی اردو خواهد شد.

---

۱. جزوه‌ی آموزشی کارگاه تفکر، تولید مرکز مطالعات راهبردی و تربیت جهادی، منبع مناسبی است.

اصل دوم: مسئولیت‌پذیری

□ هرچه می‌خواهم نسبت به حوادث فرهنگی، اجتماعی و سیاسی پیرامونم بی‌تفاوت باشم، نمی‌توانم و از درون احساس می‌کنم باید قدمی بردارم، راهنمایی‌ام کنید؟

تفاوت انسان و حیوان که اصلی بنیادی در حرکت‌های جهادی است وجود تکلیف‌گرایی و مسئولیت‌پذیری در انسان‌ها برای دست‌یابی به کمال است.

انسان برای فرداهای پیش‌روی خود، رشد، پیشرفت و کمالی را ترسیم می‌کند و برای دست‌یابی به قله‌های آن کمال، مسئولیت‌هایی می‌پذیرد^۱ و از این رو پیوسته پیامبر اعظم ﷺ و اهل بیت گرامی‌اش علیهم‌السلام راه هدایت بشر را در پذیرش مسئولیت و تکلیف نسبت به خدا،^۲ خود و دیگران^۳ می‌دانند.

---

۱. رک: مطهری، مرتضی، یادداشت‌ها، ج ۴، ص ۱۳۷.

۲. امام باقر علیه‌السلام فرمود: «خدای عزوجل فرموده است: هیچ بنده‌ای به وسیله چیزی، نسبت به من تقرب نجسته که محبوبتر از انجام فرایض باشد و او با انجام نمازهای

←

جامعه زنده و متحرک، نسبت به امور اجتماعی خود، حساس و نگران است و فرورفتن در لاکِ بی‌تفاوتی‌ها را مردابِ مرگ‌باری پیش روی خود می‌داند.^۲

در پاسخ سؤال، چهار نکته در ذیل ذکر می‌شود:

-
- مستحب تا آنجا به من نزدیک می‌شود که او را دوست می‌دارم. وقتی او محبوب من شد، من گوش او می‌شوم که با آن می‌شنود و چشم او می‌شوم که با آن می‌بیند و زبان او می‌گردد که با آن سخن می‌گوید و دست او می‌شوم که با آن می‌زند. هرگاه مرا بخواند او را اجابت می‌کنم و اگر چیزی از من بخواهد بدو می‌بخشم» (حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، ج ۳، ص ۵۳).
۱. قال رسول الله ﷺ: «كلکم راع وکلکم مسئول عن رعیتہ؛ پیامبر اکرم ﷺ می‌فرماید: همه‌ی شما نسبت به یکدیگر وظیفه و مسئولیت دارید» (پاینده، ابو القاسم، نهج الفصاحه، ص ۶۱۳).
- قال الصادق علیه السلام: «من لم یهتمّ بأُمور المُسلمینَ فلیسَ بِمُسلم؛ امام صادق علیه السلام فرمودند: هرکس در پیشبرد کار مسلمانان اهتمام نرزد، در شمار مسلمانان نیست» (کلینی، ابوجعفر محمد بن یعقوب، اصول کافی، ج ۲، ص ۱۶۵).
۲. سخن حضرت علی علیه السلام با چنین جامعه‌ای چنین است: قال علی علیه السلام: «یا أَشْبَاهَ الرِّجَالِ وَلَا رِجَالَ حُلُومِ الْأَطْفَالِ وَعُقُولُ رِبَّاتِ الْحِجَالِ لَوِ دِدْتُ أُبَيَّ لَمْ أُرْکُمْ وَ لَمْ أَعْرِفْکُمْ مَعْرِفَةً وَاللَّهِ جَرَّتْ نَدْمًا وَأَعْقَبَتْ سَدَمًا فَاتَلْکُمْ اللَّهُ لَقَدْ مَلَأْتُمْ قَلْبِي قِيحًا وَشَحْنُثُمْ صَدْرِي غَيْظًا وَجَزَعْتُمُونِي نُعَبَ التَّهْمَامِ أَنْفَاسًا وَأَفْسَدْتُمْ عَلَيَّ رَأْسِي بِالْأَعْضِيَانِ وَ الْخُدْلَانِ؛ مولای متقیان علی علیه السلام می‌فرماید: ای مرد نمایان نامرد! ای کودک صفتان بی‌خرد که عقل‌های شما به عروسان پرده‌نشین شباهت دارد! چقدر دوست داشتم که شما را هرگز نمی‌دیدم و هرگز نمی‌شناختم! شناسایی شما - سوگند به خدا - که جز پشیمانی حاصلی نداشت، و اندوهی غم‌بار سرانجام آن شد. خدا شما را بکشد که دل من از دست شما پر خون، و سینه‌ام از خشم شما مالا مال است! کاسه‌های غم و اندوه را، جرعه جرعه به من نوشانید، و با نافرمانی و ذلت‌پذیری، رأی و تدبیر مرا تباہ کردید» (رضی، سید محمد، نهج البلاغه، ص ۷۰).

الف. احساس مسئولیت نسبت به حوادث پیرامونی نعمتی بزرگ و شایسته‌ی شکر و سپاس از خداوند متعال است، تشخیص وظیفه و حرکت در راستای بر طرف نمودن مشکلات مستضعفان، بهترین قدر شناسی از این نعمت بزرگ است.

ب. وظیفه نخست هر جهادگر تزکیه‌ی نفس و خودسازی است تا بتواند گام بلندی با توکل به خداوند متعال بردارد.

ج. شایسته است همه‌ی نیروهای ارزشی و متعهد، به عنوان‌های مختلف با یکدیگر پیوند و اتحاد یابند، برای مثال تشکیل گروه جهادی، هیئت، کانون فرهنگی، حلقه‌انسی هفتگی، راه‌کارهای مناسبی است.

د. پس از تشکیل گروهی هم‌اندیش، برای تغییر ناهنجاری‌های اجتماعی، تلاش گردد، چراکه پیوسته فضای جامعه انسانی، میدان مبارزه‌ی دوجریان حق و باطل بوده و خواهد بود.^۱

بالاترین وظیفه حق‌طلبان، حرکت در راستای تقویت میدان معنویت و حق‌گرایی است تا آنجا که قرآن کریم تظاهر به نمادهای معنویت را نشان ایمان قلبی می‌داند و می‌فرماید:

«مَنْ يُعْظَمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ؛ هر کس شعائر

الهی (و نمادهای معنویت) را ترویج نماید، این کار نشانه

---

۱. امام خمینی: «كُلُّ يَوْمٍ عَاشُورَا وَكُلُّ أَرْضٍ كَرْبَلَا این یک عبارت آموزنده است.... هر روز این صحنه باید باشد: مقابله اسلام با کفر؛ مقابله عدل با ظلم؛ مقابله عدد کم با ایمان زیاد، در مقابل عدد زیاد با بی‌ایمانی. نه از جمعیت کم بترسید؛ و نه از شکست بترسید، شکستی در کار نیست. وقتی کار برای خدا باشد، شکست تویش نیست. کشته بشوید بهشتی هستید» (موسوی خمینی، روح‌الله، صحیفه نور، ج ۱۰، ص ۹).

تقوای دل‌هاست.»^۱

احکام شریعت همچون امر به معروف و نهی از منکر، نیز وظیفهٔ مسلمان را ترویج نیکی‌ها و مبارزه با زشتی‌ها می‌داند.^۲

□ برای حرکت آگاهانه در پیشبرد اهداف معنوی، چه ملاک‌ها و شاخص‌هایی وجود دارد؟

سلیقه، دانش، تجربه و استعداد، نقش پررنگی در رفتارهای خودجوش انسان‌ها برای دستیابی به اهدافشان دارد ولی ظرافت تاثیرگذاری فرهنگی، دانش و سلیقهٔ ما را محدود به حرکت در نقشهٔ جامع فرهنگی شریعت خواهد کرد.

برای ساماندهی حرکت‌های خودجوش فرهنگی، دستیابی به سه عنصر کلیدی ضروری است که با گردآوری این سه عنصر، نیازمند بررسی موضوع جدیدی با عنوان اصول مدیریت جهادی خواهیم بود:

عناصر کلیدی در ساماندهی حرکت‌های جهادی

الف. اصول حاکم بر همهٔ تصمیم‌گیری‌ها و حرکت‌ها

ب. استفاده از راهبران و مدیران موفق

ج. حفظ انگیزهٔ خداجویی و معنویت‌گرایی تا دستیابی به اهداف.

۱. حج، ۳۳.

۲. «وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ؛ از میان شما، جمعی دعوت به نیکی، و امر به معروف و نهی از منکر کنند! و آنها همان رستگارانند» (آل عمران، ۱۰۴)

راهکارهای تقویت روحیه مسئولیت‌پذیری

۱. پخش فیلم‌های دسیسه دشمن در جنگ‌نرم قبل و در زمان برگزاری اردو.
۲. بیان فتاوای مراجع معظم تقلید در وجوب تبلیغ شریعت برای شایستگان.
۳. کنکاش نقش صهیونیسم در فریب افکار عمومی.
۴. آشناکردن جهادگران با فرقه‌های انحرافی.
۵. وصیت‌نامه، مستند، خاطرات شهدا در قالب‌های هنری ترویج شود.

اصل سوم: زمینه‌سازی حاکمیت جهانی اسلام

□ در همایش‌های مختلف، آرمان‌های متنوعی برای حرکت‌های جهادی ذکر می‌شود که باعث سردرگمی می‌گردد، آیا اصل حاکمی بر همه این اهداف وجود ندارد؟

اندیشمندان متناسب با فهم مخاطب، اهداف کلان، میانی و خرد، برای حرکت‌های جهادی بیان می‌کنند، از این رو با شناخت نقشه اهداف، هرکدام از اهداف در جای خود قرار خواهند گرفت برای نمونه در ذیل یکی از نقشه‌های هدف ذکر می‌گردد:

• انسان برای حرکت به سوی کمال انسانی آفریده شده^۱ که آن کمال فنای حضرت حق است، و انسان را به قدرت و حیات مطلق^۲ خواهد رساند.^۳

---

۱. «يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ؛ ای انسان! توباً تلاش و رنج بسوی پروردگارت می‌روی و او را ملاقات خواهی کرد!» (انشقاق، ۶).

۲. قال علی عليه السلام: «إِنَّمَا خُلِقْتُمْ لِلْبَقَاءِ لَا لِلْفِتَاءِ وَإِنَّكُمْ فِي دَارِ بُلُغَةٍ وَمَنْزِلِ قُلُوعَةٍ؛ امام علی عليه السلام می‌فرمایند: به درستی که شما برای بقا آفریده شدید، نه برای فنا و نابودی و به درستی که شما در خانه‌ای هستید که ملک نیست و باید از آن کوچ کرد» (آمدی، عبدالواحد بن محمد تمیمی، غرر الحکم و درر الکلم، ص ۱۳۳).

۳. قال الله تعالى: «عبدی أتعنى أجعلک مثلی، أنا حی لا اموت اجعلک حیاً لا تموت، أنا

- برای دست‌یابی به هدف خلقت انجام تکالیف الهی لازم است.^۱
- بسیاری از تکالیف الهی بستر اجتماعی دارد و بدون وجود حاکمیت شریعت حق، این تکالیف محقق نخواهند شد.^۲
- انسان کمال‌گرا در برابر ظلم ظالمان سکوت نمی‌کند و جانفش را در دفاع از دین، خاک و ناموس خود و دیگر مسلمانان خواهد داد.^۳
- مبارزه، تنها راه ظلم‌ستیزی است که سیره تمام انبیا و اولیا در این رابطه الگوی مناسبی می‌باشد.^۴

غَنِي لَا أَفْتَقِرُ أَجْعَلُكَ غَنِيًّا لَا تَفْتَقِرْ، أَنَا مَهْمَا أَشَاءَ يَكُونُ أَجْعَلُكَ مَهْمَا تَشَاءُ يَكُونُ؛ بنده من! مرا اطاعت کن تا تو را مثل و مانند خودم قرار دهم، من زنده هستم و نمی‌میرم تو را زنده‌ای قرار دهم که نمی‌میرد، من بی‌نیازی هستم که فقیر نمی‌شوم تا تو را بی‌نیازی قرار دهم که محتاج نشود، هر چه را من اراده کنم محقق می‌شود و تو را این‌گونه قرار می‌دهم» (الجواهر السنیه، ص ۷۰۹).

رک: مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، ج ۲، ص ۱۷۵؛ همان، ج ۳، ص ۲۹۶-۲۹۷؛ مصباح، محمدتقی، خودشناسی برای خودسازی، ۷۷-۸۳.

۱. «وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنْسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ؛ مَنْ جَنَّ وَانْسَ رَانِيَا فَرِيدَمْ جَزْبِرَايَا اَيْنَكِهْ عِبَادَتَمْ كِنَنْدْ (واز این راه تکامل یابند و به من نزدیک شوند!)» (ذاریات، ۵۶).

۲. تکالیفی همچون امر به معروف، نماز جماعت و جمعه، حجاب و پوشش اسلامی؛ رک: توضیح المسائل مراجع.

۳. «لَا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً وَكُلًّا وَعَدَّ اللَّهُ الْحُسْنَى وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا؛ (هرگز) افراد باایمانی که بدون بیماری و ناراحتی، از جهاد بازنشستند، با مجاهدانی که در راه خدا با مال و جان خود جهاد کردند، یکسان نیستند! خداوند، مجاهدانی را که با مال و جان خود جهاد نمودند، بر قاعدان [ترک‌کنندگان جهاد] برتری مهمی بخشیده؛ و به هر یک از این دو گروه (به نسبت اعمال نیکشان)، خداوند وعده پاداش نیک داده، و مجاهدان را بر قاعدان، با پاداش عظیمی برتری بخشیده است» (نساء، ۹۵).

۴. قَالَ خَطَبَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ بِعَدِّ قَتْلِ أَبِيهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ فَقَالَ فِي خُطْبَتِهِ لَقَدْ حَدَّثَنِي حَبِيبِي

- تنها، حاکمیت جهانی مقتدر، عدالت و معنویت دین الهی می‌تواند ضمانت‌گر پیروزی جریان حق باشد.^۱
- وظیفه همه انسان‌ها تلاش برای تحقق این حاکمیت است که همه ادیان وعده ظهورش را داده‌اند.^۲
- ایران پیشرفته با مردمانی صالح و مدیرانی مومن و کارآمد یکی از حلقه‌های مهم زمینه‌سازی این حکومت جهانی خواهد بود.^۳
- تحکیم الگوی زندگی مبتنی بر فرهنگ جهادی، گام تاثیر گذاری در تحقق ایران پیشرفته دارد.

□ برای تحقق آرمان حاکمیت عدالت و معنویت در سرتاسر جهان، چه باید کرد؟

همه انبیا و اولیاء الهی در پی تحقق این آرمان مقدس، بوده‌اند و پیوسته دو آسیب جدی مانع برقراری آن شده است:

-
- جَدِّي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: «إِنَّ الْأَمْرَ يَمْلِكُهُ اثْنَا عَشَرَ إِمَامًا مِنْ أَهْلِ بَيْتِهِ وَصَفْوَتِهِ مَا مِنَّا إِلَّا مَقْتُولٌ أَوْ مَسْمُومٌ؛ امام حسن مجتبی علیه السلام می‌فرماید: ... (در راه مبارزه با ظلم، شهادت) همه‌ی ما یا با ترور و قتل است یا مسموم خواهیم شد» (مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، ج ۲۷، ص ۲۱۷).
۱. «وَتُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ؛ می‌خواهیم بر مستضعفان زمین متنت نهیم و آنان را پیشوایان و وارثان روی زمین قرار دهیم!» (قصص، ۵).
  ۲. رک: انبیاء، ۱۰۵ و کتاب بشارت عهدین.
  ۳. قال الكاظم علیه السلام: «لَوْ كَانَ فِيكُمْ عِدَّةُ أَهْلِ بَدْرِ لَقَامَ قَائِمُنَا؛ امام کاظم علیه السلام فرمودند: اگر بین شما سیصد و سیزده یار آماده پیدا شود، قائم ظهور خواهد کرد» (طبرسی، ابوالفضل علی بن حسن، مشکاة الأنوار، ص ۶۴).

الف. کمبود یاران مومن، بصیر و کارآمد

ب. بی‌وفایی جریان‌های اجتماعی

تلاش در راستای پرورش سرمایه‌های انسانی مومن و کارآمد و جریان‌سازی اجتماعی، تنها راه تحقق حاکمیت جهانی اسلام است، که در ذیل به اختصار به آن می‌پردازیم:

الف. پرورش نیروهای مومن، بصیر و کارآمد

جهان در انتظار قهرمانی آسمانی است تا بازگشای بن‌بست‌ها باشد ولی نیاز بالاتر، نیازمندی آن موعود آسمانی به یارم‌تعهد و متخصص^۱ است تا جایی که امام کاظم علیه السلام کمبود یاوران راستین را علت غیبت امام آخرین می‌داند.^۲ یارانی که کارآمد، متعهد، وفادار، ولایت‌پذیر و فداکار باشند.

اردوهای جهادی کارگاه تمرین مدیریت جهانی و بهترین دانشگاه برای پرورش چنین نیروهای کارآمدی است چراکه محراب خودسازی و کارگاه تمرین مدیریت، در میدان نبرد جنگ‌نرم، به هم رسیده‌اند و

۱. رک: انبیا، ۱۰۵.

۲. قال الکاظم علیه السلام: «لَوْ كَانَ فِيكُمْ عِدَّةُ أَهْلِ بَدْرٍ لَقَامَ قَائِمُنَا يَا عَبْدَ اللَّهِ إِنَّا نُدَاوِي النَّاسَ وَ نَعْلَمُ مَا هُمْ فَمِنْهُمْ مَنْ يُصَدِّقُنَا الْمَوَدَّةَ وَيَبْدُلُ مُهْجَتَهُ لَنَا وَمِنْهُمْ مَنْ لَيْسَ فِي قَلْبِهِ حَقِيقَةُ مَا يُظَهِّرُ بِلِسَانِهِ؛ امام موسی کاظم علیه السلام می‌فرماید: اگر در میان شما باندازه اهل بدر بودند قائم ما قیام می‌کرد ای بنده خدا ما مردم را بخوبی می‌شناسیم گروهی از آنها با ما بدرستی رفتار می‌کنند و خون خود را در راه ما می‌دهند بعضی از آنها درد دل خود ما را دوست نمی‌دارند و فقط در زبان ما راستایش می‌کنند» (طبرسی، ابوالفضل علی بن حسن، مشکاة الأنوار، ص ۶۴).

مبارزانی جهانی را تربیت می‌کنند.

ب. جریان‌سازی حرکت‌های فراگیرجهادی

حکومت جهانی موعود را از دو منظر می‌توان مورد مطالعه قرارداد:

الف. در منظر اول، این حکومت، تنها به عنوان آرمانی دوردست می‌باشد که باید در انتظار تحقق آن نشست.

ب. این حکومت - با همه ویژگی‌های آرمانی آن - نه تنها به عنوان نهایت آرزوی عدالت‌خواهان و مستضعفان بلکه به عنوان چشم‌اندازی پیش‌رو و قابل دست‌یابی است که می‌تواند همه حرکت‌های اجتماعی را جهت‌دهی نماید.

مقدمه‌ظهور این حاکمیت، تشکیل جریان‌های منسجم، فراگیر، مردمی، متخصص و وفادار است^۱ که در راستای این جریان‌سازی‌ها، بسیاری از مشکلات کشور نیز برطرف خواهد شد چراکه کمک به محرومان و انتقال پیام انبیا به آنان، از سویی برطرف‌کننده مشکلات کشور و تقویت کارآمدی نظام است و از سوی دیگر در راستای زمینه‌سازی حکومت‌مهدوی قرارداد.

یاوران اولیا الهی، نه تنها در اندیشه صلح جهانی اند بلکه امروز نیز در صف مقدم جهاد فرهنگی و جهادسازندگی اند^۲ و با انگیزه‌خشنودی

---

۱. مقام معظم رهبری در دیدار با جمعی از اساتید و دانشجویان فرمودند: «تشکل‌های دانشجویی برای رسیدن آرمانها به وجود می‌آیند که فراتر از مسئله‌ی به قدرت سیاسی رسیدن و حکومت را به دست گرفتن، است». (دیدار اساتید و دانشجویان در دانشگاه علم و صنعت ۱۳۸۷/۰۹/۲۴).

۲. جوانان بسیج‌سازندگی، سفیران (کار و تلاش و خدمت و مجاهدت) در مناطق

خداوند و ولی الهی خود را پیشگامان خدمت به مردم و رفع محرومیت‌ها می‌دانند و با نگاهی بلند و اهدافی جهانی قدم‌هایشان را با صلابت بیشتر، برخواهند داشت.

راه‌کارهای ایجاد خواست عمومی نسبت به حاکمیت جهانی اسلام

۱. به تصویر کشیدن مظلومیت مستضعفان و محرومان در قالب‌های هنری و برپایی نمایشگاه جامع در این راستا.
۲. پخش فیلم، نماهنگ، تصویر و پرورشور از ظلم و جنایات بشری در جهان.
۳. ترویج ویژگی‌های برجسته جامعه مهدوی.
۴. معرفی حاکمیت‌های باطل به عنوان مانع تحقق صلح جهانی و معرفی حاکمیت‌های حق به عنوان حجت نه آرمان‌پایانی، برای مثال در زمانی که آب نباشد، تیمم وظیفه است ولی انتظار آب همچنان باقی خواهد بود.
۵. بیان کارآمدی نظام اسلامی که تنها سایه‌ای از حکومت مهدوی است.
۶. نفی قدرت و توان حکومت‌ها در برپایی کامل عدالت جهانی با انتقادهای خیرخواهانه و بیان ضعف‌ها در کنار نقاط قوت.
۷. نشست‌های گفتمان مهدویت با موضوعات: انتظار، تفاوت‌ها و شباهت‌های یاران و دشمنان امام حسین علیه السلام و حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه، خانواده مهدوی، یاوران موعود، علائم ظهور منجی، نبرد پایانی و...

فصل دوم

اصول پرورش نیروهای کارآمد

اصل چهارم: خدامحوری

□ چه عواملی در پرورش نیروهای مومن، بصیر و کارآمد تاثیرگذار است؟
الف. حضور روحانیون فاضل: برای تحقق همه اهداف، لازم است مدیران اردو، متخصصین هر عرصه را به کار گیرند، از این رو برای پرورش نیروهای کارآمد، وجود روحانیون فاضل و جهادی ضروری است.
ب. شناخت اجمالی مدیر نسبت به چهار عرصه ارتباطی انسان می تواند بستر تربیتی و سازنده اردو را تقویت کند که در ذیل فهرست کوتاهی ذکر می گردد:

ارتباط با خدا

انسانی پرورش می یابد که با خداوند ارتباط خالصانه ای دارد و تمام زندگی اش تنها در راستای کسب خشنودی خداوند است.
مدیران جهادی با رعایت اصل خدامحوری می توانند زمینه پرورش جهادگران را فراهم نمایند.

ارتباط با خود

درون انسان، چشمه جوشانی است که تنها نیازمند تیشه ای است تا

کویر سخت را سیراب نماید و تفکر، عبرت‌آموزی، بازبینی خود و برنامه‌ریزی برای خودسازی، همگی خلوت و بی‌ثوابی به دور از شهر و مادیت می‌طلبد که اردوهای جهادی بهترین ظرف تحقق آن است. مدیران با رعایت اصل شکوفایی مخاطب، در تحقق این ارتباط درونی برای خود، جهادگران و اهالی خواهند کوشید.

ارتباط با دیگران

ارتباط با جهادگران مومن، آینه‌ای در برابر ما خواهد گذاشت تا واقع‌بینانه به نقص و قوت‌های خویش بنگریم، برطرف کردن عیب‌ها و پرورش نیکی‌ها، بزرگ‌ترین گام حرکت در پرورش نیروهای کارآمد است که مدیران با رعایت اصل رفتار اخلاق مدار در ارتقای رفتار جهادگران با یکدیگر خواهند کوشید.

ارتباط با جامعه

نیروی کارآمد است که نسبت به جامعه، احساس مسئولیت می‌کند و خشنودی خدا را در کسب تخصص‌های لازم برای پیشبرد اجتماع به سوی آرمان‌های بلند آن می‌داند. اجرای اصل بصیرت اجتماعی، اردوهای جهادی را به کارخانه تولید مدیران موفق و کارآمد تبدیل خواهد کرد.

□ رمز موفقیت و ماندگاری مدیران الهی همچون حضرت علی علیه السلام و امام حسین علیه السلام چه بوده است که برخلاف تحلیل قوانین متداول مدیریت انسان‌مدار، همه اندیشمندان دوست و دشمن، آنان را پیروز میدان می‌دانند و پیوسته اصول و رفتار آنان الگوی قرن‌هاست؟

اصل خدا محوری، رمز اصلی موفقیت مردان بزرگ و یکی از مبانی کلیدی در مدیریت اردوهای جهادی پایبندی به این اصل مهم در کنار تلاش مجاهدانه است و هیچ ابزار دیگری نمی‌تواند انسان را نسبت به تصمیم‌گیری قاطعانه و بر اساس تکلیف، این چنین مقاوم نماید و دست یابی به آرمان‌های بلند نیز تنها در پناه چنین ایمان استواری، خواهد بود.^۱

تعریف خدا محوری اعتماد و اتکا بر خداوند متعال در تمام کارها، با اعتقاد به این که پروردگار عالم، آفریننده‌ی سبب‌ها، و مسلط بر همه‌ی آن‌هاست^۲ و سبب‌ها با اراده او کامل می‌شوند و تاثیر خواهند گذاشت. خدا محوری، به معنای آن است که انسان علاوه بر انجام مقدمات مادی^۳ با اتصال به بی‌کران حضرت حق، از امدادهای غیبی بهره‌مند گردد.

مدیران جهادی، آن زمان در راستای رفتار علوی، قدم برمی‌دارند که پیوسته حضور خداوند را احساس نمایند،^۴ دو تن از یاران امام علی علیه السلام

۱. قال علی علیه السلام: «اصل قوة القلب التوکل علی الله؛ امام علی علیه السلام می‌فرماید: اساس قوت قلب، توکل بر خداوند است» (آمدی، عبدالواحد بن محمد تمیمی، غرر الحکم و درر الکلم، حدیث ۳۰۸۲).

۲. قال علی علیه السلام: «من توکل علیه کفاه؛ امام علی علیه السلام می‌فرماید: هر کس که بر او (خداوند متعال) توکل کند، خداوند او را کفایت کند» (رضی، سید محمد، نهج البلاغه، خطبه ۹۰).

۳. پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله و سلم در جواب مرد اعرابی که شتر خود را رها کرد و گفت: «به خدا توکل کردم فرمودند: (اعقلها وتوکل)؛ زانوی شتر را ببند و (آن گاه) توکل کن» (مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، ج ۷۱، ص ۱۳۸).

۴. «وَأَذْكَرُ رَبِّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالْأَصَالِ وَلَا تَكُنْ

پیوند مدیریت و توجه پیوسته با مبدا هستی را در سیره ایشان، این چنین، تصویر می‌کنند: شبی حضرت را دیدیم که از محل حکومتشان خارج شدند و خیره خیره به آسمان نگاه می‌کردند و در حالی اشک از چشمانشان جاری بود به ما رسیدند و گفتند به آسمان نگاه کنید. گفتیم در آسمان که جز ستاره چیزی نیست. حضرت بار دیگر به آسمان نگاه کردند و سراپای وجودشان لبریز از اشک شد، گویی که خدا را پیش رو می‌بینند.^۱

راهکارهای تحقق اصل خدامحوری

۱. رفتار همراه با اخلاص مسئولین اردو: رفتار خالصانه و صادقانه مدیران، موجی از خداخواهی را در حرکت‌های جهادی رقم خواهد زد، مسئولان جهادی در تمرینی کارگاهی، خود را خادم مردم می‌دانند نه مدیر و حاکم آنان، چراکه مدیریت جهادی پیش از آن که ریاست مدار^۲ باشد، خدمت مدار است و مسئولان این منصب، با فرهنگ مدیریت جهادی پیوند خورده‌اند و تنها برای خشنودی

---

۱. مِنَ الْغَافِلِينَ؛ پروردگارت را در دل خود، از روی تضرع و خوف، آهسته و آرام، صبحگاهان و شامگاهان، یاد کن؛ و از غافلان مباش! (اعراف، ۲۰۵).

۲. مطهری، مرتضی، داستان راستان، حکایت ۱۱۱.

۳. قَالَ الصَّادِقُ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «مَنْ أَرَادَ الرِّئَاسَةَ هَلَكَ؛ امام صادق علیه السلام فرمودند: هر کس به دنبال ریاست رود، هلاک می‌گردد» (مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، ج ۷، ص ۱۵۲).

۴. قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ: «مَلْعُونٌ مَنْ تَرَاءَى، مَلْعُونٌ مَنْ هَمَّ بِهَا، مَلْعُونٌ مَنْ حَدَّثَ بِهَا نَفْسَهُ؛ امام صادق علیه السلام می‌فرمایند: از رحمت خدا به دور است آن که به سختی و تکلف ریاست را به خود ببندد؛ ملعون است آن که در رسیدن به آن همت گمارد؛ ملعون است آن که به فکر ریاست باشد» (همان).

خداوند، تمام همتشان، خدمتگزاری در جهت برپایی عدالت و معنویت است و در راستای برطرف نمودن ظلم و باطل، گام بردارند.

۲. نشر فرمایشات اثربخش اهل بیت علیهم السلام در فضای اردو از ابتدای حرکت تا پایان.

۳. بهره‌گیری از توسل به اهل بیت علیهم السلام.

۴. با بهره‌گیری از سلیقه هنرمندان، فضا سازی تبلیغاتی اردو در راستای غفلت زدایی و توجه به خالق باشد. این فضا سازی نمادهای خدا محوری را ترویج می نماید و از سویی نصب این عبارات ها توجه توحیدی را تقویت خواهد کرد.

۵. برگزاری میزگردهایی به نام " خدایگان دروغین " در اردوهای جهادی و دانشگاه به منظور فعال نمودن قوه تفکر و اثبات عجز و محک زدن نهایت قدرت و توانایی های اسبابی که معمولاً آن را در زندگی خود مؤثر می دانیم.^۱

۶. مسابقه مقاله نویسی "تنها امید در تنهاترین لحظات من" که جهادگر در آن، اوج درک خود از یأس نسبت به همه و تنها دل بستگی و پناه آوردن

---

۱. شواهد: «وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ لَا يَسْتَجِيبُونَ نَصْرَكُمْ وَلَا أَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ»؛ و کسانی را که جز او می خوانید، نمی توانند یاریتان کنند و نه حتی خودشان را یاری دهند» (اعراف، ۱۹۷).

«قَالَ أَفَتَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَنْفَعُكُمْ شَيْئًا وَلَا يَضُرُّكُمْ، أَفِ لَكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ»؛ (ابراهیم) گفت: آیا جز خدا چیزی را نمی پرستید که نه کمترین سودی برای شما دارند و نه زبانی به شما می رساند؟ اف بر شما و بر آنچه غیر از خدا می پرستید! آیا اندیشه نمی کنید؟» (انبیاء، ۶۶ - ۶۷).

به خدا را ترسیم نماید.^۱

۷. تهیه کتاب‌ها و جزواتی با عنوان "فرمانروای مطلق" بر محور وحدانیت و ربوبیت انحصاری خدا در هستی برای معرفت و توجه دانشجویان.^۲

۸. تهیه و توزیع بروشور "دوست با صفا" به ویژه برای ترم اولی‌ها و بیان ملاک‌های اهل بیت علیهم‌السلام در انتخاب دوست، برای ایجاد همراهی بین نیروهای معنوی.^۳

۱. «هُوَ الَّذِي يُسَيِّرُكُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ حَتَّىٰ إِذَا كُنْتُمْ فِي الْفُلِكِ وَجَرَينَ بِهِمْ بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ وَفَرِحُوا بِهَا جَاءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ وَجَاءَهُمُ الْمَوْجُ مِنْ كُلِّ مَكَانٍ وَظَنُّوا أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ لَئِن لَّمْ أَنْجِبْنَاهُمْ مِنْ هَذِهِ لَنَكُونُنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ؛ او کسی است که شما را در صحرا و دریاسیر می‌دهد، زمانی که در کشتی قرار می‌گیرید و بادهای موافق کشتی نشینان را به سوی مقصد می‌برد و خوشحال می‌شوند (ناگهان) طوفان شدیدی می‌وزد و امواج از هر سو به سراغ آنها می‌آید و گمان می‌کنند که هلاک خواهند شد (در آن هنگام) خدا را از روی خلوص عقیده می‌خوانند که: اگر ما را از این گرفتاری نجات دهی، حتماً از سپاسگذاران خواهیم بود» (یونس، ۲۲).

۲. «قُلْ مَنْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قُلْ اللَّهُ قُلْ أَفَاتَّخَذْتُمْ مِنْ دُونِهِ أَوْلِيَاءَ لَا يَمْلِكُونَ لِأَنْفُسِهِمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا؛ (به مشرکان) بگو: پروردگار آسمان‌ها و زمین کیست؟ (خود بی‌درنگ) بگو: خدای یکتاست. بگو: آیا سرپرستان و معبودانی به جای او انتخاب کرده‌اید که اختیار هیچ سود و زبانی را برای خودشان ندارند (چه رسد برای شما!)» (رعد، ۱۶).

۳. شواهد: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید! از خدا پروا کنید و با صادقان باشید (صادقانی که کامل‌ترین نشان پیامبران و اهل بیت رسول بزرگوار اسلام هستند)» (توبه، ۱۱۹).

قال رسول الله ﷺ: «الْمَرْءُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ فَلْيَنْظُرْ أَحَدَكُمْ مَنْ يُخَالِلُ؛ رسول اکرم ﷺ

۹. برقراری حلقه انس که در هر جلسه به موضوعی می پردازد، می تواند موضوع یکی از آن جلسات "معامله پرسود" باشد که در آن آثار و برکات معامله با خدای متعال و خشنودی حضرت حق^۱ مورد توجه قرارگیرد و مثال های کاربردی آن در زندگی جوانان با کمک خود آنها شمرده شود.
۱۰. اهمیت مسئولان به دعا های جمعی همچون آل یاسین، عهد و زیارت عاشورا، عبادت گروهی و نماز جماعت در حاکمیت اصل خدا محوری تاثیر فراوانی دارد.^۲
۱۱. برگزاری همایش، مسابقه کتبی، حلقه انس، حلقه های معرفت و... با موضوع "آرزوهای مقدس" برای جهت دهی آرزوهای جهادگران و

- می فرماید: مرد بردین برادرش است، پس مواظب باش با چه کسی دوستی می کنی» (شیخ طوسی، الامالی، ص ۵۱۸).
۱. شواهد: «مَثَلُ الدِّينِ يُنْفِقُونَ اَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللّٰهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ اَنْبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلٍ فِي كُلِّ سُنْبُلَةٍ مِائَةٌ حَبَّةٌ وَ اللّٰهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَ اللّٰهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ؛ مَثَلُ اَنَانَ كِه اموالشان را در راه خدا انفاق می کنند، مانند دانه ای است که هفت خوشه برویاند، در هر خوشه صد دانه باشد، و خدا برای هر که بخواهد چند برابر می کند و خدا بسیار عطا کننده و داناست» (بقره، ۲۶۱).
- از رسول اکرم درباره اخلاص پرسیده شد، پس فرمود: «سَأَلْتُهُ عَنْ جَبْرِئِيلَ فَقَالَ سَأَلْتُهُ عَنِ اللّٰهِ تَعَالَى فَقَالَ الْاِخْلَاصُ سِرٌّ مِنْ سِرِّي اَوْدَعُهُ فِي قَلْبِ مَنْ اَخْبَيْتُهُ؛ اخلاص سری از اسرار من است که آن را در قلب کسی که دوستش دارم به ودیعه نهادم» (محدث نوری، حسین، مستدرک الوسائل، ج ۱، ص ۱۰۱).
- قال علی عليه السلام: «من رغب فيما عند الله اخلص عمله؛ حضرت علی عليه السلام فرمودند: کسی که به آنچه نزد خداست رغبت نماید عملش خالص می شود» (آمدی، عبدالواحد بن محمد تمیمی، غرر الحکم و درر الکلم، ص ۱۵۵).
۲. قال علی عليه السلام: «الإخلاص ثمرة العبادة؛ حضرت علی: اخلاص ثمره عبادت است» (همان، ص ۱۹۷).

پیش‌گیری از آرزوهای طولانی‌مدتی گرایانه تا به این وسیله، در عمل اصلی خدامحوری جریان یابد.^۱

۱۲. الگوسازی از "اسوه‌های اخلاص" و ترویج آن در قالب‌های هنری، تأثیر بسیار زیادی در ایجاد روحیه خدامحوری و انجام کارها برای خدا خواهد داشت.^۲

۱۳. نشر سلسله جزواتی به نام "مکرشیطان" که با وجود ظرفیت بالای آن درباره نیرنگ‌های شیطان، به یکی از حيله‌های او که موجه و قدرتمند جلوه‌دادن اسباب دروغین به جای خدای متعال است پرداخته تا یکی از موانع اخلاص زدوده شود.^۳

---

۱. قال علی عليه السلام: «قلل الآمال تخلص لك الأعمال؛ حضرت علی عليه السلام می‌فرماید:

آرزوهایت را کم کن تا اعمالت خالص شود» (همان، ص ۱۵۵).

۲. شواهد: «وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهٖ وَهَمَّ بِهَا لَوْلَا اَنْ رَّاى بُرْهَانَ رَبِّهٖ كَذٰلِكَ لِنَتَصَرَّفَ عَنْهُ الشُّوْءُ وَ الْفُحْشَاءُ اِنَّهٗ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِيْنَ؛ بانوی کاخ (چون خود را در برابر یوسف پاکدامن، شکست خورده دید با حالتی خشم‌آلود) به یوسف حمله کرد و یوسف هم اگر برهان پروردگارش را (که جلوه ربوبیت و نور عصمت و بصیرت است) ندیده بود (به قصد دفاع از شرف و پاکی اش) به او حمله می‌کرد (و در آن حال زد و خورد سختی پیش می‌آمد و با می‌روح شدن بانوی کاخ، راه اتهام بر ضد یوسف باز می‌شد، ولی دیدن برهان پروردگارش او را از حمله بازداشت و راه هر گونه اتهام از سوی بانوی کاخ بر او بسته شد). (ما این‌گونه (یوسف را یاری دادیم) تا زد و خوردی که سبب اتهام می‌شد) و (نیز) عمل خلاف عفت آن بانو را از او بگردانیم؛ زیرا او از بندگان خالص شده ما (از هر گونه آلودگی ظاهری و باطنی) بود» (یوسف، ۲۴).

«وَ اذْكُرْ فِى الْكِتَابِ مُوسٰى اِنَّهٗ كَانَ مُخْلَصًا وَّ كَانَ رَسُوْلًا نَبِيًّا؛ و در این کتاب، (سرگذشت) موسی را یاد کن، بی‌تردید او انسانی خالص شده و فرستاده‌ای پیامبر بود» (مریم، ۵۱).

۳. «وَجَدْتَهَا وَ قَوْمَهَا يَسْجُدُوْنَ لِلشَّمْسِ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَ زَيَّنَّ لَهُمُ الشَّيْطٰنُ اَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ

۱۴. تبلیغ گسترده در بیان زیان‌ها و آثار مخرب توجه به امیال و هوای نفس که یکی از آنها اخلاص‌زدایی از نیات و اعمال انسان است.^۱
۱۵. برگزاری نشست‌های "دهن بینی، آری یا نه" که در آن به موضوع مهم توجه و تأثیرپذیری از حرف مردم و جوامع، به صورت منطقی، پرداخته و ضمن معین نمودن حدود مثبت و منفی آن، به آثار مخرب بعد منفی آن در زندگی و سرنوشت انسان پرداخته شود.^۲
۱۶. ترویج هنرمندانه‌ی گفتار اهل بیت علیهم‌السلام درباره‌ی فرهنگ تواضع برای مبارزه با روحیه فخرفروشی و تکبر که مانع جدی اخلاص است^۳ که خطبه قاصعه امیرالمؤمنین علی علیه‌السلام یکی از برجسته‌ترین آن‌هاست.^۴

عَنِ السَّبِيلِ فَهُمْ لَا يَهْتَدُونَ؛ و قومش را یافتم که به جای خدا برای خورشید سجده می‌کنند و شیطان، اعمال (زشتشان) را برای آنان آراسته و در نتیجه آنان را از راه (حق) بازداشته است به این سبب هدایت نمی‌یابند» (نمل، ۲۴).

۱. قال علی علیه‌السلام: «کیف یستطیع الإخلاص من یغلبه الهوی؛ حضرت علی علیه‌السلام می‌فرماید: چگونه کسی که هوی نفس بر او غلبه کرده است، می‌تواند اخلاص داشته باشد؟» (آمدی، عبدالواحد بن محمد تمیمی، غرر الحکم و درر الکلم، ص ۳۰۶).

۲. «وَايَا قَوْمِ مَا لِي أَدْعُوكُمْ إِلَى التَّجَاةِ وَتَدْعُونَنِي إِلَى النَّارِ، تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِاللَّهِ وَأُشْرِكَ بِهِ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ وَأَنَا أَدْعُوكُمْ إِلَى الْعَزِيزِ الْعَفَّارِ؛ ای قوم من! چرا من شما را به سوی رهایی (از خسران دنیا و آخرت) می‌خوانم، و شما مرا به آتش می‌خوانید؟! مرا می‌خوانید که به خدای یگانه کافر شوم و بر پایه جهالت و نادانی، و بدون دانش و معرفت که روشنگر حقایق است چیزی را شریک او قرار دهم! و من شما را به توانای شکست‌ناپذیر و بسیار آمرزنده می‌خوانم» (غافر، ۴۲-۴۱).

۳. «وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا... إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ مُخْتَلًا فَيَخُورُ؛ و خدا را پرستید، و چیزی را شریک او قرار ندهید، و به پدر و مادر و خویشاوندان و یتیمان و مستمندان و همسایه نزدیک و همسایه دور و همنشینان و همراهان و در راه ماندگان و بردگان نیکی کنید، یقیناً خدا کسی را که متکبر و خودستاست، دوست ندارد» (نساء، ۳۶).

۴. قال علی علیه‌السلام: «فَاعْتَبِرُوا بِمَا أَصَابَ الْأُمَّمَ الْمُسْتَكْبِرِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ مِنْ بَأْسِ اللَّهِ وَ

۱۷. تقویت فرهنگ معادباوری و عاقبت‌اندیشی، در قالب اردوهای کوتاه، مثل گلزارشهدا، تشیع‌شهدا، بازدید از آسایشگاه‌های معلولین، در مواردی دیده شده‌است برخی متخصصین تربیت‌معنوی، به همراه برخی شاگردان ویژه‌ی خود به محل شستشوی اموات و یا قبرهای تازه‌ساز می‌روند و زمانی را به تفکر در آن مکان اختصاص می‌دهند.^۱
۱۸. ترویج منطق قرآن و اهل بیت علیهم‌السلام با تابلونماهای کوچک و کف‌دستی درباره‌ی خدامحوری.^۲

□ برای ارتقای سطح معنوی نیروها، قبل از اردو جلسات آموزشی و فرهنگی فراوانی برگزار کردیم ولی چرا روح خدامحوری بر اردو حاکم نبود؟
برای تقویت و تحقق اصل خدامحوری، توجه به اصل مهم آموزش تربیت‌گرا، ضروری است.

صَلَاتِهِ وَوَقَائِعِهِ وَمَثَلَاتِهِ وَاتَّعَظُوا بِمَثَاوِي خُدُودِهِمْ وَمَصَارِعِ جُنُوبِهِمْ وَاسْتَعِيدُوا بِاللَّهِ مِنْ لَوَاقِحِ الْكِبْرِ كَمَا تَسْتَعِيدُونَ مِنْ طَوَارِقِ الدَّهْرِ فَلَوْ رَخَّصَ اللَّهُ فِي الْكِبْرِ لِأَحَدٍ مِنْ عِبَادِهِ لَرَخَّصَ فِيهِ لِيَخَاصِبَ أَنْبِيَائِهِ وَأَوْلِيَائِهِ وَلَكِنَّهُ سُبْحَانَهُ كَرِهَ إِلَيْهِمُ التَّكَاثُرَ وَرَضِيَ لَهُمُ التَّوَاضُعَ فَأَلْصَقُوا بِالْأَرْضِ خُدُودَهُمْ وَعَقَّرُوا فِي الشَّرَابِ وُجُوهُهُمْ وَخَفَضُوا أَجْنِحَتَهُمْ لِلْمُؤْمِنِينَ وَكَانُوا قَوْمًا مُسْتَضْعَفِينَ» (رضی، سید محمد، نهج البلاغه، خطبه قاصعه)

۱. «إِنَّا أَخْلَصْنَاَهُمْ بِخَالِصَةِ ذِكْرِي الدَّارِ؛ مَا أَنَانَ رَا بَا (صفت بسیار پرارزش) یاد کردن سرای آخرت با اخلاصی ویژه خالص ساختیم» (ص، ۴۶).
«وَأَدْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ؛ او را در حالی که ایمان و عبادت را برای وی از هرگونه شرکی خالص می‌کنید بخوانید؛ همان گونه که شما را آفرید، (پس از مرگ به او) بازمی‌گردید» (اعراف، ۲۹).

۲. «وَمَنْ يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ لَا يُبْهَانَ لَهُ بِهِ فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِنْدَ رَبِّهِ؛ وهر کس با خدا معبود دیگری بپرستد (که) هیچ دلیلی بر حَقَانِیت آن ندارد، حسابش فقط نزد پروردگار اوست» (مؤمنون، ۱۱۷).

آموزش تربیت‌گرا

انگیزه‌های علم آموزی در دانش پژوهان یکسان نیست برخی را حس کنجکاو و عده‌ای را شهوت علم آموزی و گروه دیگری را مدرک‌گرایی به دانشگاه می‌کشاند ولی در روش مربیان الهی، آموزشی پر پرواز معنوی بشر خواهد شد که از انگیزه‌های نفسانی و مادی گرایانه تهی و دارای جنبه تربیتی باشد بهترین دانش آن است که غفلت‌زدا، حکمت‌آفرین و بصیرت‌افزا باشد.^۱ در این راستا سخنی ارزنده است که تاثیر عمیق تربیتی داشته باشد که بیان مباحثی با موضوعات عجائب خلقت، کیف‌رگناهان و کوتاهی در انجام وظائف، توبه و توسل، سیره اهل بیت علیهم‌السلام، عرفا، علما و شهدا مناسب است.

در کنار آموزش مستقیم، آموزش‌های غیر مستقیم مثل رفتار مدیران و مبلغین، دارای بیشترین تاثیر تربیتی خواهد بود.

راه‌کارهای تحقق آموزش تربیت‌گرا

۱. راه‌اندازی گروه‌های مطالعات تاثیرگذار با گرایش تربیتی: برای مثال سیرمطالعاتی در موضوعات سیره اهل بیت علیهم‌السلام، یاوران مهدی، کیف‌رگناهان، توبه نصوح و... برگزار شود.
۲. برگزاری همایش‌های "خداشناسی" با حضور و گفتگوی خود جوانان و یک مرجع پاسخگو به سؤالات احتمالی.
۳. ایجاد "حلقه‌های دوستی معرفتی"^۲ که افراد این حلقه‌ها باید

۱. رک: توحید مفضل وحديث عنوان بصری.

۲. رک: کلینی، ابو جعفر محمد بن یعقوب، اصول کافی، ج ۲، ص ۲۰۳.

ارتباط خویش را فراتر از محیط مدرسه، مسجد، هیئت و... تعریف کنند و با زیارت و ملاقات از یک دیگر هنگام بیماری، هنگام مشکلات، هنگام بازگشت از سفر و... از مسائل یکدیگر مطلع شوند و برای رفع مشکلات و کمک به یک دیگر گام‌هایی را بردارند.^۱

۴. تشکیل جلسات "مدح‌خوانی اهل بیت علیهم‌السلام"^۲ که موجب می‌شود محبت ایمانی بر محور خاندان عصمت و طهارت علیهم‌السلام بین جهادگران شکل بگیرد.

۵. برپایی جلسات "حدیث‌خوانی"^۳ به نحوی که در این جلسه، هریک از جهادگران حدیثی از اهل بیت علیهم‌السلام را بخوانند و کمی در مورد آن صحبت کنند.

۷. برگزاری مسابقه کتاب‌خوانی، پخش مستند و فیلم، معرفی شفاهی "شخصیت‌ها و الگوهای با روحیه خیرخواهی در ابعاد مختلف" و از آنجا که جوانان، روحیه هم‌ذات‌پنداری و الگوپذیری دارند، خود را به این الگوها نزدیک خواهند کرد.

۸. استفاده از "فال‌کارت‌های سخن اهل بیت علیهم‌السلام" به این ترتیب که دانشجویان جهادی در فضای خوابگاه و دانشگاه، میزبصیرت قرار می‌دهند و هر روز روی آن، توشه معنوی کارآمد (کارت‌های کوچک و جذاب معارف و سخنان اهل بیت علیهم‌السلام) قرار داده می‌شود که نقش مهمی

---

۱. امام جواد علیه‌السلام: «مَلَاقَةُ الْإِخْوَانِ نُشْرَةٌ وَ تَلْقِيحٌ لِلْعَقْلِ وَإِنْ كَانَ نَزْرًا قَلِيلًا» (شیخ طوسی، الأمالی، ص ۹۴).

۲. رک: کلینی، ابو جعفر محمد بن یعقوب، اصول کافی، ج ۲، ص ۲۱۵.

۳. رک: همان، ص ۲۵.

در شناخت حقیقی گویندگان آن جملات (حضرات معصومین علیهم‌السلام) دارد و زمینهٔ بینش افزایی تربیتی آنان را فراهم می‌آورد.^۱

۹. تشکیل مناظرات علمی در قالب "تئاتر فکر" که مربی با استفاده از هنرهای نمایشی و کاملاجدی در نقش یک مخالف ولایت، شروع به سخن می‌کند و تلاش می‌نماید دانشجویان را وادار به دفاع نماید. این راه‌کار زمینه شکوفایی جوانان در شخصیت‌پذیری دینی و ایجاد احساس دفاع از دین را در او پرورش می‌دهد.^۲

۱۰. برگزاری "یادواره شهدا" جهت پیاده‌سازی جنبه‌های معنوی زندگی شهدا و ایجاد ارتباط معنوی با آنها، پیش، در حین و پس از اردو..

۱۱. حضور دسته‌جمعی در قبرستان و توجه به این نکته که زندگی مادی انسان بین نطفه و جیفه خلاصه می‌شود؛ و پایان زندگی در این دنیا، مرگ است.

۱۲. برگزاری مراسم مناجات با خدای متعال: با توجه به مضامین مناجات‌های وارده و درک ضعف انسانی در مقابل خدا مثل مناجات مسجد کوفه حضرت امیر علیه‌السلام

۱۳. مسابقهٔ کتاب‌خوانی با محتوای جایگاه انسان و عظمت خدای متعال و... .

۱۴. شرکت در برنامه‌های خدماتی هیئت، نظیر پذیرایی، جفت‌کردن

---

۱. نیز می‌توان مسابقه‌ای از کارت‌های توزیع شده برگزار نمود.

۲. در مواردی بازیگر نقش یک مخالف سرسخت را اجرا خواهد کرد و شرکت‌کنندگان از اعتقادات خود دفاع می‌کنند و در نیمی از نشست استاد ناظر، دبیر و یا خود شبهه‌افکن پاسخ شبهات را مطرح می‌کند.

کفش‌ها، واکس زدن آنها و تمیزکردن محیط و...

۱۵. معرفی الگو، برای تربیت و پرورش، نقش سازنده‌ای دارد، برای مثال: اجرای تئاتر از زندگی نامه بزرگان، طرح مسابقه مقاله‌نویسی پیرامون شخصیت آنها و دیدار با علما و فرهیختگان و بزرگان پرورش یافته، راه کارهای مناسبی هستند.

□ پابندی به اصل خدامحوری چه تأثیرات محسوسی در حرکت‌های جهادی دارد؟

اصل خدامحوری تأثیرات فراوانی در حوزه بینش، گرایش و رفتار جهادگران دارد ولی سه اثر مهم آن در عرصه مدیریت، امانت‌داری، شایسته‌سالاری و معنویت‌گرایی می‌باشد.

امانت‌داری

مدیریت از دیدگاه آن‌که همه‌کس و همه‌چیز را از خدا می‌داند امانتی است که به او سپرده می‌شود و او باید به شدت از آن مراقبت کرده و آن را طبق اصول صحیح نگاه دارد و در نهایت به اهلش بسپارد. مدیریت از دیدگاه اسلامی "امانت" محسوب می‌شود و مدیر امانت‌دار خدا و مردم است. مدیریت و مسئولیت، امانت‌گران سنگی است که باید به اهلش سپرده شود؛ زیرا آن‌چه موجب گردش درست امور و سلامت و صلابت کارها می‌شود، آن است که مشاغل اصلی و مدیریتی از یک سو به عنوان امانت تلقی شود، و از سویی دیگر به افراد شایسته و توانمند واگذار گردد.^۱

---

۱. امام علی علیه السلام در نامه‌ای به یکی از کارگزاران خویش، امانت بودن مسئولیت و مدیریت

شایسته‌سالاری

اگر خداوند را در هر لحظه ناظر خود دانستیم انتخاب مسئولین دیگر بر اساس رفاقت‌ها نخواهد بود و ملاک اصلی مدیر، انتخاب افراد شایسته خواهد شد.

معنویت‌گرایی: نگاهِ خدمات‌محور، اندیشه و رفتار همهٔ گروه را بر اساس معنویت‌گرایی و تقویتِ هرچه بیشتر آن، جهت می‌دهد و حتی تأثیر مستقیم بر همهٔ روش‌ها، تصمیم‌ها و فعالیت‌های مدیران خواهد داشت.

راهکارهای تقویت اصل معنویت‌گرایی

حاکمیت معنویت و فرهنگ دینی در حرکت جهادی رابطه مستقیم با روحیات مسئولین گروه دارد و به هر میزان اعتقاد معنوی مدیران قوی‌تر باشد فضای تلاش جهادی و روحیات نیروها نیز متاثر از آنان معنوی‌تر خواهد شد.

۱. دعوت از روحانیون عالم و معنوی جهت حضور فعال در حرکت

جهادی

را متذکر شده و می‌فرماید: «وان عملک لیس لک بطعمه و لکنه فی عنقک امانه؛ کاری که در دست توست، طعمه نیست، بلکه امانتی است بر گردن تو» (رضی، سید محمد، نهج البلاغه، ص ۳۶۶).

کسانی که بدون توجه به اصل امانت بودن مدیریت، و بدون برخورداری از شایستگی‌ها و توانایی‌های لازم، مدیریت و مسئولیتی را می‌پذیرند، و نیز کسانی که چنین افرادی را انتخاب می‌کنند، مرتکب خیانت می‌شوند. حضرت علی علیه السلام به رفاعه، یکی دیگر از کارگزاران خویش می‌فرماید: «واعلم یا رفاعه ان هذه الامارة امانة فمن خيانه فعلبه لعنة الله الی يوم القيامة؛ ای رفاعه! بدان که این امارت و مدیریت، امانتی است که هر کس به آن خیانت کند، لعنت خدا تا روز قیامت بر او باش» (رضی، سید محمد، نهج البلاغه، نامه ۵).

۲. نصب خیمه‌های نیایش در دانشگاه‌ها و برگزاری برنامه دعا و مناجات با خدا در آخر هفته با زمان بندی مناسب.^۱
۳. برگزاری مسابقه مقاله نویسی با عنوان "خاطرات خوش از خدا" برای یادآوری عنایت‌ها و لطف‌های خاص خدا در سخت‌ترین لحظات زندگی به منظور حس شکرگزاری و ایجاد علاقه قلبی بیشتر با خداوند.^۲
۴. برگزاری مسابقه قرآنی سوره الرحمن به همراه شرح و تفسیر مختصر آن از تفسیرنمونه یا تفسیرنور برای توجه بیش از پیش جوانان به

۱. شواهد: «وَقَالَ رَبُّكُمْ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ؛ پروردگار شما گفته است: «مرا بخوانید تا (دعای) شما را بپذیرم! کسانی که از عبادت من تکبر می‌ورزند به زودی با ذلت وارد دوزخ می‌شوند!» (غافر، ۶۰).
 قال علی: «أَحَبُّ الْأَعْمَالِ إِلَى اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ فِي الْأَرْضِ الدُّعَاءُ؛ امام علی علیه السلام فرمودند: بهترین اعمال نزد خداوند متعال در روی زمین، دعا است» (کلینی، ابو جعفر محمد بن یعقوب، اصول کافی، ج ۲، ص ۴۶۷).

قال الصادق علیه السلام: «الدُّعَاءُ يَزِدُّ الْقَضَاءَ بَعْدَ مَا أُنِيبَ إِزَامًا فَأَكْثِرْ مِنَ الدُّعَاءِ فَإِنَّهُ مِفْتَاحُ كُلِّ رَحْمَةٍ وَنَجَاحُ كُلِّ حَاجَةٍ وَلَا يُتَالُ مَا عِنْدَ اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ إِلَّا بِالْدُّعَاءِ؛ امام صادق علیه السلام: دعاء قضاء مبرم شده را برگرداند، پس بسیار دعا کن که آن کلید هر رحمت و پیروزی در هر حاجت است، و بآنچه نزد خدای عزوجل است نتوان رسید جز بوسیله دعا، و هیچ دری بسیار کوبیده نشود جز این که امید بباز شده آن نزدیک شود» (کلینی، ابو جعفر محمد بن یعقوب، اصول کافی، ج ۲، ص ۴۷۰).

۲. شواهد: «فَادْكُرُوا آلَاءَ اللَّهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ؛ پس نعمتهای خدا را به یاد آورید، شاید رستگار شوید!» (اعراف، ۶۹).

قال علی بن الحسین علیه السلام: «أَوْحَى اللَّهُ تَعَالَى إِلَى مُوسَى حَبِيبِي إِلَى خَلْقِي وَحَبِيبِ خَلْقِي إِلَيَّ قَالَ يَا رَبِّ كَيْفَ أَفْعَلُ قَالَ ذَكَرْتَهُمُ الْآثِي وَنَعَمَائِي لِيُحِبُّونِي فَلَأَنْ تَرُدَّ أَبْقَا عَنْ بَابِي أَوْ صَلَاةً عَنْ فِتْنَائِي أَفْضَلُ لَكَ مِنْ عِبَادَةٍ مِائَةَ سَنَةٍ بِصِيَامِ نَهَارِهَا وَقِيَامِ لَيْلِهَا» (لجواهر السنیه، ص ۵۶).

قال علی بن الحسین علیه السلام: «إِلَهِي... إِنَّ أُنَامَتِنِي الْعُقْلَةَ عَنِ الْإِسْتِعْدَادِ لِلِقَائِكَ فَقَدْ نَبَّهْتِنِي الْمَعْرِفَةَ بِكَرَمِكَ وَالْآيَاتِ» (مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، ج ۹۱ ص ۱۴۵).

نعمت‌های الهی.

۵. تهیه پوسترهای زیبای هنری، از جملات مناجات امیرالمؤمنین علی علیه السلام در مسجد کوفه و دعاهای دیگر با ترجمه روان و نصب آن در مساجد، نمازخانه‌ها و سالن دانشگاه‌ها.

۶. دیدار از مناطق جنگی برای نیروها.

۷. آشنایی با سیره و سخن جوانان شهید با توزیع وصیت‌نامه شهدا به صورت فال‌نامه.

۸. استفاده از نمادهای معنوی جهت غلبه فرهنگی بر محیط.

۹. برگزاری جلسات معنویت‌افزا همچون درس اخلاق، هیئت، حلقه معرفت معنوی، قرائت سوره واقعه به صورت دسته‌جمعی، برگزاری نماز جماعت و دعاهای جمعی همچون زیارت عاشورا، ندبه، آل‌یاسین و...

۱۰. تدوین "فرهنگ سلوک جهادگر" و انتشار آن برای مدیریت بر نفس.^۱

۱۱. تقسیم بروشورهای معنویت‌افزا در آغاز هر روز.

۱۲. برگزاری اردوهای درون‌گروهی زیارتی.^۲

---

۱. قال علی علیه السلام: «من لم یجهد نفسه فی صغره لم ینبل فی کبره؛ حضرت علی علیه السلام می‌فرمایند: هر که در کوچکی، نفس خود را به سختی نپنداخته باشد، در بزرگی مرتبه‌اش افزون نگردد» (آمدی، عبدالواحد بن محمد تمیمی، غرر الحکم و درر الکلم، ص ۴۴۳).

۲. از ابتدای سفر عنوان اردوی معرفتی تکرار گردد و تمام برنامه‌ها از شروع ثبت نام تا پایان بر اساس معرفت‌افزایی تربیتی باشد نه برنامه‌های صرفاً آموزشی و نیز از کثرت برنامه‌ها کاسته شود و بیشتر به برنامه‌های عملی مثل توسل و مدح خوانی توجه گردد.

۱۳. استفاده از «تابلو نما»^۱ بدین گونه که جملات کارآمد اهل بیت علیهم‌السلام مثلاً در عرصه دوست‌یابی، مبارزه با شهوات، کسب آرامش، مدیریت زمان، موفقیت انتخاب گردد و نیز جملات و رفتار خرافی مخالفان، مثل چاپ تصویر بوسیدن دست بزرگان اهل حق توسط زنان نامحرم شناسایی شود و با زیبانمایی‌های هنری در قالب تابلونمایی جذاب ارائه شود و کلیدی‌ترین جمله حدیث اهل بیت علیهم‌السلام به یک شعار تبدیل گردد.

۱۴. با دعوت از اساتید متخصص، «حلقه‌های معرفت قرآنی» در فضای بسیار صمیمی برگزار شود. برای اجرای بهتر این حلقه‌ها تابلویی به صورت بنر در گوشه‌ای از فضای محل اسکان نصب شود و در صورت امکان برای شرکت‌کنندگان و استاد، میز و صندلی قرار داده شود.

۱۵. تقسیم ختم ۱۴۰۰۰ صلوات در روز.^۲

۱۶. علامت‌ها و نمادهای مثبت مثل تصویر لفظ جلاله الله، انگشتر، تابلوهای دیواری، آویز، تصاویر امام خمینی رحمت الله، امام خامنه‌ای (حفظه الله) و شهدا و... در قالب زیبا طراحی، تولید و ترویج شود و در بسته‌های فرهنگی توزیع شود.

۱۷. شروع حرکت از اماکن معنوی همچون حرم امام زادگان، گلزار شهدا و دیدار با علما.

---

۱. آیات راهگشای قرآن و مقایسه آن با جملات خرافی کتب مقدس تحریف شده و نیز سخنان‌های دلنشین و پر محتوی پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و اهل بیت علیهم‌السلام

۲. این روش پیشنهادی علامه طباطبایی در استجابت دعا و تقویت ارتباط با اهلبیت علیهم‌السلام است

۱۸. گروه "تولید و جمع‌آوری شعر و شعارسازی معنوی" قبل از حرکت‌های جهادی تشکیل و در مناسبت‌های مختلف یک شعر ویژه در مراسمات کانون جهادی هم خوانی شود.

□ **اخیراً بارها امام‌خامنه‌ای نسبت به گسترش غیر اصولی، رشته‌های علوم انسانی همچون مدیریت، هشدارهای جدی داده‌اند^۱ علت دغدغه ایشان چیست؟**

جهان بینی اسلام و غرب در حوزه انسان‌شناسی و علوم انسانی همچون مدیریت، اختلافات بنیادین فراوانی با یکدیگر دارند، ریشه این اختلاف به زنسانس و ظهور عصر مدرنیته باز می‌گردد که غرب به علت خرافه‌گرایی کلیسا، کلام راستین ادیان را نیز رها کردند و انسان خلیفه خداوند را به یک باره به حیوانی پیشرفته همچون حیوانات دیگر تنزل

---

۱. ما بخصوص در زمینه علوم انسانی، برخلاف آنچه که انتظار می‌رفت و توقع بود، حرکت متناسب و خوبی نکرده‌ایم، بلکه مفاهیم گوناگون مربوط به این علم را - چه در زمینه اقتصاد و چه در زمینه‌های جامعه‌شناسی، روان‌شناسی و سیاست - به شکل وحی مُنزل از مراکز و خاستگاه‌های غربی گرفته‌ایم و به صورت فرمولهای تغییر نکردنی در ذهنمان جا داده‌ایم و بر اساس آن می‌خواهیم عمل و برنامه خودمان را تنظیم کنیم! گاهی که این فرمولها جواب نمی‌دهد و خراب درمی‌آید، خودمان را ملامت می‌کنیم که ما درست به کار نگرفته‌ایم؛ در حالی که این روش، روش غلطی است. ما در زمینه علوم انسانی احتیاج به تحقیق و نوآوری داریم. مواد و مفاهیم اساسی‌ای هم که بر اساس آن می‌توان حقوق، اقتصاد، سیاست و سایر بخشهای اساسی علوم انسانی را شکل داد و تولید و فراوری کرد، به معنای حقیقی کلمه در فرهنگ عریق و عمیق اسلامی ما وجود دارد که باید از آن استفاده کنیم. البته در این قسمت، حوزه و استادان مؤمن و معتقد به اسلام می‌توانند با جستجو و تفحص، نقش ایفا کنند. این جا از آن جاهایی است که ما باید به تولید علم برسیم. (بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار جمعی از استادان دانشگاههای سراسر کشور ۱۳۸۲/۰۸/۰۸)

دادند و اصل اولی آنها به جای خدا محوری، انسان محوری و کسب منفعت بیشتر گردید.

از منظر نظریه پردازان غربی، مدیریت، یعنی سود اقتصادی بیشتر، افزایش تولید و انباشتن سرمایه.^۱ در این دیدگاه، هرگز از روز واپسین، تکالیف الهی و رفتار وظیفه‌گرا سخنی مطرح نمی‌شود.

رفع موانع

حواس ظاهر، عقل و قلب، دریافت‌کنندگان خداخواهی و کمال‌طلبی انسان هستند و هرگونه خطا در دریافت یا تطبیق مصادیق، ارتباط مستقیم با موانع پذیرش در این سه ورودی فهم خواهد داشت، که ظلم، کفر، اسراف، گناه علنی، شهوت پرستی، شبهات فکری مثال‌های از این موانع است.^۲

---

۱. به نظر تیلور، طراح نظریه (مدیریت علمی)، فایده اساسی به کار بردن سیستم مذکور (سیستم مدیریت علمی) بالا بردن سطح تولید است که با جلوگیری از اتلاف وقت کارکنان و صرفه‌جویی در کار ماشین و وسایل تولید، از طریق حذف عملیات زاید و هماهنگی امور مختلف تولیدی، حاصل می‌شود. (اقتداری، علی محمد، سازمان و مدیریت، ص ۱۳).

۲. رک: محمدی ری شهری، محمد، مبانی شناخت.

اصل پنجم: شکوفاسازی مخاطب

□ اردوهای جهادی بهترین فرصت برای خودشناسی و شکوفایی معنوی جوانان و نوجوانان است، چگونه مدیر نیروها را در راستای این شکوفایی قرار دهد؟

دو وظیفه مهم مدیران اردوها که اصل حاکم بر همه امور اجرایی است، شکوفایی معنوی مخاطبان و کرامت نیروهاست.

الف. شکوفایی معنوی

انسان در یک نگاه کلی دارای دو دسته ویژگی می باشد.

اول: زیباییها، توانمندیها و داراییها

دوم: زشتیها، فقرها و کمبودها

حرکت های جهادی به ویژه اردوهای جهادی فرصت های طلائی هستند که انسان با شناخت خود در کارگاه انسان سازی، مسیر فردای خود را پایه ریزی نماید.

مدیران در فراهم سازی این شکوفایی و از سویی، خودشناسی بسیار نقش تاثیرگذاری دارند برای مثال مدیرانی که فرصت خالی و زمان خلوت برای نیروهای خود نگذارند و پیوسته اردو را به تلاش عمرانی رو به جلو می خوانند، از این اصل مهم، فاصله گرفته اند.

انسان موجودی است که جوششِ درونی او، پر پرواز آسمانش خواهد شد، و او را خلیفه خدا می‌نماید.^۱

اردوهای جهادی کارگاهی انباشته از ابزارهای پیچیده با اهدافی رفیع و افقی وسیع برای انسان است که تنها با اندکی تفکر و خلوت، از درون، ندایی رسا را خواهد شنید که فریاد می‌زند: ای انسان! تودراین جسم ظاهری و خوراک و پوشاک و... خلاصه نشده‌ای بلکه کمی بالاتر نیز بنگر که ملکوت آسمان‌ها انتظارت را می‌کشد.^۲

دریافت فطری توحیدی در خلوتِ اردوهای جهادی:

۱. رجوع به فطرت،^۳ انسان را به بی‌نهایت‌طلبی می‌رساند و طلب بی‌نهایت، نشان از وجود چنین کمالی برای انسان است از این رو من در

«وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ؛ (به خاطر بیاور) هنگامی را که پروردگارت به فرشتگان گفت: «من در روی زمین، جانشینی [نماینده‌ای] قرار خواهم داد.» فرشتگان گفتند: «پروردگارا! آیا کسی را در آن قرار می‌دهی که فساد و خونریزی کند؟! (زیرا موجودات زمینی دیگر، که قبل از این آدم وجود داشتند نیز، به فساد و خونریزی آلوده شدند. اگر هدف از آفرینش این انسان، عبادت است،) ما تسبیح و حمد تو را بجا می‌آوریم، و تو را تقدیس می‌کنیم.» پروردگار فرمود: «من حقایقی را می‌دانم که شما نمی‌دانید.» (بقره، ۳۰).

۲. مومنون، ۱۲-۱۴؛ سجده، ۷-۹؛ حجر، ۲۸-۲۹؛ ص، ۷۱-۷۲؛ رک: مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، ج ۶۰، ص ۳۸۳؛ قمی، علی بن ابراهیم، تفسیر قمی، ج ۲، ص ۹۱؛ مصباح، محمد تقی، مشکات، ج ۱، ص ۳۴۳-۳۴۴؛ مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، ج ۲، ص ۲۶۹.

۳. رک: مصباح، محمد تقی، خودشناسی برای خودسازی، ص ۷۰؛ مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، ج ۳، ص ۴۶۶-۴۷۰؛ مصباح، محمد تقی، خداشناسی، ۳۶-۳۷.

خود می‌یابم که موجودی مستمر و مداوم هستم و با مرگ پایان نمی‌پذیرم و پای در ابدیت دارم.^۱

۲. درک "چه هستم" مرابه درک "چه باید باشم" (هدف یا کمال متناسب با من) رهنمون می‌سازد و پای درخاک داشتن، دشوار و بال گشودن آسان می‌گردد.^۲

راه‌کارهای تقویت شکوفایی معنوی مخاطبان

۱. برگزاری جلسات شبانه با محوریت خودسازی در برنامه‌های اردویی. مانند قرائت فرازی از کتاب "چهل حدیث" حضرت امام خمینی، کتاب "گناهان کبیره" شهید دستغیب یا کتاب "انسان و ایمان" شهید مطهری، به صورت گزینشی در بین نماز مغرب و عشا در طول اردو.

۲. برگزاری مراسم احیاء ماهیانه در دانشگاه‌ها.

۳. تشویق به خلوت، شب‌زنده‌داری و درون‌گرایی با اعلام ساعت خاموشی متناسب.

۴. نماز شب به عنوان مستحبی ارزشمند از طریق مسابقه‌ی

---

۱. قال علی علیه السلام: «إِنَّمَا خُلِقْتُمْ لِلْبَقَاءِ لَا لِلْفَنَاءِ وَإِنَّكُمْ فِي دَارِ بُلْعَةٍ وَمَنْزِلِ قُلْعَةٍ؛ امام علی علیه السلام می‌فرماید: بدرستی که شما خلق کرده نشده‌اید مگر از برای باقی بودن نه از برای فانی شدن و بدرستی که شما در خانه بلعه‌اید و در جایگاه قلعه مراد این است که شما آفریده نشده‌اید مگر از برای آخرت که خانه بقا و پایدگی است نه از برای دنیا که دار فنا و زوال است» (آمدی، عبدالواحد بن محمد تمیمی، غرر الحکم و درر الکلم، ص ۱۳۳).

۲. صفایی، علی، حرکت، ۱۷-۳۹.

کتاب‌خوانی

۵. برگزاری برنامه‌های جمعی که موجب تقویت میل‌های فطری می‌گردد برای مثال شعرخوان‌گروهی، مدح‌خوانی شبانه، جشن و عزاداری در مناسبت‌ها، قرائت سوره یس صبحگاهی و قرائت سوره واقعه شبانه به صورت دسته‌جمعی و...

ب. کرامت

مدیران موفق با نیروهای زیرمجموعه خود، با کرامت سخن می‌گویند چراکه این رفتار علاوه بر تقویت اعتماد به نفس نیروها، باعث شکوفایی و احساس تشخص مذهبی آنان می‌شود و این‌گونه نیروها به لباس جهادگری احساس تعلق بیشتری خواهند کرد.

کرامت از سه محور قابل بررسی می‌باشد:

۱. کرامت و عزت^۱ انسانی در مرکز توجه آموزه‌های دینی: برآیند آموزه‌های دینی (آیات و روایات) تاکید بر ایجاد زمینه‌ها و عوامل عزت نفس و زدودن عوامل ذلت نفس است^۲ همچنین ترسیم مسیر درست

۱. عزت در مقابل ذلت است (مصطفوی، حسن، التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، ج ۸، ص ۱۱۳).

۲. «مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعاً إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ وَالْعُذُلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ وَالَّذِينَ يَمْكُرُونَ السَّيِّئَاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَكْرُ أُولَئِكَ هُوَ يَبُورُ؛ کسی که خواهان عزت است (باید از خدا بنخواهد چراکه) تمام عزت برای خداست؛ سخنان پاکیزه به سوی او صعود می‌کند، و عمل صالح را بالا می‌برد؛ و آنها که نقشه‌های بد می‌کشند، عذاب سختی برای آنهاست و مکر (وتلاش افسادگرانه) آنان ناپود می‌شود (و به جایی نمی‌رسد)» (فاطر، ۱۰)؛ قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكِ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ وَتُعْزِزُ مَنْ تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ بِيَدِكَ

عزت یابی^۱ و تبیین حقیقت آن،^۲ گویای نقش پررنگ کرامت، در دست یابی به فضائل و کمالات انسانی است.

۲. شیوه تربیتی عزت بخشی و عزت آفرینی: از اصلی ترین روش های تربیتی اهل بیت علیهم السلام در مسیر اصلاح فرد و جامعه، شیوه عزت بخشی و عزت آفرینی بوده است. چراکه همه فضیلت ها در زمینه کرامت، شکوفا می شود و همه رذیلت ها بر پایه حقارت شکل می گیرند. بنابراین مهم ترین اساس تربیت، کرامت بخشی به انسان ها و پیراستن آنها از حقارت نفس است.^۳

الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ بگو: «بارالها! مالک حکومتها تویی؛ به هرکس بخواهی، حکومت می بخشی؛ و از هرکس بخواهی، حکومت را می گیری؛ هرکس را بخواهی، عزت می دهی؛ و هرکه را بخواهی خوار می کنی. تمام خوبیها به دست توست؛ تو بر هر چیزی قادری» (آل عمران، ۲۶). رک: محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمة، باب العزة (موجبات العز، ما ينبغي في الدعاء لطلب العز) و باب الذلة (لا ينبغي للمومن أن يذل نفسه، مايورث الذل، اذل الناس).

۱. رک: فاطم، ۱۰؛ محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمة، باب العزة (من بيده العز و الذل، من اعتر بغير الله).

۲. رک: همان، باب تفسير العز.

۳. حضرت حسين عليه السلام گوید از پدرم از مجلس رسول خدا صلى الله عليه وآله پرسش کردم، فرمود: «كان رسول الله صلى الله عليه وآله لا يجلس ولا يقوم الا على ذكر. لا يوطن الاماكن وينهى عن ايطانها. و اذا انتهى الى قوم جلس حيث انتهى به المجلس و يأمر بذكر. يعطى كل جلسائه بنصيبه، لا يحسب ان احدا اكرم عليه منه. من جلسه او قاومه في حاجة صابره حتى يكون هو المنصرف. و من سأله حاجة لم يرده الا بها او بميسور من القول. قد وسع الناس منه بسط و خلقه، فصار لهم ابا. و صاروا في الحق عنده سواء. مجلسه مجلس حلم و حياء و صبر و امانة، لا ترفع فيه الاصوات، و لا تؤبن فيه الحرام، و لا تنشى فلتاته، متعادلين يتفاضلون فيه بالتقوى، متواضعين، يوقرون فيه الكبير، و يرحمون فيه الصغير، و يؤثرون ذال الحاجة، و يحفظون او يحوطون الغريب» (حكيمى، على، محمد رضا

۳. ارتقاء شخصیت انسان در پرتو کرامتِ نفس: احساس کرامت و عزت‌مندی در لایه‌های متعددی از شخصیت انسان مؤثر است.
  ۱. ایجاد رفتارهای کریمانه
  ۲. ممانعت از رفتارهای پست.^۱
  ۳. ایجاد قوت حرکت، استحکام و صلابت به گونه‌ای که مرگ شرافت‌مندانه را بر زندگی توأم با حقارت ترجیح دهد.^۲
  ۴. مسئولیت‌پذیری در برابر این همه استعدادها و امکاناتی که در اختیار انسان قرار داده شده است.

راه‌کار تحقق اصل کرامت سازنده

۱. برگزاری "جشن اردو اولی‌ها" قبل از هر اردوی جهادی که زمینه‌ساز تقویت اعتماد به نفس نیروها و احساس تشخص و تعلق به لباس جهاد خواهد بود.
۲. معرفی جهادگران موفق و اعطاء جوایز در سطح دانشگاه، استان و حتی در سطح ملی، مانند جایزه ملی "جهادگر راهبر" در عرصه‌های موفق فرهنگی، علمی، اختراعی، اقتصادی و....

محمد، الحیة، ج ۲، ص ۳۸۸-۳۸۹).

۱. قال علی بن محمد علیه السلام: «مَنْ هَانَتْ عَلَيْهِ نَفْسُهُ فَلَا تَأْمَنُ شَرَّهُ؛ امام هادی علیه السلام فرمودند: هر که برای خود شخصیت و ارزشی قائل نشود، از گزند او آسوده خاطر نباش» (حرانی، حسن بن علی بن حسین بن شعبه، تحف العقول، ص ۴۸۳).
۲. امام حسین علیه السلام می‌فرمایند: «ما هون الموت علی سبیل نیل العز و احیاء الحق، لیس الموت فی سبیل العز الاحیاء خالدة، ولیست الحیة مع الذل الاموت الذی لاحیة معه» (الشوشتری، القاضی نورالله، احقاق الحق وازهاق الباطل، ج ۱۱، ص ۶۰۱).

۳. تشویق جهادگران پرتلاش در یکی از برنامه‌های رسمی، درحین اردوهای جهادی به منظور ایجاد خودباوری، روحیهٔ اعتماد به نفس و عزت نفس.

۴. با نیروهای زیرمجموعه، کریمانه سخن گفتن و گرمی داشتن آنها.

□ با عنایت به اصل مهم شکوفایی مخاطب، مسئولین چگونه باید نیروهای خود را ارزیابی نمایند؟

ارزشیابی عملکرد نیروها، از جمله ابزارها و وسایل لازم و مؤثر مدیریت منابع انسانی گروه جهادی است که با استفاده صحیح از این ابزار، هدف‌ها و ماموریت‌های گروه با کارایی مطلوب، تحقق خواهد یافت.

تفاوت بنیادی مدیریت جهادی با اندیشه‌های مدیریتی عصر حاضر در نوع ارزشیابی و روش تحقق آن می‌باشد. برای مثال ارزشیابی غربی تنها بر اساس ارزیابی‌های بازرسان و تصاویر ضبط شده توسط دوربین‌ها می‌باشد ولی در اردوهای جهادی با عنایت به انگیزه الهی همهٔ نیروها، ملاک ارزشیابی، تقویت انگیزه‌های معنوی و شکوفایی درونی مخاطبان است و از این رو ارزشیابی به صورت کاملانامحسوس و فردی خواهد بود و هرگونه ارزشیابی توسط مسئولین با رعایت این نکته ظریف می‌باشد. بیان سیرهٔ اهل بیت علیهم‌السلام دربارهٔ ارزشیابی، بازخورد بالایی در عمل به این فرضیه ایجاد خواهد کرد.

"خودارزیابی" که در منابع و متون اسلامی با عنوان "محاسبهٔ نفس" مطرح گردیده، به صورت برنامه‌ای مهم و روزانه برای هر فرد توصیه شده است تا جایی که اگر روزی بر انسان بگذرد و او از این برنامه غفلت

نماید و در یک محاسبه دقیق، به ارزشیابی اعمال و رفتارهای خود نپردازد، در زمره پیروان پیامبر گرامی اسلام ﷺ و اهل بیت علیهم السلام حضرت به شمار نمی‌آید.^۱

---

۱. قال کاظم علیه السلام: «لیس منا من لم یحاسب نفسه فی کل یوم، فان عمل خیرا استزاد الله منه و حمد الله علیه، و ان عمل شرا استغفر الله منه و تاب الی؛ امام موسی کاظم علیه السلام می‌فرماید: از ما نیست کسی که هر روز به محاسبه و ارزشیابی کارهای خود نپردازد. پس اگر کار نیکی انجام داده است، از خداوند متعال فزونی آن را بخواهد، و خدا را بر موفقیتی که به دست آورده است سپاس گوید؛ و اگر کار زشتی را مرتکب شده است، از خداوند، آمرزش آن را خواهد و توبه نماید» (مجلسی، محمد باقر، بحار الانوار، ج ۷۰، ص ۷۲).

اصل ششم: اصل رفتار اخلاق مدار

□ چگونه حرکت‌های جهادی محل رویش انسان‌های بزرگی همچون امام خمینی علیه السلام، امام موسی صدر، شهید چمران و بسیاری دیگر از نیروهای کارآمد و متعهد گردیده است؟

خودسازی واقعی در میدان آزمون حقیقی، شکل خواهد گرفت و هرگز با خانه نشینی و انزوا، کسی لیاقت یاوری اولیاء الهی را پیدا نخواهد کرد، حرکت‌های جهادی بهترین بستر، برای ظهور مدیران و نیروهای کارآمد و متعهد است چرا که گروهی از جوانان متخصص در این حرکت‌ها گرد هم جمع می‌شوند و تنها برای رضایت خداوند، پرچم‌دار جریان حق و عدالت می‌گردند، در مدیریت‌های مسئولین و ولایت‌پذیری نیروهاست که حسادت‌ها و عجب‌ها خودنمایی می‌کند، غرورها و خودخواهی‌ها رخ می‌نمایند و پرده‌ای از درون آدمی را به تصویر می‌کشد و آن‌گاه است که "جهاد اکبر" در وسط میدان "جهاد اصغر" وظیفه جهادگر مخلص می‌گردد.

---

۱. قال رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم: «لَيْسَ فِي أُمَّتِي رَهْبَانِيَّةٌ؛ پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمودند: درامت من رهبانیت نیست. (رهبانیت یعنی ترک دنیا که در میان مسیحیان وجود دارد)» (صدوق، محمد بن علی بن بابویه قمی، الخصال، ج ۱، ص ۱۳۸).

قرآن کریم حرکت مجاهدانه به سوی خداوند را در گام اول درکنار دیگران و دوشادوش افراد هم‌اندیش می‌داند^۱ از این رو مدیر حرکت جهادی می‌کوشد تا از اصل شایسته رفتاری بهره‌گیرد و از فرصت ارتباط نیروهای هم‌اندیش و هم‌انگیزه در تعالی نیروها و پیشبرد اهداف استفاده نماید.

□ برای ایجاد رابطه سازنده با دیگران، توجه به چه اصول رفتاری ضروری است؟

شایسته سالاری به معنای بهره‌گیری مدیر از مسئولین و معاونین شایسته که در ذیل برخی از ویژگی‌های آنان ذکر می‌شود:

۱. عدالت^۲

۲. درایت^۳

۱. «قُلْ إِنَّمَا أَعْطُكُمْ بِوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مِثْلِي وَفَرَادَى ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ إِنَّ هُوَ الْإِنذِيرُ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ» بگو: «شما را تنها به یک چیز اندرزمی دهم، و آن اینکه: دو نفر دو نفر یا یک نفر یک نفر برای خدا قیام کنید، سپس ببیندشید این دوست و همنشین شما [محمد] هیچ‌گونه جنونی ندارد؛ اوفقط بیم‌دهنده شما در برابر عذاب شدید (الهی) است!» (سبأ، ۴۶)

۲. قال علی عليه السلام: «وَلْيَكُنْ أَحَبَّ الْأُمُورِ إِلَيْكَ أَوْسَطُهَا فِي الْحَقِّ وَأَعْمَهَا فِي الْعَدْلِ؛ مولای متقیان علی عليه السلام می‌فرماید: باید محبوب‌ترین کارها نزد تو اموری باشد که معتدل‌ترین آن‌ها در حق، و فراگیرترین آن‌ها در عدالت باشد» (رضی، سید محمد، نهج البلاغه، ص ۴۲۹).

امام علی عليه السلام آن قدر دقیق و عمیق بود که می‌فرماید: «به خدا سوگند اگر هفت اقلیم را با آنچه زیر آن‌ها است به من دهند تا خدا را نافرمانی کنم و یک پوسته جو را از مورچه ای به ناروا بستانم، چنین نخواهم کرد» (همان، نامه ۵۳).

۳. از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله نیز نقل شده که فرموده‌اند: «از خطر بروز فقر بر امت اسلامی بیمناک نیستند، بلکه نگرانی ایشان از بابت تدبیر نادرست است؛ به همین جهت نیز مقرر

۳. امانتداری^۱

۴. صداقت^۲

۵. صرفه جویی در اموال عمومی^۳

- داشتند که هرگاه در مسافرت جمعی، تعداد افراد به سه نفر رسید، یکی از آن‌ها مدیریت گروه را بر عهده گیرد و برنامه سفر و مسیر را با مشورت دیگران مشخص کند»
۱. قال علی علیه السلام: «ثم لاتدع ان يكون لك عليهم عيون من اهل الامانة والقول بالحق عند الناس؛ امام علی علیه السلام فرمودند: پس فروگذار مکن که باید بر آنان، بازرسان مخفی از میان کسانی که در میان مردم به امانتداری و حقیگویی شناخته شده اند بگماری!» (حرانی، حسین بن علی بن حسین بن شعبه، تحف العقول، ص ۱۲۹).
- قال علی علیه السلام: «اری ان تبعث قوما من اهل الصلاح والعفاف، ممن يوثق بدينه و امانته، يسأل عن سيرة العمال وما يعملون في البلاد؛ به نظر من باید به گروه جهادی از اهل صلاح و عفاف که به دینداری و امانتداری آنان اطمینان داری، مأموریت دهی تا در مورد سیره و شیوه عمل کارگزاران و نیز کارهایی که آنان در شهرها انجام می دهند، تحقیق و بررسی کنند» (الخراج، ص ۱۲۸).
۲. قال علی علیه السلام: «ثم لاتدع ان يكون لك عليهم عيون من اهل الامانة والقول بالحق عند الناس؛ امام علی علیه السلام فرمودند: پس فروگذار مکن که باید بر آنان، بازرسان مخفی از میان کسانی که در میان مردم به امانتداری و حقیگویی شناخته شده اند بگماری!» (حرانی، حسین بن علی بن حسین بن شعبه، تحف العقول، ص ۱۲۹).
۳. قال علی علیه السلام: «ادفوا اقلامكم - وقاربوا بين سطوركم - واخذفوا عني فضولكم وافصدوا قصد المعاني - واياكم والاكثار - فان اموال المسلمين لا تحتمل الاضرار؛ امام علی علیه السلام می فرمایند: قلم هایتان را تیز کنید، و سطرهایتان را نزدیک هم بنویسید، از زیاده نویسی پرهیزید، منظورتان را کوتاه تر بیان کنید. مبادا زیاده نویسی و پرحرفی نمایید؛ زیرا اموال مسلمانان زبانی را بر نمی تابد!» (مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، ج ۷۳، ص ۴۹).

امام علی علیه السلام پیش از سفارش دیگران به صرفه جویی در بیت المال، و بیش از همه کسانی که مخاطب آن حضرت هستند، خود در مصرف بیت المال دقیق بود، و از هر گونه اسراف پرهیز می کرد. صرفه جویی آن حضرت در بیت المال مسلمانان به حدی

۶. آینده‌نگری^۱

۷. پرهیز از شتاب زدگی و سستی^۲

۸. قاطعیت^۳

است که حاضر نشد برای پاسخگویی به کسانی که شب هنگام برای کار خصوصی به او مراجعه کرده بودند، از نور چراغ بیت المال استفاده کند. در منابع تاریخی نقل شده است که شبی طلحه و زبیر برای پاره‌ای از مسائل شخصی خود، خدمت امام علی علیه السلام رسیدند. امام در آن حال مشغول رسیدگی به امور بیت المال بود. وقتی آن دو وارد شدند، آن بزرگوار چراغ بیت المال را خاموش کرد و فرمود تا از خانه اش چراغ دیگری بیاورند! و حاضر نشد تنها چند دقیقه از نور چراغ بیت المال برای مسائل شخصی استفاده شود. (محمدی ری شهری، محمد، موسوعه الامام علی بن ابی طالب علیه السلام، ج ۴، ص ۲۲۱).

۱. قال علی علیه السلام: «اعقل الناس انظرهم فی العواقب؛ امام علی علیه السلام می‌فرمایند: خردمندترین مردم، عاقبت‌اندیش‌ترین آن‌هاست» (آمدی، عبد الواحد بن محمد تیمیمی، غررالحکم و دررالکلم، حدیث ۳۳۶۷).

قال علی علیه السلام: «من نظر فی العواقب سلم من النوائب؛ مولی‌الموحدین علی علیه السلام فرمودند: کسی که در عواقب کار بیندیشد، از گرفتاری‌ها در امان باشد» (آمدی، عبد الواحد بن محمد تیمیمی، غررالحکم و دررالکلم، ح ۱۰۹۳۵).

قال علی علیه السلام: «ایاک و العجلة بالأمر قبل أوانها و التسقط فیها عند امکانها، او اللجاجة فیها اذا تنكرت او الوهن عنها اذا استوضحت، فضع کل أمر موضعه و أوقع کل أمر موقعه؛ امام علی علیه السلام می‌فرمایند: پرهیز از شتاب در انجام دادن کارها قبل از رسیدن وقتشان؛ و سستی و اهمال در کارها آن‌گاه که انجام دادن کاری ممکن است؛ و از لجاجت در اموری که مبهم است؛ و ضعف و سستی در اموری که روشن است. پس هر کاری را در جای خودش قرار بده، و هر کاری را در وقت خود انجام ده» (رضی، سید محمد، نهج البلاغه، نامه ۵۳).

۳. قال علی علیه السلام: «لا تجعلوا علمکم جهلاً و یقینکم شکاً، اذا علمتم فاعملوا و اذا تیقنتم فأقدموا؛ مولای متقیان علیه السلام فرمودند: علم خود را به جهل، و یقین خویش را به شک تبدیل نکنید. وقتی دانستید عمل کنید و زمانی که یقین کردید اقدام نمایید» (همان، حکمت ۲۷۴).

□ رفتار مدیران جهادی از چه ویژگی‌هایی سرمنشأ می‌گیرد؟

۱. معرفت

منظور از معرفت، مجموعه توانایی‌های شناختی، ادراکی و ذهنی مورد نیاز مدیران است. بدین لحاظ کلیه ویژگی‌هایی که با عناوین علم، هوش، ذکاوت، بصیرت، حکمت و حافظه، در منابع سه گانه - قرآن، سنت و آرای اندیش‌مندان مسلمان - ذکر شده است، در این محور قابل بحث و بررسی است.

۲. مهارت

مهارت، عبارت است از توانایی‌های رفتاری، که شایسته و بایسته مدیریت موفق است. مهارت در سه عرصه ذهن، روح و جسم هویدا می‌گردد؛ به عبارت دیگر، انسان دارای رفتارذهنی (مانند تفکر، یادآوری، استدلال و...)، رفتار روحی (مانند دوستی، دشمنی، تصمیم، امید و...) و رفتار جسمی (مانند دیدن، شنیدن، گفتن و...) است. مهارت، توانایی ناشی از تجربه و کار بر اساس دانش است.

۳. اخلاق

اخلاق، عبارت است از مجموعه‌ای از توانایی‌های روحی و قدرت نفسانی مورد نیاز مدیران. در این محور، کلیه ویژگی‌هایی که با عناوین عدالت، انصاف، شجاعت، تواضع، صداقت، حلم، تقوا، امانت و خیرخواهی ذکر شده، قابل توجه و بررسی است.

راه‌کارهای تحقق رفتار اخلاق مدار

۱. تشکیل کارگاه "قوانین خدا در هستی" که در آن دانشجویان موظف می‌شوند تا نمونه‌هایی از سنت ابتلا و امتحان الهی برای آزمودن صبر^۱ که برای خودشان اتفاق افتاده است را تحقیق و تدوین کنند.

۲. تبلیغ آثار مبارک صبر در طاعت، معصیت و مصیبت بصورت بنر و بروشور و... در دانشگاه‌ها.

۳. برگزاری مسابقات "کاپ صبر" در رشته‌های مختلف ورزشی به این شیوه که در هر رشته به فرد یا تیمی که در فراز و نشیب‌های حساس مسابقات از خود بردباری بیشتری به خرج داده است. جوایز ارزنده اهدا شود.

۴. الگوسازی و تبلیغ جلوه‌های رفتاری قهرمانان صبر و بردباری در زمینه‌های مختلف و به شیوه‌های گوناگون، بویژه امامان معصوم علیهم‌السلام و علمای ربانی و شهدای گران‌قدر.^۲

---

۱. «أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تُدْخَلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَيَعْلَمَ الصَّابِرِينَ؛ آیا چنین پنداشتید که (تنها با ادعای ایمان) وارد بهشت خواهید شد، در حالی که خداوند هنوز مجاهدان از شما و صابران را مشخص نساخته است؟!» (آل عمران، ۱۴۲).

۲. شواهد: «فَأَصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ؛ پس صبر کن آن گونه که پیامبران (أولو العزم) صبر کردند، و برای (عذاب) آنان شتاب مکن» (أحقاف، ۳۵).
«وَإِسْمَاعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا الْكِفْلِ كُلٌّ مِنَ الصَّابِرِينَ؛ واسماعیل و ادریس و ذاکفل را (به یاد آور) که همه از صابران بودند» (انبیاء، ۸۵).

«وَخُذْ بِنَاصِيَتِكَ صُغْتًا فَأَصْرَبْ بِهِ وَلَا تَحْتَسِبْ إِذَا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ؛ (و به او گفتیم:) بسته‌ای از ساقه‌های گندم (یا مانند آن) را برگیر و با آن (همسرت را) بزن و سوگند خود را مشکن! ما او را شکیبایافتیم؛ چه بنده خوبی که بسیار بازگشت‌کننده (به سوی خدا) بود!» (ص، ۴۴).

۵. تشکیل گروه‌هایی به نام "جمع صبورانه" که در آن صبر و استقامت در امور را با هم تجربه کنند.^۱

۶. تقویت ایمان به آخرت و معاد باوری^۲ و گذرا بودن دنیا^۳ و موقتی بودن مشکلات با استفاده از راهکارهای ارائه شده در جزوه مربوطه.

۷. برگزاری نشست گفتمان با عنوان "سختی‌ها، راه رشد و شکوفایی" با بحث حول این محور که در صورت صبر بر سختی‌ها و بلایای وارد شده بر انسان در طول زندگی، چه استعدادهای فراوانی در فرد شکوفا می‌شود.^۴ در این مورد می‌توان از تجارب عینی خود دانشجویان

---

۱. «وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْعَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا؛ بآکسانی باش که پروردگار خود را صبح و عصر می‌خوانند، و تنها رضای او را می‌طلبند! و هرگز بخاطر زیورهای دنیا، چشمان خود را از آنها برنگیر!» (کهف، ۲۸)

۲. «وَلْيَبْلُغْكُمْ بَشِيرٌ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِيرِ الصَّابِرِينَ، الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ؛ قطعاً همه شما را با چیزی از ترس، گرسنگی، و کاهش در مالها و جانها و میوه‌ها، آزمایش می‌کنیم؛ و بشارت ده به استقامت‌کنندگان! آنها که هرگاه مصیبتی به ایشان می‌رسد، می‌گویند: «ما از آن خدائیم؛ و به سوی او بازمی‌گردیم!» (بقره، ۱۵۵-۱۵۶).

۳. قال حسین بن علی عليه السلام: «صَبْرًا بَيْنِي الْكَرَامَ فَمَا الْمَوْتُ إِلَّا قَنْطَرَةٌ يَغْبُرُ بِكُمْ عَنِ الْبُؤْسِ وَ السَّوَاءِ إِلَى الْجَنَّةِ الْوَاسِطَةَ وَالنَّعِيمَ الدَّائِمَةَ فَإِيكُمْ يَكْرَهُ أَنْ يَنْتَقِلَ مِنْ سَجْنٍ إِلَى قَصْرِ» (معانی الأخبار، ص ۲۸۸).

۴. قال رسول الله ﷺ: «إِنَّ الْبَلَاءَ لِلظَّالِمِ أَدْبٌ وَ لِلْمُؤْمِنِ امْتِحَانٌ وَ لِلْأَنْبِيَاءِ دَرَجَةٌ وَ لِلْأَوْلِيَاءِ كَرَامَةٌ؛ رسول اکرم ﷺ می‌فرمایند: گرفتاری و بلا برای شخص ستمکار ادب است و برای مومن مایه امتحان و برای انبیا (ترفیع) درجه و برای اولیا کرامت است» (همان، ص ۱۱۳).

نیز استفاده نمود.^۱

۸. تقویت مسأله عبادت و نیایش و به‌ویژه نماز در مدارس روستا، برای پیوند معنوی بیشتر با خداوند متعال و در نتیجه تقویت صبر و مقاومت در برابر سختی‌ها.^۲

۹. برگزاری "اردوهای عجز" در شرایط سخت^۳ برای دانشجویان در جهت مقابله با مشکلات و برخورد عاقلانه و صبورانه در حرکت‌های جهادی.

۱۰. داستان و یا فیلمی و یا... در اختیار مخاطب قرار می‌گیرد که مشتمل بر وجود بحران‌های مختلف برای شخصیت داستان است. با نیمه‌کاره گذاشتن داستان از مخاطب می‌خواهیم بهترین راه‌کار برون‌رفت از بحران را به شخصیت داستان معرفی کند و اگر داستان را تمام شده در اختیارش قرار می‌دهیم از وی می‌خواهیم که عملکرد او را نقد کند.^۴

۱۱. آشنایی با داستان زندگی نامۀ شخصیت‌هایی که با مشکلات مختلفی در طول زندگی مواجه بوده و درنهایت با سربلندی از آنها گذشته‌اند با استفاده از ابزارهایی چون نمایش فیلم، نقل داستان،

---

۱. قال الصادق علیه السلام: «إِنَّ فِي الْجَنَّةِ مَنْزِلَةً لَا يَبْلُغُهَا عَبْدٌ إِلَّا بِالْإِيتَاءِ فِي جَسَدِهِ؛ امام صادق علیه السلام می‌فرماید: جایگاهی در بهشت است که بنده جز با گرفتاری و مصیبت بدان نمی‌رسد» کلینی، ابو جعفر محمد بن یعقوب، اصول کافی، ج ۲، ص ۲۵۵.

۲. «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ.» بقره، ۱۵۳.

۳. قال موسى بن جعفر علیه السلام: «بُيُتَّحَبُّ عَرَامَةُ الْغُلَامِ فِي صِغَرِهِ لِيَكُونَ حَلِيمًا فِي كِبَرِهِ» (حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، ج ۲۱، ص ۴۷۹).

۴. این کار باعث می‌شود مخاطب به طور مجازی شیوه مواجهه با مشکلات را تجربه کند.

ساخت تئاتر از زندگی این افراد و...

۱۲. ملاقات با کسانی که در زندگی با مشکلات جدی مواجه هستند مانند ملاقات از جانبازان آسایشگاه، معلولان، نابینایان، ناشنویان، بیماران روانی، معلولین ذهنی و همچنین ملاقات با خانواده‌های این افراد.

۱۳. از آنجا که تقویت بینش مخاطب در تمام عرصه‌های زندگی او مؤثر است؛ هر آنچه باعث تقویت ایمان مخاطب می‌شود در تحقق این هدف مؤثر است. مؤمنی که رقت قلب داشته باشد در هنگام مواجهه با موقعیت عفو به راحتی می‌تواند با دیگران، با مهربانی و عطف رفتار کند. به این منظور، شرکت در مراسم عزاداری و هیات مذهبی، زیارت حضرات معصومین علیهم‌السلام، به مخاطب کمک می‌کند.

۱۴. ایجاد فضاهایی که می‌توان تمرین کنترل خشم و عفو و گذشت کرد؛ مانند: ورزش، به خصوص ورزش‌هایی مثل فوتبال که احساس حق‌کشی و... به بازیکنان دست می‌دهد.

۱۵. شرکت در ورزش‌های باستانی (زورخانه) موجب ترویج روحیه جوانمردی و مردانگی در بین دانشجویان می‌گردد. پیشنهاد می‌شود هفته‌ای یک جلسه، دانشجویان به زورخانه بروند و در فضای معنوی حاکم بر آن به ورزش بپردازند.

۱۶. سرکشی به نیازمندان و کمک به آنها به صورت گروهی و فردی.^۱

---

۱. این روحیه که از سیره حضرات معصومین الگو گرفته است یکی از بهترین راههای ایجاد این هدف در مخاطب می‌باشد.

۱۷. دیدار از خانواده زندانیان که از روی خطا مرتکب جرمی شده و اکنون خانواده آنها بدون سرپرست مانده است.

۱۸. ایجاد ارتباط نزدیک دانشجویان جهادی در قالب طرح "حضور صالحان" با الگوهای ماندگار مثل جانبازان، علما و فرهیختگان مومن و تشکیل نشست ولایت در حضور آنان، به منظور الگوسازی مثبت، ایجاد بینش عمیق پس از تحریک گرایش‌ها و شنیدن مقامات اهل بیت علیهم‌السلام از نفوس تاثیر گذار.

۱۹. در اجرای تمام برنامه‌های فرهنگی، آموزشی و معرفتی از روش‌ها و آداب اهل بیت علیهم‌السلام استفاده گردد و نسبت به آن اطلاع‌رسانی شود چراکه حضور رفتارهای اهل بیت علیهم‌السلام در زندگی، بهترین مقدمه احساس نیاز به شناخت است و زیبایی رفتاری اهل بیت علیهم‌السلام الگوهای ماندگار جهادگران خواهد شد.

از باب نمونه می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

الف. پذیرایی جلسه کانون جهادی در روز جمعه، انار باشد و برگه روایات استحباب خوردن انار در روز جمعه توزیع شود.

ب. بر سر سفره غذای هیئت، نمکدان‌هایی گذاشته شود که روی آن روایت استحباب خوردن نمک در اول و آخر غذا نوشته شده باشد.

ج. قرار دادن برگه‌ای با عنوان "نکات سر سفره‌ای" در پلاستیک قاشق و چنگال آن‌گونه که دسترسی به قاشق تنها با باز کردن برگه امکان پذیر باشد.

د. طرحی از بسم الله سر سفره قرار داده شود.

اصل هفتم: بصیرت اجتماعی

□ چه دانش‌های مورد نیاز مدیر جهادی می‌باشد؟

معرفت و دانش از شرایط ضروری مدیران است، ولی هرگز مراد از آن، "مطلق دانستنی‌ها" نیست. فیزیک، شیمی، ریاضی، فلسفه و حتی فقه، عامل توفیق فیزیک‌دان، شیمی‌دان، ریاضی‌دان، فیلسوف و فقیه در مدیریت و زمام‌داری نمی‌گردد. مراد از لزوم معرفت برای مدیران، دانش و آگاهی‌های ویژه‌ای می‌باشد که به مهم‌ترین آنها اشاره می‌کنیم:

۱. دین‌شناسی

آشنایی با نمودار کلی اندیشه اسلامی، آگاهی نسبت به علوم پایه شریعت، عبارت از اعتقادات، احکام و اخلاق^۱ که این موارد حداقل‌های مورد نیاز برای مدیر اردوی جهادی است.

---

۱. قَالَ النَّبِيُّ ﷺ: «إِنَّمَا الْعِلْمُ ثَلَاثَةٌ آيَةٌ مُحْكَمَةٌ أَوْ فَرِيضَةٌ عَادِلَةٌ أَوْ سُنَّةٌ قَائِمَةٌ وَمَا خَلَاهُنَّ فَهَوَ فُضْلٌ؛ پیامبر گرامی اسلام ﷺ فرمودند: در حقیقت علم سه دسته است: آیه محکمه (علم عقاید)، فریضه عادلانه (علم اخلاق) و یا سنت قائمه (علم احکام) و غیر از این سه علم بقیه علوم فضل و زیاده‌اند» (کلینی، ابو جعفر، اصول کافی، ج ۳، ص ۳۳).

۲. مدیریت عمومی

در دانش مدیریت عمومی، آگاهی‌های مورد نیاز در زمینه مبانی، اصول، اقسام و روش‌های برنامه‌ریزی، سازماندهی، هماهنگی، هدایت و رهبری و نظارت، به دست می‌آید. مدیری که از آگاهی‌های مذکور بی‌بهره باشد، گرفتار آزمون و خطا و در نتیجه، دچار چالش‌های مختلف خواهد شد.

۳. قوانین و مقررات

مدیران در هر رشته و رده‌ای از مدیریت، نیازمند به شناخت موارد حقوقی و قانونی مرتبط با نوع مدیریت خود هستند. اگر مدیری عهده‌دار مدیریت اردوی جهادی است، باید در رابطه با آیین‌نامه‌ها و مقررات مصوب دولت در حمایت از بسیج‌سازندگی و اردوهای جهادی اطلاعات لازم را کسب نموده و برای تأمین منابع مالی آگاهانه عمل نماید.

۴. مخاطب‌شناسی

اولین گام برای تاثیرگذاری فرهنگی، شناخت صحیح از مخاطب است.^۱

۵. جذاب‌سازی ارتباط

راه جذب حداکثری جهادگران، اهالی، جوانان و نوجوانان بستگی به توانمندی مدیر در ارتباط با آنان دارد. از این رو دانش مدیران نسبت به

---

۱. رک: جزوات مخاطب‌شناسی مرکز پژوهش اردوهای جهادی.

این علم، تاثیرگذاری چشمگیری در انتقال پیام گروه پیدا می‌کند.

راه‌کارهای تحقق اصل بصیرت اجتماعی

۱. فتح خاکریز دانشگاه: تشکیل گروه مدافعان اندیشه ولایت با عنوان "خاکریز دانشگاه" که اهداف طرح در ذیل ذکر می‌گردد:
    - الف. ایجاد فضای مبارزه اعتقادی در درون دانشجویان.
    - ب. آماده‌سازی دانشجویان جهت پاسخگویی کارآمد.
    - ج. تقویت شخصیت خدمت‌گذاری به اسلام.
    - د. شکوفایی بصیرت دانشجویان.
    - هـ. فراهم شدن آمادگی علمی لازم در عرصه شبها و هجمه‌های فرهنگی دشمنان داخلی و خارجی.برای دست‌یابی به این اهداف با تبلیغات وسیع، از علاقمندان به طرح، ثبت‌نام شود^۱ و برای اعضا کارت عضویت صادر گردد. از مهمترین اقدامات این گروه برگزاری دوره آموزشی "دفاع از ولایت" می‌باشد.
  ۲. برگزاری "سلسله نشست‌های شبهه و پاسخ" با هدف ایجاد نیاز درونی نسبت به کسب اطلاعات دینی و شناخت اولیاء الهی و ایجاد احساس دفاع از دین.
  ۳. برگزاری "مسابقه سوال برتر" که به بهترین سوالها در عرصه بصیرت و معرفت جوایزی اهدا شود. هدف از این طرح، ایجاد تفکر و سوال، تقویت روحیه پرسش‌گری و ایجاد انگیزه در کشف شناخت‌های تازه
-
۱. یکی از اهداف مهم، همین ثبت نام است که ایجاد تعلق به این گروه می‌کند

می‌باشد. برای اجرای آن جعبهٔ بزرگ و زیبایی در مکانی مناسب قرار می‌گیرد.

۴. شبهات جدید و بروز رسانه‌های دشمن شناسایی شده و در قالب مسابقه "شبهات ولایت" برگزار می‌گردد.

تذکر: سوالات پرسش‌نامه به گونه‌ای تنظیم گردد که با کمال دقت پاسخ در خود پرسش‌ها باشد؛ زیرا هدف ایجاد معما نیست بلکه ایجاد احساس توانمندی در پاسخ است.

۵. در مناسبت‌های ویژه مثل اعیاد و یا شهادت اولیاء‌الهی برنامهٔ «اعتکاف علمی بصیرت» به ویژه برنامه‌های علمی و معرفتی برگزار شود.

فصل سوم

اصول جریان سازی حرکت های جهادی

□ دستیابی به آرمان بلند حاکمیت جهانی اسلام نیازمند جریان سازی اجتماعی است که حرکت های جهادی گامی در راستای این جریان سازی می باشد، برای تحقق صحیح این حرکت ها رعایت چه اصولی لازم است؟ در این فصل به اصول مدیریت جریان سازی اجتماعی در راستای آرمان اردوهای جهادی ذکر خواهد شد که فهرست آن عبارت است از: ایجاد جنبش هدف گرا، کادرسازی شخص، برنامه ریزی کارآمد، گزینش تخصصی، سازماندهی نیروها، کادرسازی عمومی، اجرای درایت مدار، نظارت و کنترل، پیگیری اهداف

اصل هشتم: جنبش سازی هدف گرا

□ جنبش های بزرگی همچون اردوهای جهادی در راستای آرمان کلان حکومت جهانی اسلام، چه هدف هایی دنبال می کند؟

اردوهای جهادی جنبشی وسیع و فراگیر در راستای آرمان کلان خود می باشد و دارای اهداف بلندی است که مهم ترین آنها عبارتند از:

الف. پیام رسانی فرهنگی

ب. شکوفایی روستا

ج. تمرین مدیریت اسلامی

تمرین مدیریت

بازیابی الگوی عملیاتی اداره جامعه براساس تعالیم شریعت دارد، که شیوه مدیریت پیامبر اعظم ﷺ، حضرت علی علیه السلام و اهل بیت علیهم السلام الگوی مناسبی برای این نوع مدیریت خواهد بود که می توانیم برای نمونه به نامه حضرت علی علیه السلام به مالک اشتر در نهج البلاغه که سند رسمی سازمان ملل نیز می باشد^۱ مراجعه نماییم.

---

۱. سایت منبع غدیر است (ghadie.ca)

امام خامنه‌ای می‌فرماید: در بعد ارائه الگوی زندگی اسلامی توجه به این نکته لازم است که باید معیارها و شاخصه‌های دینی در طراحی ساختارهای حکومتی و مدیریت جامعه ملاک قرارگیرند، چرا که اگر بخواهیم براساس الگوهای رایج حرکت کنیم نظام از هویت اسلامی خود تهی شده و نتیجه‌ای جز انحلال آن در پی نخواهد داشت.

اگر ما این اشتباه را می‌کردیم و بکنیم که در مسئله حکومت و مدیریت جامعه، ملاک و معیار اسلامی را فراموش بکنیم و به سمت همان فرم‌های رایج دنیا برویم، معنای جامعه اسلامی از بین خواهد رفت. این نقطه‌ها تعیین‌کننده است.^۱

از این رو اردوهای جهادی فرصتی است طلایی برای:

- الف. تمرین کارگاهی مدیریت اسلامی توسط کارگزاران فردای نظام که همان دانشجویان و فرهیختگان امروز دانشگاه‌ها بوده و بهترین مکان برای این کارگاه، اردوهای جهادی دانشجویی می‌باشد.
- ب. تکمیل زیرساخت‌های علمی بومی و تولید علم از دریچه شریعت

هماهنگی میان مهندسی فرهنگی نظام با مدیریت جهادی

مهندسی فرهنگی نظام عبارت است از طرح‌نوسازی و بازسازی کلان نظام؛ دستگاه‌ها و سیاست‌ها و قوانین و سازوکارها برای تحقق فرهنگ آرمانی هر جامعه و نظامی براساس اهدافی که دنبال می‌کند خود را مهندسی و مدیریت می‌کند.

---

۱. رهبر معظم انقلاب، حدیث ولایت، ج ۵، ص ۲۶، ۲۰/۴/۱۳۶۹

بنابراین مهندسی فرهنگی جامعه و نظام هم به معنای رویکرد طرح و مهندسی کلان نظام همراه با سازمان‌ها و سیاست‌ها و قوانین و سازوکارها به سوی اهداف فرهنگی است.^۱

تردیدی نیست که اصلی‌ترین ره‌آورد انقلاب اسلامی تحول فرهنگی در جامعه و جهان بوده است هرچند تحولات اجتماعی و اقتصادی و سیاسی را نیز بدنبال داشته اما تحول فرهنگی براساس آموزه‌های دینی، مهم‌ترین ره‌آورد آن شمرده می‌شود از همین روش‌آلوده ساختار نظام جمهوری اسلامی را اهداف فرهنگی می‌سازد.

در این میان یکی از ارگان‌هایی که متناسب با نقشه و هدف کلی نظام، طراحی و مهندسی شده است؛ اردوهای جهادی می‌باشد و برای دست‌یابی به سمت آرمان این حرکت بزرگ، تشکیل یک مرکز سیاست‌گذاری علمی، ضروری است.

□ یکی از دغدغه‌های مدیران حرکت جهادی تنها نماندن در بحران‌ها و مشکلات پیش رو می‌باشد. برای پیشگیری از بروز چنین اتفاقی چه باید کرد؟

کادر شخصی تشکیل دهند: مسئولین حرکت، پیش از ثبت نام عمومی برای گروه جهادی لازم است با گفتگوهای چهره به چهره با نخبگان و نیروهای هم‌فکر، کادر شخصی و به عبارتی جنبش کوچکی را ایجاد نمایند که همه اعضای محدود این جنبش با یکدیگر پیمان هم‌عهدی داشته باشند و پس از آن اقدام به عضوگیری عمومی نمایند.

---

۱. رک: سازمان بسیج دانشجویی، آسیب‌شناسی اردوهای جهادی از نمای پیام‌رسانی فرهنگی، ص ۴۵.

مسئولین اصلی حرکت از هم‌اندیشان و کادر شخصی باشند: مدیران و رهبران بزرگ در سازمان‌های اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و صنعتی، جانشینان و معاونانی برجسته دارند. مثلاً جانشین حضرت موسی علیه السلام، هارون برادر او بود که وی نیز به مقام پیامبری رسید. استمرار رسالت حضرت عیسی علیه السلام برعهده حواریون ایشان بود که از نزدیک‌ترین یاران او محسوب می‌شدند.

جانشین پیامبر و مشاور همیشگی او نیز حضرت علی علیه السلام بود که در مقام امامت و خلافت قرار داشت.^۱

مدیری که هدایت و سرپرستی گروه جهادی را به خود وابسته می‌سازد، در بلندمدت گرفتار بحران شده و فرو می‌پاشد؛ چون سرانجام، مدیر کنار می‌رود و در غیاب او کسی نمی‌تواند گروه جهادی را اداره نمایند.

راه‌کارهای کادرسازی شخصی

۱. طرح دوستی مسئولانه با عنوان طرح "با هم بریم بهشت" که در این طرح با احیای فرهنگ "عقد اخوت" اعضا متعهد می‌شوند، در هر شرایط یک‌دیگر را یاری نمایند.

۲. برگزاری جلسات هم‌اندیشی در فضایی صمیمی با ارتباط چهره به چهره.

---

۱. «إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَ يُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَ هُمْ رَاكِعُونَ؛ سرپرست و ولی شما، تنها خداست و پیامبر او و آنها که ایمان آورده‌اند؛ همان‌ها که نماز را برپا می‌دارند، و در حال رکوع، زکات می‌دهند» (مائده، ۵۵).

۳. بهره‌گیری از علائق مشترک نیروهای نخبه و جذب این افراد به گروه جهادی.

□ هدف‌گرایی در جریان‌سازی به چه معنا بوده و چه ضرورت و اهمیتی دارد؟

تفاوت برنامه‌ریزی جهادی با برنامه‌ریزی‌های مدیریتی دیگر، نیاز به بسترسازی اجتماعی و ایجاد جنبش جمعی نسبت به تحقق یک آرمان مقدس است.

احساس نیاز گروهی به تحقق اهداف، عنصر اصلی برنامه‌ریزی جهادی است و برنامه‌ها برای دستیابی به آن طراحی و سپس اجرا می‌شوند. تمام کارها و وظایف مدیران گروه جهادی، اعم از برنامه‌ریزی، تصمیم‌گیری، سازماندهی و کنترل، به منظور دستیابی به این اهداف است. از این رو اهداف، مبنای برنامه‌ریزی، و هسته اصلی تمام وظایف و کارهای مدیران می‌باشد و همچنین اهداف، به فعالیت‌ها، تلاش‌ها و حرکت گروه جهادی جهت می‌دهد. بیان روشن نقشه کلان اهداف و مطالبه حرکت در راستای آن، سیره عملی امیر مؤمنان حضرت علی علیه السلام در دوران کوتاه حکومت ظاهری‌شان می‌باشد.

برای نمونه در نامه‌ای حضرت علیه السلام به استاندار خویش، مالک اشتر نخعی اهداف اصلی و مطالبات حاکمیت را بیان نموده و شرح وظائف او را نیز متذکر می‌شوند.^۱

---

۱. قال علی علیه السلام: «هذا ما أمر به عبدالله علی أمير المؤمنين مالک بن الحارث الاشتر فی عهده الیه حین ولاء مصر، جبایة خراجها و جهاد عدوها و استصلاح أهلها و عمارة

از آنجا که امکانات و منابع محدود است، مسئولان جهادی ناگزیر هستند با در نظر گرفتن منابع، امکانات و توانایی‌های خود و با توجه به شرایط مختلف سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، هدف یا اهداف مشخص و روشنی را برای حرکت خود، تعریف نمایند^۱ تا تمام فعالیت‌ها و تلاش‌ها در جهت دستیابی به آن چشم‌انداز باشد، در ذیل به علل اهمیت این اصل می‌پردازیم:

راه‌کار تحقق هدف‌گرایی در حرکت‌های جهادی

برگزاری "همایش دانشجویی دکترین جهادی نسل سوم" به منظور بستر سازی برای ایجاد حرکت جهادی و مطالبه‌گری دانشجوی در فضای انقلاب اسلامی.

این همایش ملی و سراسری خاستگاه جریان عظیمی خواهد بود که هر سال با یک موضوع جدید و فعال در فضای دانشجویی اعلام موجودیت خواهد کرد. در این همایش چند روزه که از مدت‌ها قبل، مقدمات آن فراهم می‌شود، نخبگان علمی دانشجویی از سراسر کشور و حتی کشورهای اسلامی دیگر حضور پیدا می‌کنند و به ارائه اندیشه‌ها، تشکیل کمیسیون‌ها و اتاق گفتگو و... خواهند پرداخت.

بلادها؛ امام علی علیه السلام فرمودند: این فرمان بنده خدا، علی، امیر مؤمنان، به مالک بن حارث اشر است، هنگامی که او را والی مصر گردانید، تا خراج آن دیار را گرفته، و با دشمنان آن بیکار کند، و کار مردم را سامان داده و شهرهای آن را آباد سازد» (رضی، سید محمد، نهج البلاغه، نامه‌ی ۵۳).

۱. قال علی علیه السلام: «ان رأیک لایتسع لکل شیء ففرغه للمهم؛ مولی الموحدين علی علیه السلام می‌فرماید: همانا اندیشه تو گنجایش همه چیز را ندارد؛ پس آن را برای چیزهای مهم فارغ نگه دار» (آمدی، عبدالواحد بن محمد تمیمی، غرر الحکم و درر الکلم، ص ۵۷)

الف) تعیین مسیر حرکت گروه جهادی

تمام فعالیت‌های گروه جهادی، در راستای تحقق آرمان بلندی می‌باشد که همه گروه، تلاش می‌کنند به آن دست یابند. بر این اساس، آرمان و هدف، تعیین‌کننده مسیر حرکت و جهت اصلی گروه جهادی خواهد بود، و نتیجه نهایی و مقصود پایانی از تمام برنامه‌ریزی‌ها، رسیدن به آن چشم‌انداز می‌باشد.^۱

راه‌کارهای تحقق تعیین مسیر حرکت گروه جهادی

بازخوانی مولفه‌های جنبش جهادی با رویکرد محوریت ضوابط الهی در اداره جوامع بشری عوامل محرک جامعه از دیدگاه اسلامی. تنظیم و نگارش کتاب بسترسازی جامعه مهدوی در حرکت‌های جهادی.

تشکیل و تاسیس فصلی تازه در مجموعه حرکت‌های جهادی، با گرایش سیاسی، اجتماعی و با محوریت آموزش و پژوهش قواعد و عوامل حرکت جامعه از دیدگاه اسلامی.

ب) تمرکز تلاش‌ها

هرگروه جهادی، منابع و امکانات محدودی دارد که هر منبع برای رسیدن به یک دسته از اهداف می‌تواند هزینه شود.

---

۱. حضرت علی علیه السلام در تبیین اهمیت و ضرورت تعیین هدف، یکی از دلایل ضرورت آن را ایجاد انگیزه در افراد دانسته و می‌فرماید: «بقدر الهمم تكون الهموم؛ تلاش‌ها و کوشش‌ها به اندازه اهداف و همت‌ها است» (آمدی، عبدالواحد بن محمد تمیمی، غرر الحکم و درر الکلم، حدیث ۴۲۷۷).

وقتی که هدف‌های معین و روشنی برای گروه جهادی تعریف شود، تمام تلاش‌ها معطوف به آن اهداف می‌شود، و فعالیت‌های گروه جهادی در جهت دستیابی به اهداف مورد نظر متمرکز خواهد شد. تمرکز تلاش‌ها و فعالیت‌ها به منظور دستیابی به اهداف خاص، گروه جهادی را از پراکنده‌کاری نجات می‌دهد، و راه روشنی را برای حرکت آن مشخص خواهد کرد.^۱

راه‌کارهای تمرکز تلاش‌ها

۱. با توجه به آن که تمامی ارکان و عوامل اصلی جامعه در حرکت‌های جهادی وجود دارند می‌توان با الگو برداری از مبانی جامعه‌شناسی اسلامی آن‌ها را در ارکان جامعه به‌طور جداگانه پیاده نمود و با مدل‌سازی "جامعه مهدوی" مقدمات ظهور حضرت ولی عصر (ارواحنا له الفداء) را فراهم نمود.

۲. مسابقه پیامک والاترین آرمان.

۳. مسئولین جهادی به صورت نمادین برای لشکر مهدوی ثبت‌نام کرده و برای این گروه برنامه‌های آموزشی معرفتی ویژه‌ای فراهم شود.

هدف از طرح "اردوگاه یاوران" ایجاد شخصیت دینی و احساس یآوری امام عصر، احساس نیاز به مطالعه جهت دفاع کارآمد در جنگ

---

۱. حضرت علی علیه السلام در موارد متعددی ضرورت تمرکز بر کارهای مشخص و پرهیز از پراکنده کاری را تذکر داده است. آن حضرت در یکی از بیانات خویش بر این مورد می‌فرماید: «دع ما لایعینک واشتغل بمهمک الذی ینجیک؛ آنچه را برای تو مهم نیست واگذار؛ و به کار مهمی مشغول باش که موجب نجات تو خواهد شد» (آمدی، عبدالواحد بن محمد تمیمی، غرر الحکم و درر الکلم، ص، ۴۷۷).

نرم و ایجاد روحیهٔ دفاع از جایگاه امام عصر می‌باشد.

ج) تعیین چارچوب برای تصمیم‌گیری

تعریف و تعیین اهدافی روشن و مشخص برای گروه‌های باهدف خواهد شد که مدیران گروه‌های باهدف، مبنای مشخصی برای تصمیمات خود داشته و روش‌های مناسب و مطلوبی اتخاذ نمایند.

د) تعیین میزان پیشرفت

یک هدف روشن و قابل سنجش که دارای مراحل زمان‌بندی شده‌ای نیز می‌باشد یک عملکرد استاندارد را خواهد ساخت، و به مسئولان و فعالان این امکان را می‌دهد که میزان پیشرفت خود را ارزیابی نمایند.

□ چه اهدافی می‌تواند جریان‌ساز باشد و انگیزهٔ لازم را برای حرکت گروه و برنامه‌ریزی سازنده، ایجاد نمایند؟

از آن‌جا که هدف، در گروه‌های باهدف، نقشی محوری برعهده دارد و هدایت و راهبری کلیهٔ تلاش‌های فرد و گروه‌های باهدف را برعهده خواهد داشت، بایستی دارای خصوصیات و ویژگی‌هایی باشد که بتواند این نقش مهم را به بهترین شکل در گروه ایفا کند. برخی از این ویژگی‌ها و خصوصیات که در سخنان ارزشمند امام علی علیه السلام مورد توجه قرار گرفته عبارتند از:

الف) هدف، آرمانی و کلان باشد

نگاه بلند و کلان به آرمان و چشم‌انداز، انگیزه افراد برای تلاش و

کوشش بیش تر را افزایش می‌دهد.^۱

ب) شفاف و روشن باشد

حضرت امام علی علیه السلام به عنوان مدیر معصوم و موفق پس از برگزیدن کارگزاران خویش اهداف انتخاب آنان را به صراحت بیان می‌فرماید.^۲

ج) براساس واقعیات خارجی باشد

دست‌یافتنی بودن هدف و واقع‌بینی نسبت به آن، یکی از ویژگی‌های مهم اهداف حرکت جهادی است. اهدافی که برای گروه جهادی انتخاب می‌شوند، باید به گونه‌ای باشند که با امکانات و توانایی‌های گروه تناسب داشته، و امکان دستیابی به آنها برای گروه وجود داشته باشد، زیرا اهدافی که در تعیین آنها، امکانات و توانایی‌های گروه و مدیران آن، مورد توجه جدی قرار نگیرد، نه تنها کمکی به رشد و پیشرفت حرکت جهادی نمی‌کنند، بلکه می‌توانند مانعی بزرگ در راه

---

۱. قال علی علیه السلام: «هموم الرجل علی قدر همته؛ امام علی علیه السلام می‌فرماید: تلاش و کوشش آدمی به اندازه هدف اوست» (آمدی، عبدالواحد بن محمد تمیمی، غرر الحکم و درر الکلم، حدیث ۱۰۰۵۹).

قال علیه السلام: «من کبرت همته کبر اهتمامه؛ امام متقیان علیه السلام می‌فرماید: هر کس که هدفش بزرگ باشد، تلاش و کوشش او بسیار خواهد بود» (همان، حدیث ۷۸۵۰).

قال علیه السلام: «ینبغی أن یکون التفاحر بعلی الهمم؛ امام علی علیه السلام فرمودند: سزاوار است که تفاحر، در عالی بودن اهداف باشد» (همان، حدیث ۱۰۹۵۳).

قال علیه السلام: «انما سراًة الناس اولو الاخلام والرغیبة والهمم الشریفة؛ امام علی علیه السلام فرمودند: همانا بزرگان مردم، صاحبان عقل‌های ژرف‌نگر و گسترده، و دارندگان اهداف و همت‌های شریف هستند» (همان، حدیث ۳۹۱۴).

۲. رک: رضی، سید محمد، نهج البلاغه، نامه ۵۳.

حرکت گروه‌جهادی باشد و تاثیرات منفی بر عملکرد گروه‌جهادی بگذارد.^۱

راه‌کارهای تحقق اصل جنبش‌سازی هدف‌گرا

توجه نیروها نسبت به اهداف کلان حرکت‌های جهادی با بهره‌گیری از اردوهای آموزشی، برگزاری همایش، تابلو‌نماهای دیواری، بروشور و فال‌کارت‌های جیبی.

۱. تشکیل "جنبش بصیرت" جهت غبار‌زدایی از میدان جنگ نرم و تجهیز جهادگران برای مقابله با جریان‌های فکری باطل. این جنبش موظف به تهیه و توزیع دو هفته‌نامه‌ای کوچک و کم‌حجم می‌باشد که در آن به نقد جدی احزاب، مکاتب، فرقه‌های منحرف، هم‌دستان استکبار و... پرداخته می‌شود.

۲. تهیه جزوات و بروشورهای مختلف در زمینه "آسیب‌های برخی حرکت‌های جهادی" و توزیع در بین جهادگران.

۳. برگزاری همایش "جبران‌سازی و مطالبه‌گری دانشجویان برای رفع مشکلات حوزه‌های مختلف جهادی" در راستای تمرین اقدام به موقع در راستای اهداف دینی.

۴. «جنبش و بلاگ‌نویسان جهادی» برگزار گردد و برای شور بیشتر در بین جهادگران، مسابقه برترین و بلاگ‌جهادی برگزار و بهترین و

---

۱. قال علی عليه السلام: «عشرة يفتنون أنفسهم... والذى يطلب ما لا يدرك؛ امام علی عليه السلام فرمودند: ده گروه خود را به رنج و بلا گرفتار می‌سازند؛... و کسی در پی چیزی است که دست نیافتنی باشد» (مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، ج ۷۳، ص ۱۵۹).

پرمحتواترین وبلاگ در این عرصه برگزیده شود.

۵. برگزاری نشست‌های صمیمانه با مدیریت و تبلیغات کانون جهادی، پس از نمازهای جماعت با عنوان خانواده مهدوی، جوان عاشورایی، نشانه‌های دوران آخر الزمان، یاوران موعود، شباهت‌ها و تفاوت‌های یاران و دشمنان امام حسین و حضرت مهدی علیه السلام، نشست مهدویت و... جهت ایجاد جنبش آرمان‌خواهی نسبت به حکومت مهدوی.

۶. برگزاری اردوهای کوچک مثل دیدار با خانواده شهدا، جانبازان و ایثارگران معنوی.

۷. دعوت از مخاطبان ابتدایی نشست‌ها برای استمرار حرکت شهدا برای رسیدن به آرمان مهدوی و حاکمیت جهانی عدل و معنویت.

۸. تشکیل "جنبش یاران" به منظور شناسایی نیروی انسانی آماده به مبارزه با اقدامات جبهه باطل، تجهیز نیروهای حاضر در خط مقدم مواجهه با دانشجو و انگیزه‌بخشی برای مطالبه تحول در حرکت‌های جهادی. در این روش، اساتید فعال، اندیشمند و دل‌سوز استفاده می‌گردد و با برگزاری نشست‌های چهره به چهره، جنبش تاثیرگذاری شکل می‌گیرد و به واسطه جلسات و همایش‌هایی سازماندهی شده و با ارائه محتوای ناب و اطلاعات جدید ایشان برای مقابله و اقدامات مناسب تقویت می‌گردند. با آماده کردن یک سایت یا نشریه اختصاصی این سازماندهی و حمایت محتوایی مستمر باشد.

۹. تشکیل گروه مدافعان اندیشه ولایت با عنوان "خاکریز دانشگاه"^۱
۱۰. تشکیل کمیته دانشجویی "جهاد خبررسانی". تجربه نشان داده است ارائه هدف مندر اطلاعات، نقش مهمی در ایجاد حساسیت و یا حساسیت‌زدایی از فضای عمومی جامعه خواهد داشت. نمونه عینی این واقعیت در رویکردی که رسانه‌های دنیای استکبار در پیش گرفته‌اند مشاهده می‌گردد. در حال حاضر و با توجه به ضعف دستگاه‌های خبری موجود در پوشش اخبار جهان اسلام، جامعه ما دچار نوعی بی‌خبری و به دنبال آن بی‌تفاوتی نسبت به وقایع و اتفاقات دنیای اسلام می‌باشد از این رو به نظر می‌رسد هر کانون جهادی در هر نقطه از کشور دست به کار طراحی مدلی جهت رصد، پیگیری و تحلیل این وقایع باشد و با تعریف خروجی‌های جهادگران، زمینه‌ها و زمزمه‌های حساسیت‌آفرینی را بوجود آورد.

۱۱. دفاع علمی از کارآمدی نظام اسلامی و بیان آنکه کارآمدی نظام ریشه در مدیریت رهبران عادل و دین‌شناس دارد و با حاکمیت ولی معصوم بی‌شک کارآمدتر خواهد شد که قالب پوستر مقایسه‌ای تاثیرگذار خواهد بود برای مثال رشد علمی ایران همراه با آمار معتبر با کشورهای همسایه یا قبل از انقلاب مقایسه شوند.

۱۲. مجازی شدن ارتباطات، آسیبی است که سلامت اجتماعی را به خطر می‌اندازد و برخوردی حکیمانه می‌طلبد، از این رو ایده تبلیغاتی "زندگی واقعی" که نقطه مقابل "زندگی مجازی" است در قالب تک‌برگه‌های طنز پیشنهاد می‌شود.

---

۱. رک: راهکارهای تحقق اصل بصیرت اجتماعی، راهکار اول.

اصل نهم: برنامه ریزی کارآمد

□ گام نخست در مدیریت گروه جهادی چیست؟

برنامه ریزی، گام نخست در تشکیل گروه جهادی و از ارکان مدیریت است که از جمله وظایف اصلی مدیران جهادی به شمار می آید، برنامه ریزی، نقشی اساسی در موفقیت و پیشرفت گروه دارد. مدیر خردمند پیش از شروع هر حرکت و اقدام مؤثری، برنامه ریزی دقیق خواهد کرد.^۱

حضرت امام علی علیه السلام جلوگیری از اشتباه، افزایش بهره‌وری، مقابله با تهدیدات، کمک به تصمیم‌گیری اثر بخش، ایجاد آرامش درونی، کمک به حل مشکلات گروه و مصونیت از پشیمانی را از آثار برنامه ریزی می‌دانند.^۲ برنامه‌ای می‌تواند مقدمات موفقیت و پیشرفت گروه جهادی را فراهم نماید که بر اساس اصول منطقی، زمان‌مند^۳ و متناسب با امکانات

---

۱. قال علی علیه السلام: «ادل شیء علی غزارة العقل حسن التدبیر؛ امام علی علیه السلام می‌فرماید: بهترین دلیل بر کمال عقل، خوب برنامه ریزی کردن است» (آمدی، عبدالواحد، غررالحکم و دررالکلم، حدیث ۳۱۵۱).

۲. رک: همان.

۳. قال علی علیه السلام: «وامض لكل یوم عمله فان لكل یوم ما فیه؛ امام علی علیه السلام فرمودند: کار هر روز را در همان روز انجام بده؛ زیرا هر روز کاری مخصوص به خود دارد» (رضی، سید محمد، نهج البلاغه، نامه ۵۳).

و شرایط گروه طراحی شده باشد. برنامه‌ریزی غیر اصولی و نامتناسب، نه تنها کمکی به پیشرفت گروه جهادی نخواهد کرد، چه بسا باعث شکست، ناکامی و حتی فروپاشی گروه می‌گردد.^۱

تعریف برنامه‌ریزی

برنامه‌ریزی به معنای فرایند تعیین اهداف و تدوین و تنظیم راه‌های مناسب برای به دست آوردن آن اهداف می‌باشد و ادامه حرکت هر مجموعه منسجم و تاثیرگذاری تنها زمانی از نقشه اهداف کلان منحرف نخواهد شد که دارای برنامه‌ای دقیق و علمی باشد، این برنامه‌ریزی دارای چهار رکن اصلی است:

ارکان برنامه‌ریزی

۱. تعیین اهداف.
۲. پیش‌بینی راه‌های دستیابی به آنها.
۳. زمان‌بندی در اجرا.
۴. فراهم‌سازی بودجه‌ها و هزینه‌ها.

□ آیا سخن مسئول گروه جهادی ما درست است که: زیبایی حرکت‌های جهادی در عدم برنامه‌ریزی آن است و پیش‌بینی، باعث کاهش توکل می‌شود؟

توکل به خداوند متعال و خدا محوری یکی از اصول مهم مدیریت جهادی است^۲ ولی این اصل به مفهوم چشم‌پوشی از اختیار

---

۱. قال علی عليه السلام: «سوی التدمیر، سبب التدمیر؛ برنامه‌ریزی کردن، موجب هلاک و فروپاشی است» (آمدی، عبدالواحد، غررالحکم و دررالکلم، حدیث ۵۵۷۱).

۲. رک: فصل دوم، اصل خدا محوری.

انسان و وظیفه شناسی او در همه مسائل ندارد، خداوند سرنوشت هر مجموعه انسانی را به دست خود آنان سپرده است^۱ و توکل مرحله ای پس از انجام وظیفه عقلی و شرعی است. در سفری پیامبر اکرم ﷺ مرکب خود را به درختی بستند، عده ای از ایشان پرسیدند پس توکل چه می شود؟ ایشان فرمودند: با توکل زانوی اشتر بیند.^۲

برنامه ریزی یکی از سیره های قطعی اهل بیت علیهم السلام می باشد و در روایات فوائد فراوانی برای آن ذکر شده است.

فوائد برنامه ریزی در نگاه اهل بیت علیهم السلام

۱. جلوگیری از اشتباه و لغزش^۳. ۲. افزایش بهره وری^۴. ۳. مقابله با تهدیدات^۵. ۴. کمک به تصمیم گیری اثربخش^۶. ۵. آرامش

۱. «إِنَّ اللَّهَ لَا يَغَيِّرُ مَا بَقِيَهُمْ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ؛ خداوند سرنوشت هیچ قوم (وملتی) را تغییر نمی دهد مگر آنکه آنان آنچه را در خودشان است تغییر دهند» (رعد، ۱۱).

۲. مطهری، مرتضی، داستان و راستان، حکایت ۱۱۱.

۳. قال علی علیه السلام: «التدبير قبل الفعل يؤمن العثارة؛ امام علی علیه السلام فرمودند: تدبیر و برنامه ریزی قبل از کار، باعث مصونیت از لغزش و خطا است» (آمدی، عبدالواحد بن محمد تمیمی، غرر الحکم و درر الکلم، حدیث ۱۴۸۲).

۴. قال علی علیه السلام: «لا فقر مع حسن تدبير؛ امام علی علیه السلام فرمودند: با برنامه ریزی نیکو، فقر و کمبود امکانات) وجود نخواهد داشت» (همان، حدیث ۱۰۹۲۰).

قال علی علیه السلام: «القليل مع التدبير أبقى من الكثير مع التبذير؛ امکانات کمی که با تدبیر مورد استفاده قرار گیرد، از (امکانات) بسیاری که با اسراف همراه باشد ماندگار است» (همان، حدیث ۱۹۴۸).

قال علی علیه السلام: «حسن التدبير ينمي قليل المال و سوء التدبير يفنى كثيره؛ امام علی علیه السلام فرمودند: برنامه ریزی خوب، مال (و امکانات) کم را افزایش می دهد، و برنامه ریزی بد اموال (و امکانات) زیاد را از بین می برد» (همان، حدیث ۴۸۳۳).

۵. قال علی علیه السلام: «بالنظر في العواقب تؤمن المعاطب؛ مولای متقیان علی علیه السلام فرمودند: با نگریستن در پیامدها (ی کارها)، ایمنی از هلاکت ها حاصل می شود» (همان، حدیث ۴۸۳۳).

۶. قال علی علیه السلام: «أصل العزم الحزم و ثمرته الظفر؛ امام علی علیه السلام می فرمایند: اساس تصمیم گیری، دور اندیشی؛ و نتیجه آن پیروزی است» (همان، حدیث ۳۰۹۵).

درونی^۶. کمک به حل مشکلات گروه‌جهادی^۷. کاهش خسارت و پیشگیری از اتلاف بودجه^۸. اجرای دقیق تر تصمیم‌ها^۹. بکارگیری دقیق سرمایه‌های انسانی در راستای تحقق اهداف^{۱۰}. قابلیت کنترل دقیق^{۱۱}. مصونیت از پشیمانی^۳

الف. پیش‌بینی خردگرا

□ برای پیشگیری از آزمون و خطا و تکرار اشتباهات در تصمیم‌گیری‌ها رعایت چه اصولی ضروری است؟

حرکت‌های جهادی رو به تکامل است و مدیران و مسئولان گروه‌های جهادی همواره تلاش می‌کنند تا کارایی و اثربخشی گروه را افزایش دهند و به رشد و توسعه لازم دست یابند. برای رسیدن به این مقصود، فعالیت‌های متعددی در گروه انجام می‌شود؛ لیکن توجه به این نکته ضروری است که قبل از انجام دادن هرگونه فعالیت، به ویژه فعالیت‌های ابتکاری و نو، پیامدها و عواقب ناشی از آن فعالیت، به خوبی پیش‌بینی شود تا اگر اثربخشی، کارایی و توسعه گروه را در پی داشت، به اجرا و انجام آن اقدام شود؛ و اگر برای گروه‌جهادی کم اثر

---

۱. قال علی عليه السلام: «النظر في العواقب تلقيح للقلوب؛ مولای متقیان علی عليه السلام می‌فرماید: آینده‌نگری (و برنامه‌ریزی) برای آینده اطمینان و آرامش دل‌ها را به همراه دارد» (حکیمی، محمد رضا، محمد، علی، الحیاة، ج ۱، ص ۱۶۲).

۲. قال علی عليه السلام: «الا ومن تورط في الامور من غير نظر في العواقب فقد تعرض لمفدحات النوائب؛ امام علی عليه السلام فرمودند: همانا کسی که بدون عاقبت‌اندیشی در کارها وارد شود، قطعاً خود را در معرض مصیبت‌ها و مشکلات سنگین قرار داده است» (آمدی، عبدالواحد بن محمد تمیمی، غرر الحکم و درر الکلم، حدیث ۲۷۷۷).

۳. قال علی عليه السلام: «التدبير قبل العمل يؤمن الندم؛ حضرت علی عليه السلام فرمودند: برنامه‌ریزی قبل از انجام کار، از پشیمانی در امان نگه می‌دارد» (همان، حدیث ۱۴۱۷).

است و یا دارای پیامدی نامطلوب و غیرمناسب می باشد، از انجام دادن آن خودداری گردد؛ و یا به گونه ای برنامه ریزی شود که پیامدهای نامطلوب آن به حداقل رسیده و یا از بین برود.^۱

برنامه ریزی بدون پیش بینی، نتیجه موفق و مؤثری در پی نخواهد داشت برنامه ریزی خردمندانه و نظم گرا بهترین روش برای تعیین جهت حرکت گروه جهادی به سوی آینده است که پیش بینی دقیق و علمی عامل اصلی آن می باشد.

پیش بینی، مطالعه و حدس زدن اوضاع و شرایط آینده و محاسبه آن هاست، و معمولاً بر اساس سه عامل مهم شکل می گیرد:

الف. اطلاعات نیروهای شناسایی منطقه نیازمند حمایت جهادی

ب. آمار رسمی مراکز استانی،

ج. بینش و تجربه شخصی مدیران و روحانیون حرکت در خصوص حوادث و رخداد های آینده.

امام علی علیه السلام در موارد متعددی بر اهمیت و ضرورت پیش بینی و دوراندیشی تاکید نموده و از اقدام به حرکت های سطحی و محاسبه نشده بر حذر داشته اند. آن حضرت پیش بینی را عامل اصلی برطرف نمودن مشکلات پیش رو می دانند.^۲

---

۱. قال علی علیه السلام: «اذا هممت بأمر فاجتنب ذمیم العواقب فیه؛ حضرت علی علیه السلام فرمودند: آن گاه که تصمیم به کاری گرفتی، از پیامدهای ناگوار آن پرهیز» (آمدی، عبدالواحد بن محمد تمیمی، غرر الحکم و درر الکلم، ص ۴۷۶).

۲. قال علی علیه السلام: «من نظرفی العواقب سلم من النوائب؛ مولی الموحدین علی علیه السلام فرمودند: کسی که در عواقب کار بیندیشد، از گرفتاری ها در امان باشد (آمدی، عبدالواحد بن محمد تمیمی، غرر الحکم و درر الکلم، حدیث ۱۰۹۳۵).

فواید پیش‌بینی

۱. پیش‌گیری از حیرت در بحران‌های پیش‌رو: اگر مدیران گروه جهادی، مشکلات و مسائل آینده را پیش‌بینی نموده و برای مقابله صحیح با آن‌ها روش‌های مناسبی در نظر گرفته باشند، هنگام بروز مشکلات خود را نمی‌بازند و سر در گم نخواهند شد؛ و با اتخاذ تصمیمات خردمندانه از این مشکلات عبور خواهند کرد.

۲. پیش‌گیری از نواقص احتمالی: گروه‌های جهادی همواره فرصت‌ها و تهدیداتی پیش‌رو دارند. که شناخت آنها و ارزیابی نقاط قوت و ضعف گروه، میزان ضربه‌پذیری حرکت را کاهش می‌دهد و باعث نجات از گرفتاری‌ها خواهد شد.^۱

□ چگونه برنامه‌های آینده را پیش‌بینی و برای آن برنامه‌ریزی نماییم؟

مدیر موفق تنها زمانی می‌تواند در مسیر حرکت، با شتاب بیش‌تر، اشتباه و خسارت کم‌تر، روح آرام‌تر و امید فراوان‌تر، به کام‌یابی و پیروزی دست یابد که آینده را به خوبی بشناسد و برای هر لحظه‌اش برنامه‌ای مناسب پیش‌بینی کرده باشد.

مدیران آینده‌نگر، همیشه از زمان جلوتر بوده و نیازها و مشکلات کار را

قال علی عليه السلام: «لا يدعش عند البلاء الحازم؛ علی عليه السلام می‌فرماید: دوران‌دیش و آینده نگر، هنگام بلا و مصیبت سرگردان و مبهوت نمی‌ماند» (آمدی، عبدالواحد بن محمد تمیمی، غرر الحکم، ص ۴۷۵).

۱. قال علی عليه السلام: «راقب العواقب تنج من المعاطب؛ امام علی عليه السلام می‌فرماید: مراقب پیامدها باش، تا از گرفتاری‌ها نجات یابی» (آمدی، عبدالواحد بن محمد تمیمی، غرر الحکم و درر الکلم، ص ۴۷۶).

بررسی می‌کنند و امکانات لازم را از پیش تدارک می‌بینند؛ در نتیجه، میزان کام‌یابی آنان بیش‌تر می‌باشد. اجرای تمام مراحل پیش‌بینی مدیر را به نقطه هدف نزدیک‌تر خواهد نمود.

طرح و راه‌کار پیش‌بینی

۱. مدیر کارآموز: مدیران قبل از مسئولیت، در اردویی معاون باشند.

۲. دوره تربیت مدیر جهادی: در مرکز مستقل، مدیران آموزش ببینند.

□ مسئولان حرکت‌های جهادی برای پیش‌بینی کارآمد چه مراحل را لازم است طی کنند؟

۱. اصل کسب اطلاعات کارآمد: اطلاعات در هر گروه جهادی، از منابع با ارزش، و دارای اهمیت ویژه‌ای است. میزان موفقیت و اثربخشی گروه‌های جهادی و مدیران آن‌ها در فعالیت‌های مختلف، از جمله تصمیم‌گیری، تعیین خط مشی، برنامه‌ریزی، نظارت و کنترل، به توانایی آنان در جمع‌آوری اطلاعات و سازماندهی، توزیع، پردازش و کنترل آنها بستگی دارد. از این رهگذر لازم است گروه‌شناسایی جهت بررسی محیط بسیار پیچیده و متغیر منطقه هدف، اقدام نماید و درباره عوامل تاثیرگذار محیطی، اطلاعات مورد نیاز خود را به دست آورند و در اختیار مدیران و مسئولان بخش‌های گوناگون حرکت، قرار دهند. حضرت امام

---

۱. قال علی عليه السلام: «مَنْ عَمِلَ عَلَى غَيْرِ عِلْمٍ كَانَ مَا يُفْسِدُهُ أَكْثَرُ مِمَّا يُصْلِحُ؛ امام علی عليه السلام فرمودند: کسی که بدون دانش لازم، کاری انجام دهد فسادش بیشتر از اصلاحش خواهد بود» (همان، ص ۲۰۸).

علی علیه السلام از تشکیلات اطلاعاتی بسیار کارآمد و دقیقی برخوردار بوده است. ایشان همواره عده‌ای را به عنوان مامور اطلاعاتی در نقاط مختلف معین می‌کرد تا اطلاعات لازم را در حوزه شناسایی مناطق و نظارت بر کارگزاران، جمع‌آوری نمایند و در اختیار ایشان قرار دهند.^۱

۲. تجربه‌گرایی: اهل بیت علیهم السلام عامل موفقیت نیروهای تاثیر گذار را در بهره‌گیری آنان از تجربه دیگران می‌دانند^۲ و آثار ارزشمندی برای کسب تجربه از نخبگان و گذشتگان ذکر می‌نمایند که برخی از آنها در ذیل بیان می‌شود:

الف. موفقیت در دستیابی به اهداف مورد نظر.^۳

ب. انتخاب بهترین و مناسب‌ترین راه‌کارها.^۴

ج. پختگی بیشتر نظرات مسئول حرکت.^۵

د. ملاک و معیاری برای ارزیابی آینده.^۶

---

۱. رک: رضی، سید محمد، نهج البلاغه، نامه ۷۱، ۴۳، ۳۱، ۵۳، ۶۱، ۳.
۲. عَنْ أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام قَالَ: «كَانَ أَكْثَرُ عِبَادَةِ أَبِي ذَرٍّ رَحْمَةً اللَّهِ عَلَيْهِ خَصَلَتَيْنِ التَّفَكُّرِ وَ

الِاعْتِبَارِ؛ امام صادق عليه السلام فرمود: بیشتر عبادت ابی‌ذر - خدایش رحمت کند - تفکر و عبرت گرفتن بود» (صدوق، محمد بن علی بن بابویه قمی، الخصال، ترجمه فهري، ج ۱، ص ۴۹).

۳. قال علی عليه السلام: «من حفظ التجارب أصابت أفعاله؛ حضرت علی عليه السلام فرمودند: آن کس که تجربه‌ها را حفظ کند (و بموقع از آن‌ها بهره‌گیرد) کارهایش به نتیجه صحیح رسد» (آمدی، عبدالواحد بن محمد تمیمی، غرر الحکم و درر الکلم، ص ۴۴۴).

۴. قال علی عليه السلام: «ثمرة التجربة حسن الاختيار؛ حضرت علی عليه السلام می‌فرمایند: ثمره تجربه، گزینش نیکو است» (همان، حدیث ۴۶۱۷).

۵. قال علی عليه السلام: «سظرأى الرجل علی قدر تجربته؛ امام علی عليه السلام می‌فرمایند: اندیشه و نظر هر فرد به اندازه تجربه او است» (همان، حدیث ۵۴۲۶).

۶. قال علی عليه السلام: «من يجرب يزدد حمزا؛ امام متقیان عليه السلام فرمودند: هرکس که تجربه کند،

ه. کاهش احتمال خطا و اشتباه یا بالعکس افزایش موفقیت پیش‌بینی‌ها.^۱
۳. مشاوره تخصصی: قرآن‌کریم و روایات اهل بیت مشورت با متخصمان را باعث کارآمدی و خطای کمتر می‌دانند^۲

راه‌کار

تجربیات خود فرد یا گروه جهادی کافی نیست بلکه باید از تجربیات افراد و گروه‌های جهادی دیگر، به ویژه گروه‌های جهادی مشابه نیز استفاده کرد و در پیش‌بینی‌های مربوط به گروه جهادی، آنها را نیز به عنوان یکی از ملاک‌ها و معیارهای پیش‌بینی مورد توجه قرارداد.

ب. تصمیم‌گیری

□ عناصر کلیدی در تصمیم‌گیری چیست؟

تصمیم‌گیری به معنای برگزیدن یک راه از میان راه‌ها با نگاه

دوراندیش ترمی شود» (همان، ص ۴۴۴).

۱. قال علی عليه السلام: «الظفر بالحزم والحزم بالتجارب؛ حضرت علی عليه السلام می‌فرمودند: پیروزی و موفقیت به دوراندیشی، و دوراندیشی به داشتن تجربه‌هاست» (همان)
۲. «و شاوروهم فی الأمر؛ و در امر (حکومت و مدیریت) با آنان مشورت کن» (آل عمران، آیه ۱۵۹).

قال علی عليه السلام: «مَنْ شَاوَرَ ذَوِي الْعُقُولِ اسْتِضَاءَ بِأَنْوَارِ الْعُقُولِ؛ امام علی عليه السلام می‌فرماید: هر که با خردمندان مشورت کند، به نور خرد آنان روشنی یابد» (آمدی، عبدالواحد بن محمد تمیمی، غررالحکم و درر الکلم، ترجمه محمدعلی انصاری، ص ۶۷۰).

قال عليه السلام: «مَنْ شَاوَرَ الرِّجَالَ شَارَكَهَا فِي عَقُولِهَا؛ امام علی عليه السلام فرمود: هر که با مردان (آگاه) مشورت کند، در عقل‌هایشان شریک شود» (همان)

قال عليه السلام: «مَنْ عَمِلَ عَلَى غَيْرِ عِلْمٍ كَانَ مَا يُسِيْدُهُ أَكْثَرَ مِمَّا يُصْلِحُ؛ امام علی عليه السلام می‌فرماید: کسی که بدون دانش لازم، کاری انجام دهد، فسادش بیشتر از اصلاحش خواهد بود» (همان، ص ۲۰۸).

خردورزانه و آینده‌نگر است.^۱

سیره عملی امام علی علیه السلام در تصمیم‌گیری

امام علی علیه السلام زمانی که می‌خواستند در مورد مسأله‌ای تصمیم‌گیری کنند، آن را به دقت سنجیده و جوانب مختلف و زوایای گوناگون و عواقب و پیامدهای احتمالی آن را مورد بررسی قرار داده و هنگامی که مسأله به خوبی برای آن حضرت تبیین می‌شد، تصمیم لازم و مناسب را در مورد آن اتخاذ می‌کردند.^۲

---

۱. قال علی علیه السلام: «إذا اقتصر العزم بالحزم كملت السعادة؛ امام علی علیه السلام فرمودند: هنگامی که تصمیم با دور اندیشی همراه شود، سعادت کامل گردد» (همان، حدیث ۵۴۲۴).
قال علیه السلام: «رای العاقل ینجی؛ نگاه خردورزی اندیشمند، باعث نجات او می‌شود» (همان، حدیث ۴۰۶۷).

۲. آن حضرت در یکی از خطبه‌های خود، نحوه تصمیم‌گیری در مورد یک مسأله را این گونه بیان می‌کند: «ولقد ضربت أنف هذا الأمر وعینه، وقلبت ظهره و بطنه فلم أرلی فیہ الا القتال او الکفر بما جاء محمد صلی الله علیه؛ من این کار (مناسبات خود با معاویه) را به خوبی بررسی کرده و سنجیدم و درون و برون، و پشت و روی آن را ژرف دیدم؛ به این نتیجه رسیدم که راهی جز جنگ کردن و یا کافر شدن نسبت به آنچه محمد - که درود خدا بر او باد - آورده است، ندارم». (رضی، سید محمد، نهج البلاغه، ص ۸۴).

همچنین در یکی دیگر از خطبه‌ها، فرایند تصمیم‌گیری خویش را این گونه بیان می‌فرماید: «و قد قلبت هذا الأمر بطنه و ظهره حتی منعی النوم فما وجدتنی یسعی الا قتالهم او الجحود بما جاء به محمد صلی الله علیه و آله و سلم، فکانت معالجه القتال اھون علی من معالجه العقاب، و موتات الدنیا اھون علی من موتات الآخرة مسأله رازیر و رو کردم؛ و همه جهاتش را سنجیدم، تا جایی که خواب را از چشمانم ربود، دیدم چاره‌ای نیست جز این که یا با آنان به مبارزه برخیزم و یا آنچه را محمد - که درود و سلام خدا بر او باد - آورده است، انکار کنم. تن به جنگ دادن آسان‌تر است از این که تن به کیفر پروردگار دهم؛ و از دست رفتن دنیا و رنج این جهان، برایم سهل‌تر از کیفر آن جهان و از دست رفتن آخرت است» (همان، ص ۹۱).

اصلِ دهم: گزینشِ تخصصی

□ حرکت‌های جهادی عرصه‌های متنوعی دارد که لازمه پوشش این تنوع عرصه‌ها وجود متخصصین در هر عرصه است، برای دستیابی به نیروهای متخصص چه اصولی رعایت شود؟

از وظایف اصلی و مهم مدیر، گزینش و انتخاب منابع انسانی کارآمد برای گروه جهادی است. انتخاب درست و مناسب افراد برای مشاغل مختلف در گروه جهادی ضرورتی انکارناپذیر است؛ چراکه نیروهای انسانی بازوان فکری و اجرایی گروه جهادی، و رکن مهم دستیابی به اهداف هستند، و موفقیت در انجام دادن وظایف و مأموریت‌های مورد نظر با استفاده از خدمات افراد شایسته و توانمند امکان‌پذیر است.

بنابراین، در صورتی که گزینش و انتخاب نیروها به صورت مناسب انجام نشود و افراد بدون شایستگی و توانمندی برگزیده شوند؛ نه تنها گروه جهادی را در دستیابی به اهداف و انجام دادن وظایف سازمانی یاری نمی‌دهند، بلکه خود به عنوان مانعی بزرگ بر سر راه موفقیت گروه خواهند بود، و باعث به هدر رفتن فرصت‌ها و هزینه‌های ارزشمند گروه می‌شوند.

از سویی دیگر وجود نیروهای ناکارآمد و دور از هنجارهای حرکت، چه بسا حتی گروه را از آرمان کلان خود باز دارد و آسیب‌های جبران‌ناپذیری به تاثیرگذاری فرهنگی وارد نماید. حضرت علی علیه السلام با الگوپذیری از قرآن کریم^۱ ملاک‌گزینش نیروها را بر اساس تخصص و تعهد آنان می‌دانند.^۲

بهترین، و شایسته‌ترین فرد برای اداره امور مختلف از نگاه امام علی علیه السلام کسی است که از یک سو تخصص لازم در مورد آن مسئولیت را داشته باشد، و از سویی دیگر از ویژگی‌های مثبتی مثل دین‌داری، پاکی و صلاحیت خانوادگی، حیا، صداقت و امانت‌داری بهره‌مند باشد.^۳

راه‌کارهای تحقق اصل گزینش تخصصی

۱. برگزاری کارگاه آموزش چگونگی عضویت در گروه (نقش، وظایف و حقوق اعضا)
۲. تدوین جزوه گروه‌شناسی (آشنایی با سازوکارهای تشکیل، حفظ و توسعه گروه)

---

۱. انبیاء، ۱۰۵.

۲. قال علی علیه السلام: «فول علی امورک خیرهم؛ امام علی علیه السلام فرمودند: پس کارها را به بهترین آنان واگذار کن» (همان).

۳. قال علی علیه السلام: «و توخ منهم اهل التجربة و الحیاة، من اهل البيوتات الصالحة و القدم فی الاسلام؛ حضرت علی علیه السلام فرمودند: از میان آن‌ها افرادی را که اهل تجربه، و حیا و پاکدامنی، و از خانواده‌های شایسته بوده، و در اسلام پیشگام‌ترند، انتخاب کن» (همان).

۳. تخصصی کردن عملکرد دانشجویان در روستاها بر مبنای رشته‌های تحصیلی.^۱
۴. برپایی دوره آموزش "گروه داری و راهبرد آن"
۵. گزینش با تدبیرترین‌ها: تقسیم‌کار و انتخاب نیروها از بین اعضا با توجه به توانمندی‌ها و علایق افراد صورت بگیرد. تدبیر پیران، بالاتراز شمشیر جوانان است.
۶. گزینش بر اساس توانمندی‌ها: در اجرای هر عملیاتی، افرادی باید به کار گرفته شوند که برای آن کار مناسب باشند. استفاده از افراد نالایق، هر برنامه‌ای را با شکست مواجه می‌سازد.
۷. برگزاری آزمون‌های روانشناسی برای کشف استعداد‌های راهبری و مدیریت و زمینه‌سازی برای تقویت آنها.

---

۱. حضرت علی علیه السلام درباره وحدت و هماهنگی علم و عمل می‌فرماید: علم و عمل دارای پیوندی نزدیک (و دارای هماهنگی) هستند.

اصل یازدهم: سازماندهی

یکی از اساسی‌ترین وظایف مدیران در گروه‌های جهادی سازماندهی است؛ سازماندهی یعنی شناسایی و گروه بندی فعالیت‌ها، تامین اختیار و مسئولیت برای مدیران و ایجاد هماهنگی بین فعالیت‌ها و طراحی نظام گزارش دهی.

گسترده‌گی و پیچیدگی حرکت‌های جهادی ضرورت و اهمیت سازماندهی را دوچندان کرده است. سازماندهی اهداف کلان و ماموریت اصلی گروه جهادی در قالب هدف‌های جزئی‌تر، و وظایف و فعالیت‌های ریزتر و مشخص‌تر، تعریف می‌کند، و دستیابی به اهداف گروه جهادی را امکان پذیر می‌نماید. در سازماندهی، وظایف، اختیارات و مسئولیت‌های واحدها و افراد مختلف مشخص شده و نحوه هماهنگی و ارتباط بین آنها معین و مشخص می‌گردد.

سازماندهی نوعی نظام مدیریتی است که از سلیقه‌گرایی در اداره حرکت جلوگیری می‌نماید، در این نظام وظایف هر فرد در گروه جهادی معین است، و مشخص می‌گردد چه کسی مسئول نتایج مورد انتظار در

هر عرصه است. در این صورت موانع ناشی از ابهام و عدم اطمینان در مورد وظایف و مسئولیت‌ها بر طرف می‌گردد، و از کم‌رنگ‌نمایی و اختلاط مسئولیت‌پیشگیری می‌شود. امیر مومنان علی علیه السلام در سازماندهی کلان مجموعه مدیریتی خویش، همواره به این اصل مهم توجه داشته و با تقسیم کار و ایجاد هماهنگی، به سازماندهی امور اهتمام ویژه داشتند، و یکی از فلسفه‌های سازماندهی را امکان‌پیشگیری و مواخذه خطا کار می‌دانستند.^۱

□ برنامه‌ریزی‌های دقیق برای حرکت‌های جهادی ممکن است وقت زیادی را از جهادگران بگیرد و چه بسا وظیفه اصلی دانش‌آموزان، دانشجویان و طلاب که تحصیل علم است دچار آسیب‌های شود، در این رابطه چه راه‌کاری توصیه می‌شود؟

یکی از اصول مرتبط با سازماندهی، اصل کادرسازی شایسته است که به دو صورت محقق می‌گردد:

۱. کادرسازی شخصی: انتخاب افراد هم‌فکر به عنوان معاونین از بین اعضای گروه. حضرت علی علیه السلام با توجه به لیاقت‌های عمر بن ابی سلمه مخزومی، فرماندار بحرین، نامه‌ای به او نوشته و او را به عنوان یکی از اعضای کادر اصلی سپاهیان‌ش می‌گمارد.^۲

---

۱. قال علی علیه السلام: «واجعل لكل انسان من خدمك عملا تاخذه به فانه احري الا يتواكلوا في خدمتك؛ برای هر یک از نیروها خود کاری را تعیین کن، تا او را نسبت به همان مورد مواخذه کنی. این کار باعث می‌شود که آنان کارهای را به یکدیگر واگذار نکنند» (رضی، سید محمد، نهج‌البلاغه، نامه ۳۱).

۲. دوست دارم در این جنگ با من باشی؛ زیرا تو از دل‌اورانی هستی که در جنگ با دشمن، و برپا داشتن ستون دین، از آنان یاری می‌طلبم؛ ان شاء الله. (نهج‌البلاغه، ترجمه شهیدی، نامه ۴۲)

۲. کادرسازی عمومی: گام نخستین امام علی علیه السلام پس از دستیابی به حکومت، کادرسازی بین نیروها بود. ایشان با ملاک تعهد، مدیریت و درایت افراد را با اختیارات لازم منصوب می‌کردند و بدون هیچ درنگی، پیوسته آنان را کنترل نموده و در صورت تخلف، به سرعت آن‌ها را عزل، و فرد دیگری را جایگزین آنان می‌کردند.

از این رو با الگوگیری از روش ایشان، لازم است مدیران، وظائف را بین تمام گروه در قالب مسئولیت‌های مختلف تقسیم کنند و وظیفه ابتدایی مدیر فرماندهی و نظارت کلان بر آن‌ها باشد که در ذیل برخی وظائف و مسئولیت‌های مهم ذکر می‌گردد:

۱. مسئول اردو

در مراحل مقدماتی که شورای مرکزی اردو شکل می‌گیرد یکی از جهادگران، که دارای ویژگی‌های لازم مدیریتی است، به عنوان مسئول اردو انتخاب می‌شود، و عهده دار این وظائف می‌گردد:

الف) نظارت هماهنگی بر اداره اردو.

ب) تعیین مسئولین داخلی اردو و تقسیم وظایف.

ج) مرجع رسیدگی، مشورت و تصمیم‌گیری‌های نهایی.

د) نظارت و ارزیابی فعالیت نیروها.

ه) رایزنی با مسئولین منطقه‌ای و استانی جهت تقویت کارآمدی اردو.

۲. مشاور فرهنگی مدیر

استفاده از مشاورهٔ مبلغین با تجربه درکنار مدیر و نیروهای جهادی،

می‌تواند ما را در دست‌یابی به افق کلان اردوهای جهادی موفق گرداند.^۱

۳. مبلغین

روحانی یا مبلغه‌خواهر، معمولاً نقش مدیریت معنوی اردو را بر عهده دارند. وظایف مبلغ با توجه به دوعرصه، مخاطب دانشجویی و اهالی در دو بخش، قابل طرح است.

الف) درون‌گروهی: ایجاد انگیزه، نشاط معنوی، رابطه صمیمی با دانشجویان و آموزش یا جهت‌دهی پیام‌رسانی فرهنگی به جهادگران از وظایف مبلغ به شمار می‌رود.

ب) برون‌گروهی: برپایی نمازجماعت، پاسخ‌گویی به مسائل دینی و اجتماعی اهالی، برگزاری مراسم‌ها و کلاس‌های آموزشی (احکام، اخلاق، عقاید) با مشارکت دانشجویان، برگزاری نشست‌های مهارت‌های زندگی، حل اختلافات میان اهالی، مشاوره‌های دینی و فرهنگی، مشارکت در فعالیت گروه‌های جهادی جهت ایجاد اعتماد اهالی و هم‌بستگی گروه‌ها، شناسایی میزان آگاهی مذهبی مردم روستا از جمله، وظایف برون‌گروهی مبلغین محسوب می‌شود.

۴. مدیر داخلی

الف. مدیر داخلی جانشین و بازوی اجرایی مسئول اردو

---

۱. امام علی علیه السلام می‌فرماید: «کسی از شما که سرپرستی کاری را عهده‌دار شود، اگر خداوند خیر او را بخواهد، مشاور شایسته‌ای برایش قرار می‌دهد تا اگر (کاری یا امری) را فراموش کند، او را یادآور شود و اگر به یاد داشته باشد، به او کمک کند» (رضی، سید محمد، نهج‌البلاغه، نامه ۵۳).

- می باشد^۱ و امور اجرایی داخل اردو را تنظیم می نماید.
- ب. جمع آوری گزارش شبانه از کلیه گروه ها.
- ج. برگزاری جلسات تخصصی شبانه در محل اسکان.

۵. مسئول خواهران

- الف. مدیریت بخش خواهران.
- ب. انتقال برنامه ها، مشکلات و پیشنهادات به مسئول اردو.
- ج. هماهنگی کلی بین گروه خواهران و برادران.
- د. گروه بندی نیروها.

۶. مسئول فرهنگی

- الف. تهیه اقلام فرهنگی قبل از اردو با توجه به نتایج شناسایی.
- ب. برنامه ریزی و جهت دهی به فعالیت های فرهنگی اردو در غالب همایش، ارتباط از راه دور با جهادگران و جلسات سیاست گذاری فرهنگی.

- ج. گروه بندی نیروها جهت کار فرهنگی در روستا.
- د. برنامه ریزی فرهنگی درون گروهی

---

۱. «وَاجْعَلْ لِي وَّزِيرًا مِنْ أَهْلِی هَازُونَ أَخِي اشْدُّ بِهِ أَرْزِي وَ أَشْرِكُهُ فِي أَمْرِي كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا وَ نَذْكُرَكَ كَثِيرًا؛ موسی گفت: یک نفر را وزیر من قرار ده، بوسیله هارون برادرم، نیرویم را زیاد کن و او را شریک در مأموریت من بفرما تا تو را بیشتر تسبیح کنیم و یاد نماییم» (اسراء، ۲۹)

چنانچه در این آیه مشاهده می شود حتی پیامبر خدا نیز نیاز به یآوری از جنس خود دارد، البته این یآوری برای این است که بتواند خدمت بیشتری انجام دهد، که طبق آیه این خدمت باید در راه تسبیح و ذکر خداوند باشد.

هـ. تهیه بسته‌های فرهنگی، نشریه، بروشور و اوراق معنوی روزانه.

۷. مسئول آموزش

- الف. برگزاری و پشتیبانی کلاس‌های آموزشی ویژه اهالی و جهادگران.
- ب. برنامه‌ریزی مشترک با گروه پژوهش جهت تدوین جزوات.
- ج. برگزاری دوره‌های آموزشی پیش از اردو، ویژه جهادگران و مربیان آموزشی.

۸. مسئول پژوهش

- الف. شناسایی اولیه منطقه قبل از اعزام جهادگران جهت تدوین محتوای فرهنگی متناسب با نقاط ضعف فرهنگی.
- ب. آسیب‌شناسی مشکلات تمام روستاها.
- ج. حضور در تمام روستاها و پیگیری مباحث تکمیلی محتوایی، جهت تمام گروه‌های جهادی (فرهنگی، آموزشی، عمرانی)
- د. برگزاری جلسه با مسئولین منطقه، جهت ارائه راه‌کارهای علمی بدست آمده.
- هـ. پیگیری مصوبات در رایزنی‌های اداری.

۹. مسئول عمرانی

- الف. شناسایی کمبودهای منطقه.
- ب. اولویت‌بندی کارهای عمرانی.
- ج. مدیریت زمان فعالیت‌های عمرانی.
- د. نظارت کامل بر کارگروه عمرانی.

هـ. برنامه ریزی جهت مشارکت حداکثری اهالی.
و. توجیه پیوسته نیروها به نقش ابزاری عمران، در پیام‌رسانی فرهنگی.

۱۰. مسئول مالی

الف) مدیریت منابع مالی اردو. ب) هزینه‌کردن منابع مالی با تایید مسئول اردو. ج) تسویه محاسبات مالی.

۱۱. مسئول پشتیبانی

الف. تهیه اقلام مورد نیاز همه گروه‌ها.
ب. پیگیری تغذیه جهادگران.
ج. ترابری و تامین وسیله نقلیه مناسب با توجه به وضعیت منطقه
د. تامین و برقراری امنیت محل اسکان
هـ. شناسایی مناطق ناامن و ممانعت از حضور جهادگران به خصوص خواهران در آن مناطق.^۱

□ کادر مدیریتی مسئول باید چه ویژگی‌های داشته باشند؟

حضرت علی علیه السلام خطاب به مالک اشتر، علاوه بر تخصص‌های لازم،
"تعهد" مسئولین را مهم می‌دانند و ویژگی کادر مدیریتی خود را چنین
برمی‌شمارند:

۱. همکار بدکاران و ستم‌کاران نباشد؛

۲. یاور و شریک گناه‌کاران نباشد؛

---

۱. رک: اخوان، محمد علی، آسیب‌شناسی اردوهای جهادی از نمای پیام‌رسانی فرهنگی، ص ۵۸.

۳. مهربانی و دوستی‌اش با مدیر بیش‌تر باشد؛
۴. سخن حق را هر قدر تلخ باشد، به مدیر بگوید؛
۵. مدیر را از آن چه خداوند ناپسند می‌دارد، بازدارد؛
۶. پارسا و پرهیزگار باشد؛
۷. مدیر را در کارهای ناپسند یاری ندهد.^۱

---

۱. رک: رضی، سید محمد، نهج البلاغه، نامه‌ی ۵۳.

اصل دوازدهم: تدبیر در اجرا

□ آیا درست است که می‌گویند بسیاری از مباحث مدیریت جنبهٔ تئوری دارد و درایت در زمان اجرا کافی است؟

تجربه، بهترین روش‌های اداره و کنترل اردو را در اختیار مدیر قرار می‌دهد ولی اردوی جهادی تنها یک اردوی چندروزه نیست که فقط نیازمند اداره کردن باشد بلکه حرکت بزرگی در جریان‌سازی فرهنگی کشور است و گاهی کم‌توجهی به این تاثیرگذاری، ممکن است اردویی که به خوبی نیز اداره شده، لطمات غیرقابل جبرانی بر پیکرهٔ جریان‌سازی حکومت عدالت و معنویت وارد نماید.

اصول تدبیر در اجرا

در این بخش،^۱ اصول حاکم بر مدیریت اجرایی اردو در زمان برگزاری مطرح خواهد شد:

---

۱. رک، سازمان بسیج دانشجویی، آسیب‌شناسی اردوهای جهادی از نمای پیام‌رسانی فرهنگی

قاطعیت و رحمت، تشویق و تنبیه، کلان‌نگری مدیریت بحران، همراهی مهرورزی، پاسخ‌گویی، تواضع، بردباری، انتقاد‌پذیری، رفاقت، شایسته‌سالاری، نشاط، تغافل و... .

۱. قاطعیت و رحمت

□ برخی مسئولین به علت ایجاد رفاقت صمیمانه با نیروها صلابت لازم را ندارند و برخی دیگر به علت تحکم در امر و نهی، دچار ضعف مقبولیت می‌شوند. برای پیشگیری، چه اصولی توصیه می‌شود؟

از درایت مسئولین موفق، به‌کارگیری اصل قاطعیت و رحمت است در برخی موارد لازم است مسئول اردو با صلابت سخن بگوید و یا با تخلفی برخورد نماید، از این رو مدیران موفق قاطعیت و جذبه دارند. همان‌طور که خشونت برای مدیر زیننده نیست، قاطعیت، اصل مسلم برای بالابردن کیفیت کار و بهینه‌سازی رفتارها در گروه جهادی است. از سویی گروه جهادی در سایهٔ عطف و رحمت با مسئول همراه خواهند شد از این رو در کنار قاطعیت، عطف و مهربانی بجا و مناسب، بسیار مؤثر و مفید است. مدیر با به‌کار بردن مهر و عطف، از دریچهٔ قلب‌ها وارد شده و گروه جهادی را ملامت از تعهد و فداکاری می‌کند. امیرمؤمنان علیه السلام در عهدنامهٔ مالک اشتر بر این نکته تأکید فراوان دارند و می‌فرمایند:

"مهربانی با مردم را پوشش دل خویش قرار ده و با همه دوست و مهربان باش."^۱

---

۱. رضی، سید محمد، نهج البلاغه، نامه ۵۳.

۲. تشویق و تنبیه

□ چگونه در زمان‌های خستگی و مشکلات فضا را تغییر دهیم؟
یکی از ابزارهای قرآن کریم^۱ و اهل بیت^{علیهم‌السلام} در مدیریت مخاطبان نشان استفاده مکرر و پیوسته از تشویق است.
امروز تشویق و تنبیه، جزء اصول نظارتی و از سویی عامل حرکت گروه جهادی است؛ چرا که بین افراد، انواع تفاوت‌ها وجود دارد، از این رو با تشویق نیروهای کارآمدتر در جمع، اقبال عمومی را نسبت به رفتار مورد تشویق، جهت خواهیم داد البته توجه به این نکته اهمیت دارد که مرز تشویق شرطی شدن^۳ مخاطب می‌باشد.

۳. کلان‌نگری

□ مسئولین برخی اردوها در مواجهه با توقعات جزئی نیروها و مشکلات پیش بینی نشده، دچار سردرگمی می‌شوند. در این رابطه توجه به چه اصلی لازم است؟

میزان پذیرش نیروها از دستورات مدیر دارای ظرف محدودی

---

۱. «فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ؛ پس هرکس هموزن ذره‌ای کار خیر انجام دهد آن را می‌بیند! و هرکس هموزن ذره‌ای کار بد کرده آن را می‌بیند!» (زلزله ۷ و ۸).

۲. امام علی^{علیه‌السلام} می‌فرماید: «مبادا نیکوکار و بدکردار نزد تو مساوی باشند، زیرا در این صورت نیکوکاران در کار نیک خود، سرد می‌شوند و بدکاران، به بدی تشویق می‌شوند. هر یک از ایشان را به آن چه گزیده است جزا ده.» (رضی، سید محمد، نهج البلاغه، نامه ۵۳)

۳. کاری را بخاطر تشویق انجام دهد.

است و امر و نهی پیوسته، مدیریت او را لوث و ضعیف خواهد کرد، از این رو شایسته است مدیران کارآمد، بکوشند از ظرفیت پذیرش سخنانشان در امور مهم و کلان بهره گیرند، حضرت امیر علیه السلام به مالک اشتر توصیه می‌کنند با امور جزئی همچون آداب و رسوم غلطی که حاکم است تا آنجا که خلاف شرع نباشد برخورد و مقابله نکند.

راه‌کارهای پیشنهادی برای کلان‌نگری

۱. عدم مقابله سریع و صریح در جزئیات با نیروها (این نوع برخورد باعث قالب تهی کردن و به دنبال آن از بین رفتن شاکله گروه جهادی می‌شود)
۲. عدم دخالت مستقیم در مسئولیت‌ها در صورت تفویض اختیار به افراد.

۴. تعاون

□ چگونه مدیر می‌تواند همهٔ نیروها را با خود همراه نماید؟

برخی رفتارهای مدیر روح تعاون را در کالبد اردو خواهد دمید که برای نمونه مواردی ذکر می‌گردد:

۵. پاسخ‌گویی

مسئول موفق نباید انتظار داشته باشد، بلافاصله بعد از دستوری که می‌دهد حرفش اجرایی شود چراکه باید در ابتدا فلسفه عمل و هدف برای اعضا روشن شود.

۶. رفاقت سازنده

رفاقت بین مسئول اردو و جهادگران، باعث اعتماد کامل دوطرفه و بالا بردن ولایت پذیری نیروهای زیرمجموعه می شود. واژه رفیق از ریشه "رفق" به معنای کسی است که بسیار مدارا می کند، و اطلاق رفیق به خداوند متعال نیز از این جهت است که با بندگان خود بسیار مدارا می نماید. کسی که بر گروه جهادی مدیریت دارد، نیازمند آن است که دیگران از او پیروی کنند، و این امر، در پرتو "رفق" میسر می شود.

۷. همراهی

مدیر و مسئول، همانند نخ تسبیح، با درایت خود نیروها را در گرد خود به هم پیوند می دهد، مدیر باید انسان ها را بشناسد و بتواند با ایجاد نظام مطلوب، با آن ها ارتباط درست برقرار کند. میان مدیران ابزاری که فقط به فکر تحقق هدف سازمان (بدون عنایت به نیازهای فرودستان) هستند و مدیران مؤثر (مدیرانی که رهبری نیز می کنند) تفاوت اساسی وجود دارد. وظیفه رهبری، حاکمیت نیست بلکه هدایت است، رهبر نه فقط گروه جهادی را راهنمایی می کند، بلکه خود نیز جزئی از گروه جهادی است.

۸. شایسته سالاری

□ با توجه به گستره حرکت های جهادی و محدودیت زمان و نیاز به سرعت عمل فراوان، مدیر اردو چگونه مسئولین اجرایی خود را انتخاب کند؟

ملاک تفویض مسئولیت‌ها بر اساس شایستگی افراد باشد^۱ و به صفات مسئولین کارآمد توجه شود:

۱. نظم^۲

۲. استقامت^۳

۳. امانتداری^۴

---

۱. امام علی علیه السلام دامنه بحث به کارگماری را به خوبی آشکار می‌سازد و بحث لیاقت و توان و مسئولیت را به نقد کشیده و می‌فرماید: «سستی فردی (انسان) در انجام کارهایی که به عهده او است و پافشاری در کاری که از مسئولیت او خارج است، نشانه ناتوانی آشکار و اندیشه ویران‌گر است». (نهج البلاغه، ترجمه سید جعفر شهیدی، نامه ۶۱)

۲. نظم در چارچوب خاص گروه جهادی. (نظم، مرگ را از یاد انسان می‌برد). در اسلام، صفوف منظم نماز جماعت، نشانگر بهترین نوع سازمان‌دهی در جمع است. رسول خدا صلی الله علیه و آله و سلم خطاب به گروهی فرمود: «ای مردم، صف‌های نماز جماعت را منظم و مساوی کنید و دوش به دوش هم بایستید تا بین شما جدایی نیفتد و نامرتب نباشید که (در صورت بی‌نظمی) خدا دل‌های شما را از هم دور گرداند». امام علی علیه السلام درباره اهمیت نظم می‌فرماید: «شما را به تقوای الهی و نظم در کارهایتان سفارش می‌کنم». (همان، نامه ۴۷)

دستور ویژه آن حضرت درباره رعایت نظم در مدیریت، فرازی از عهدنامه مالک اشتر است که امام فرموده‌اند: «کار هر روز را در همان روز انجام ده، زیرا هر روزی کاری مخصوص به خود دارد». (همان، نامه ۵۳)

۳. امام علی علیه السلام می‌فرماید: «ابزار مدیریت، سعه صدر است». (نهج البلاغه، حکمت ۱۷۶)

۴. قال علی: «لا تقبلن فی استعمال عمالک و امراتک الا شفاعة الکفایة والامانة، در به کارگیری مسئولین و مدیران تنها ملاکت کارآمدی و امانت داری باشد. (ابن ابی‌الحدید، شرح نهج البلاغه، ج ۲۰، ص ۲۷۶)

۴. پرهیزگاری^۱

۵. عدالت محوری^۲

۶. توانایی شناخت خویشتن^۳

۷. آگاهی از تحولات اجتماعی^۴

---

۱. «وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا وَمِنْ أَمْوَالِهِ يُسْرًا؛ کسی که تقوا پیشه کند، خداوند سختی‌هایی را که برای او پیش می‌آید، آسان می‌کند» (طلاق آیه ۴).

امام علی علیه السلام می‌فرماید: «هر کس به دامن تقوا چنگ زند، سختی‌ها و شدایدی که به او نزدیک شوند، از او دور گشته و کارهایی که بر ذائقه او تلخ آمدند، شیرین می‌گردند و موج‌های متراکمی که می‌خواهند او را به کام خود بکشند، از جلوی او کنار رفته و امور مشقت‌آفرین بر او آسان می‌شود». (ابن ابی‌الحدید، شرح نهج‌البلاغه، ج ۱۰، ص ۱۸۹)

۲. امام علی علیه السلام رعایت عدالت را مایه روشنی چشم کارگزاران دانسته و می‌فرماید: «برترین روشنی چشم والیان، برقراری عدل در مملکت است». (نهج‌البلاغه، نامه ۵۳). ایشان همچنین در اهمیت عدالت یادآور می‌شوند: «کسی که پس از من، سرپرستی را به عهده بگیرد، در روز قیامت در کنار صراط نگاه داشته می‌شود و فرشتگان مقرب الاهی نامه اعمال او را می‌گشایند. اگر در میان مردم با عدالت رفتار کرده باشد، پس عدلش او را نجات می‌دهد». (ابن ابی‌الحدید، شرح نهج‌البلاغه، ج ۷، ص ۳۶)

۳. امام علی علیه السلام در این باره می‌فرماید: «خدا رحمت کند کسی را که (از خود شناخت دارد) و قدر خود را می‌شناسد و پا را از گلیم خود بیرون نمی‌گذارد» (غررالحکم و دررالکلم، حکایت ۴۶۶۶)

کسی که به شناخت واقعی خود نایل نشود، مرده متحرک است و نمی‌تواند به دیگران سودی برساند. امام علیه السلام می‌فرماید: «کسی که به خودشناسی و ارزش و مقدار خویش آگاهی نداشته باشد، نابود می‌شود». (همان)

حضرت در اهمیت و ضرورت شناخت خویش، برای مدیر واقعی، مرزبندی جدیدی برای شناخت افراد عالم و جاهل قائل می‌شود و می‌فرماید: «دانا کسی است که قدر خود را بشناسد، و در نادانی مرد همین بس که ارزش خویش را نشناسد». (نهج‌البلاغه، خ ۱۰۳)

۴. امام می‌فرماید: «به خدا سوگند، از اخبار و تحولات جاری کشور بی‌اطلاع نیستم تا

۸. رعایت اعتدال در امور^۱

۹. صداقت

۱۰. آینده‌نگری

۱۱. مسئولیت‌پذیری اجتماعی^۲

۹. نشاط

شادابی و سرزندگی اعضای گروه جهادی در تمامی مراحل حفظ شود به طوری که هیچگاه جهادگران احساس خستگی، سستی و بی‌حالی نکنند. این اصل بر همه رفتارها، برنامه‌ها و متصدیان انجام این ماموریت، حاکم، هدایت‌کننده و بازدارنده است.

اگرچه با وسایل نقلیه مختلفی (از حیث راه و نوع وسیله) می‌توان به مقصد رسید، ولی اصل حفظ نشاط و شادابی موجب می‌گردد که از وسیله نقلیه‌ای استفاده شود که در حفظ شادابی افراد مؤثرتر است. برای رسیدن به مقصد، راه‌هایی مختلف درپیش است، ولی باید راهی را

مراغافلگیر کنند (چون گفتار نیستیم که با ضربات آرام و ملایم بر درلانه‌اش، او را بخوابانند و ناگهان به دامش اندازند)، من به طور کامل مراقب مخالفان هستم». (همان، خ ۶)

۱. امام علی علیه السلام در خطبه معروف به همام، یکی از ویژگی‌های پرهیزگاران را میانه‌روی می‌داند. همچنین در نامه‌ای به یکی از فرمانداران خود به نام عمر بن ابی سلمه ارحبی که در فارس حکومت می‌کرد، می‌نویسد: «مردم با ما هم پیمانند پس در رفتار با آنان، نرمی و درشتی را به هم آمیز و رفتاری معتدل را در نزدیک کردن و دور کردن مراعات کن». (رضی، سید محمد، نهج البلاغه، خطبه ۱۹۳).

۲. قال رسول الله صلى الله عليه وآله: «كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ؛ همه شما موظف به رسیدگی و احساس تکلیف نسبت به یکدیگرید» (مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار ج ۷۲، ص ۳۸).

برگزید که به نشاط مسافران می انجامد.

هم چنین در انتخاب راننده، میزان توقف‌ها و حرکت‌ها، نحوه رانندگی، تغذیه، استراحت میان راه، اردوی داخلی در بین اردوی جهادی، مراسمات درون گروهی، همراهی نیروهای شاد و پر انرژی، رعایت اصل حفظ نشاط لازم است.

۱۰. عدالت‌مداری

□ برخی از مدیران اردوها، مسئولین عرصه‌ها را بر اساس دوستی و آشنایی انتخاب می‌کنند، آیا این رفتار با مبانی مدیریت اهل بیت علیهم‌السلام سازگار است؟

اطرافیان و نزدیکان مدیران و مسئولان کسانی هستند که رابطه بیش‌تری با آنان دارند و بین آن‌ها رابطه دوستی یا خویشاوندی برقرار است. در داخل گروه جهادی نیز برخی افراد رابطه بیش‌تر و نزدیک‌تری با مدیر پیدا کرده و بین آن‌ها دوستی و ارتباط‌های نزدیک به وجود می‌آید. در نتیجه آنان خود را متمایز از دیگران دانسته و حقوق و امتیازات خاصی برای خود قائل می‌شوند.^۱

---

۱. قال علی علیه‌السلام: «إِنَّ لِلْوَالِي حَاصَّةً وَبَطَانَةً فِيهِمْ اسْتِثْنَاءٌ وَتَطَاوُلٌ وَقِلَّةٌ إِنْصَافٍ فِي مُعَامَلَةٍ فَاحْسِبْ أَمْرُوئَهُ مَادَّةَ أَوْلِيَّتِكَ بِقَطْعِ أَسْبَابِ تِلْكَ الْأَحْوَالِ؛ همانا برای زمامدار، خواص و نزدیکانی است که خودکامه و خودخواه بوده و دست تعدی به سوی مردم دراز می‌کنند، و انصاف را رعایت نمی‌کنند؛ پس ریشه ستم آنان را با قطع کردن موجبات آن، از بین ببر» (رضی، سید محمد، نهج البلاغه، ص ۴۴۳).

قال علی علیه‌السلام: «وَلَا تُقَطِّعَنَّ لِأَحَدٍ مِنْ حَاشِيَتِكَ وَحَامَتِكَ قَطِيعَةً وَلَا يَظْمَعَنَّ مِنْكَ فِي اعْتِقَادِ عَقْدَةٍ تُضْرِبُ مَنْ يَلِيهَا مِنَ النَّاسِ... فَيَكُونُ مَهْتَأً ذَلِكَ لَهُمْ دُونَكَ وَعَيْبُهُ عَلَيْكَ

اطرافیان مدیر، تاثیر فراوانی در موفقیت یا شکست مدیر دارند. علاوه بر این‌ها افرادی که به عنوان اطرافیان مدیر شناخته می‌شوند، معرف شخصیت مدیر نیز می‌باشند، بر این اساس، رفتار مدیر باید به گونه‌ای باشد که اطرافیان در او طمع نکرده و انتظار نداشته باشند که وی به نفع آنها و به ضرر دیگران کاری انجام دهد.

۱۱. مدیریت بحران

□ گاهی حرکت‌های جهادی زندگی در شرایط سخت را می‌طلبد و مدیریت چنین شرایط به مراتب سخت‌تر است. رعایت چه اصولی در مواجهه با این‌گونه بحران‌ها لازم است؟

توجه به چند رفتار، قدرت تصمیم‌گیری را در مدیریت‌های بحران آسان‌تر خواهد کرد:

۱. خونسردی و شرح صدر^۱

۲. رفق و مدارا^۲

فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ؛ امام علی علیه السلام فرمودند: به هیچ یک از اطرافیان و بستگان خود زمینی از اراضی مسلمانان واگذار مکن؛ و نباید انتظار داشته باشی با آنان قراردادی منعقد سازی که مایه ضرر سایر مردم باشد... که در این صورت سودش برای آن‌هاست و عیب و ننگ آن در دنیا و آخرت برای تو» (همان، ص ۴۴۱).

۱. قال علی علیه السلام: «آلة الرياسة سعة الصدر؛ امام علی علیه السلام فرمودند: وسیله و ابزار ریاست (و مدیریت)، سعه صدر است» (همان، حکمت ۱۷۶).

۲. «فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ؛ به واسطه رحمت الهی، نسبت به آنان نرم شدی؛ که اگر تندخوی و سخت دل بودی، از اطرافت پراکنده می‌شدند» (آل عمران، آیه ۵۹).

قال علی علیه السلام: «وَأَرْفَقْ مَا كَانَ أَرْفَقَ وَاعْتَرَمْ بِالشَّدَةِ حِينَ لَا تَعْنِي عُنْكَ إِلَّا الشَّدَةُ وَاخْفُضْ

۳. اعتدال و میانه روی^۱
۴. تامین نیازهای ضروری نیروها^۲
۵. دلجویی از کارکنان و رسیدگی به آنان^۳

للرعية جناحك وابسط لهم وجهك وألن لهم جانبك؛ امام علی علیه السلام می فرمایند: در آن جا که مدارا کردن بهتر است مدارا کن؛ اما آن جا که جز با شدت عمل کارها پیش نمی رود، شدت عمل به خرج دهد و پر وبال (تواضع) خود را برای مردم بگسترو با چهره گشاد با آنان رو به رو شو، و نرمخویی با آنان را نصب العین خود قرار ده» (رضی، سید محمد، نهج البلاغه، نامه ۴۶).

قال علی علیه السلام: «واخلط الشدة بضغث من اللین؛ امام علی علیه السلام فرمودند: شدت و سخت گیری را با کمی نرمش و مدارا در هم آمیز» (همان).

قال علیه السلام: «وأشعر قلبك الرحمة للرعية، والمحبة لهم والطف بهم، ولا تكو عليهم سبعا ضاريا تغتنم أكلهم؛ امام علی علیه السلام فرمودند: قلب خویش را نسبت به رعیت، مملو از رحمت، محبت و لطف کن؛ و همچون حیوان درنده ای مباش که خوردن آن ها را غنیمت شماری» (همان، نامه ۵۳).

۱. قال علی علیه السلام: «عليك بالقصد في الامور؛ حضرت علی علیه السلام می فرمایند: در کارها میانه رو و معتدل باش» (آمدی، عبدالواحد بن محمد تمیمی، غررالحکم و دررالکلم، حدیث ۶۱۱۶).

قال علی علیه السلام: «لاترى الجاهل الامفرطا او مفرطا؛ امام علی علیه السلام فرمودند: جاهل را نمی بینی مگر این که یا افراط می کند یا تفريط» (رضی، سید محمد، نهج البلاغه، حکمت ۷۰).

۲. قال علی علیه السلام: «وأسبغ عليهم الازراق؛ حضرت علی علیه السلام فرمودند: و بر آنان (کارگزاران حقوق و) روزی را فراوان ساز» (همان).

قال علیه السلام: «فان ذلك قوة لهم على استصلاح أنفسهم وغنى لهم عن تناول ما تحت أيديهم و حجة عليهم ان خالفوا امرک او ثلموا امانتک؛ مولای متقیان علیه السلام می فرماید: همانا این (کار) آن ها را در اصلاح خویش تقویت می کند، و از دست اندازی در اموالی که زیر دست آن هاست، بی نیاز می سازد؛ و حجتی است بر آن ها اگر فرمان تو را نپذیرند و یا در امانت خیانت ورزند» (همان).

۳. قال علی علیه السلام: «تفقد من أمورهم ما يفقد الوالدان من ولدهما؛ حضرت علی علیه السلام فرمودند:

راه‌کارهای تدبیر در اجرا

۱. گروه شناسایی، مجموعه‌ای متشکل از مسئولین فرهنگی و روحانی گروه، مسئولین عمرانی، کشاورزی و دامپروری می‌باشد.
۲. پس از انتخاب محل و تعریف پروژه‌ها، حضور گروه در منطقه مشروط به انجام کاری از طرف اهالی شود برای مثال پی مسجد را بکنند چراکه هدف، شکوفایی خود اهالی است تا در زمان اجرا و پس از آن پیگیر مسائل مسجد باشد.
۳. چند روز قبل از حرکت اصلی اردو مسئولین عرصه‌های مختلف و جانشین مدیر (مدیر اجرایی) در منطقه مستقر شوند.
۴. شب قبل از حرکت، جلسه توجیهی لازم است.
۵. حرکت با رعایت برنامه‌های ذیل باشد: الف. حرکت از اماکن معنوی همچون امام‌زاده و مزار شهدا باشد. ب. آیاتی از قرآن کریم، دعای عهد، آل یاسین و... قرائت گردد. ج. سخنرانی انگیزه‌ساز انجام شود. د. توسل شور انگیزی خوانده شود. ه. برای سوار شدن عبور از زیر قرآن در برنامه قرار گرفته باشد.
۶. مدیران موفق، پیوسته، همه تصمیماتشان در حوزه اجرا در راستای آرمانشان بر اساس عدالت است. برای مثال عدالت بین خواهران و برادران در تقسیم امکانات، محل اسکان و...
۷. برگزاری جلسات مستمر روزانه، نشست‌های جمعی شبانه با

به‌کارهای آنان رسیدگی کن، همچنان که پدر و مادر به کار فرزندانشان رسیدگی می‌کنند» (همان).

مسئولین و نیروها بر عهده مدیر است به عبارت دیگر نباید همه نیروها، پیاده نظام جنگ نرم باشند و فرماندهان لازم است در گوشه‌ای، اتاق فکرهای عمیق داشته باشند.

۸. اردوی جهادی نیازمند برنامه‌ریزی به‌روز و متناسب با شرایط منطقه و در عین حال متناسب با برنامه‌های کلان اردو است.

۹. مشخص کردن شرح وظایف برای هر فرد، کمک شایانی به شفافیت مسئولیت‌ها دارد.

۱۰. برنامه‌ریزی دقیق کلان، روزانه و فرد به فرد یکی از وظائف مهم مدیر است.

اصل سیزدهم: نظارت و کنترل^۱

تعیین میزان لیاقت و توانایی نیروها، از لحاظ انجام دادن وظایف و قبول مسئولیت‌های مختلف در گروه جهادی نیازمند نظارت و کنترل است تا ارزشیابی حقیقی صورت گیرد، این فرایند یکی از مسائل بسیار مهم و حساسی است که گروه جهادی و مسئولان، با آن رو به رو هستند و از طریق آن هر یک از نیروها و یا مدیران و مسئولان بخش‌های مختلف مورد سنجش و ارزشیابی دقیق قرار می‌گیرند، تا چگونگی عملکرد آن‌ها، و نیز توانمندی‌ها، استعدادها و زمینه‌های رشد و تکامل آنان بررسی و مشخص شود. به عبارت دیگر نظارت و کنترل، عامل سنجش نظام‌مند عملکرد نیروها، و تعیین شایستگی‌ها و توانایی‌ها و کاستی‌ها و ضعف‌های آنان، نسبت به مسئولیتشان با نگاه به اهداف می‌باشد.

---

۱. امام علی علیه السلام فرمودند: «بر آنان ناظرانی بگمار که به تو وفادار و راستگو باشند، که مراقبت نهایی در کارهایشان، آنها را به رعایت امانت وامی‌دارد» (همان، نامه ۳۵).

حضرت علی علیه السلام با راه اندازی سامانه قوی نظارت و کنترل تمام جزئیات رفتار کارگزارانشان را کنترل می‌نمایند و در موارد لزوم، خود اقدام نمودند، در ذیل چند نمونه ذکر می‌گردد:

نامه برای مدیریت ضعیف

مورد دیگر درباره " کمیل بن زیاد نخعی " یکی از یاران و شیعیان خاص و از رازداران امام علی علیه السلام است. دعای معروف کمیل، که حضرت علیه السلام آن را به وی آموخته است و حکمت ۱۸۵ نهج البلاغه نشان دهنده جایگاه معنوی کمیل در نزد آن حضرت می‌باشد ولی حضرت، در مدیریت او را شدیداً کنترل کرده و در سستی‌ها، با قاطعیت با او برخورد نمودند.^۱

---

۱. قال علی علیه السلام: «فإن تضییع المرء ما ولی و تکلفه ما کفی لعجز حاضر و رأی متبر و أن تعاطیک الغارة علی أهل قرقیسیا و تعطیلک مسالحک التی و لیناک _ لیس بها من یمنعها و یرد الجیس عنها _ لرأی شعاع فقد صرت جسرا لمن أراد الغارة من أعدائک علی أولیائک غیر شدید المنکب و لامهیب الجانب و لاساد ثغرة و لا کاسر لعدو شوکة و لامغن عن اهل مصره و لامجز عن أمیره ؛ حضرت علی علیه السلام فرمودند: همانا سستی انسان در انجام دادن کارهایی که بر عهده او است، و پا فشاری بر کاری که از مسئولیت او خارج است، نشانه ناتوانی آشکار و اندیشه ویرانگر است. اقدام تو در تاراج کردن مردم قرقیسیا، در مقابل، پاسداری نکردن از مرزهایی که تو بر آن گمارده بودیم - آن جا که کسی برای حفظ آن نیست که لشکر دشمن را از آن مرزها دور سازد - اندیشه ای باطل است. تو در آن جاپلی شده ای که دشمنان تو از آن بگذرند و بر دوستانت تهاجم آورند. نه قدرتی داری که با تو نبرد کنند، و نه هیبتی داری که از تو بترسند و بگریزند؛ نه مرزی را می‌توانی حفظ کنی، و نه می‌توانی شوکت دشمن را در هم بشکنی؛ نه نیازهای مردم دیارت را کفایت می‌کنی و نه امام و امیر خود را راضی نگه می‌داری» (نهج البلاغه، نامه ۶۱).

نامه‌ای برای دنیاطلبی قاضی

حضرت به شریح بن حارث کندی که از قاضیان معروف و با سابقه‌ای بوده که سال‌های بسیاری به امر قضاوت اشتغال داشت. نسبت به خرید خانه گران در نامه‌ای او را توبیخ می‌کنند.^۱

نامه‌ای برای خیانت و بدرفتاری مدیر

از نامه حضرت علی علیه السلام به زیاد بن ابیه^۲ چنین استنباط می‌شود که زیاد بن ابیه می‌خواست مقداری از مالیات را نزد خود نگه داشته و برای حضرت نفرستد، از این رو با زیرکی خاصی به فرستاده آن حضرت می‌گوید که عده‌ای از قبیله‌های کرد سرکشی کرده‌اند و مالیات خود را نپرداخته‌اند، در حالی که زیاد بن ابیه در جمع آوری مالیات دقیق بوده و

---

۱. قال علی علیه السلام: «فانظر یا شریح لا تكون أبتعت هذه الدار من غیر مالک أو نقدت الثمن من غیر حلالک فاذا أنت قد خسرت دار الدنيا و دار الآخرة؛ ای شریح! اندیشه کن که آن خانه را با مال دیگران یا با پول حرام نخریده باشی، که آنگاه خانه دنیا و آخرت را از دست داده‌ای» (رضی، سید محمد، نهج البلاغه، نامه ۳).

۲. قال علی علیه السلام: «قد بلغنی رسولی عنک ما أخبرتہ به عن الأکراد، واستکتامک أیاه ذلک، وقد علمت أنك لم تلق ذلک الیه الا لتبلغنی أیاه وانی أقسم بالله عزوجل قسما صادقا لئن بلغنی أنك خنت من فیء المسلمین شیئا صغیرا أو کبیرا لأشدن علیک شدة تدعک قلیل الوفی، تمیل الظهر؛ علی علیه السلام فرمودند: فرستاده من آنچه را درباره کرده‌ها به وی گفتمی به من گفت، و این که آن را از من کتمان کرده‌ای. تو خود می‌دانی که آن را به وی نگفتمی مگر از آن که به من برسانی؛ و من سوگند یاد می‌کنم به خداوند عزوجل، سوگندی راستین، که اگر به من خبر رسد که در ثروت مسلمانان خیانت کرده‌ای، کم یا بیش، چنان بر تو سخت می‌گیرم که تو را تهیدست، درمانده هزینه عیال و خوار و پریشان حال کند!» (محمدی ری شهری، محمد، موسوعة الامام علی بن ابی طالب،

حتی بالاجبار از مردم مالیات لازم را می‌گرفت که آن هم از چشمان تیزبین حضرت پنهان نمی‌ماند.^۱

نامه برای کارگزاران اختلاس‌کننده و فاسق

از دیگر مواردی که به خوبی نشان می‌دهد امام علی علیه السلام اهتمام خاصی به نظارت بر عملکرد کارگزاران خود داشتند، برخورد تند ایشان در اختلاس یکی از فرزندان عباس عمومی پیامبر^۲ و منذر بن جارود عبدی^۳ است.

---

۱. قال علی علیه السلام: «استعمل العدل واحذر العسف والحيف فأن العسف يعود بالجلء والحيف يدعو إلى السيف، عدالت را به کار بند و از زور و ظلم و ستم دوری کن؛ حضرت علی علیه السلام فرمودند: زیرا زور و فشار، باعث می‌شود که مردم ديار خود را ترک کنند و ظلم و ستم، مردم را به شمشیر و قیام می‌خواند» (رضی، سید محمد، نهج البلاغه، ص ۵۵۹).

۲. قال علی علیه السلام: «كَأَنَّكَ لَا أَبَا لَعَبْرِكَ حَدَرْتَ إِلَى أَهْلِكَ تُرَائِكُ مِنْ أَبِيكَ وَأُمِّكَ فَسُبْحَانَ اللَّهِ أَمَا تُؤْمِنُ بِالْمَعَادِ أَوْ مَا تَخَافُ نَقَاشَ الْحِسَابِ أَيُّهَا الْمَعْدُودُ كَانَ عِنْدَنَا مِنْ أَوْلَى الْأَلْبَابِ كَيْفَ تُسَبِّحُ سَرَابًا وَطَعَامًا وَأَنْتَ تَعْلَمُ أَنَّكَ تَأْكُلُ حَرَامًا وَتَشْرِبُ حَرَامًا؛ حضرت علی علیه السلام فرمودند: دشمنت بی پدر باد، گویا میراث پدر و مادرت را به خانه می‌بری! سبحان الله!! آیا به معاد ایمان نداری؟ و از حسابرسی دقیق قیامت نمی‌ترسی؟ ای کسی که در نزد ما از خردمندان بشمار می‌آمدی، چگونه نوشیدن و خوردن را بر خود گوارا کردی در حالی که می‌دانی حرام می‌خوری! و حرام می‌نوشی» (همان، ترجمه دشتی، ص ۵۴۹).

۳. قال علی علیه السلام: «فان صلاح أبيك غربي منك، فاذا أنت لاتدع انقيادا لهواك أزري ذلك بك. بلغني أنك تدع عملك كثيرا و تخرج لاهيا متنزها تطلب الصيد و تلعب بالكلاب، و أقسم لئن كان هذا حقا لنثيبنك على فعلك، و جاهل حال أهلک خیر منک فأقبل إلى حين تنظر فی کتابی؛ حضرت علی علیه السلام فرمودند: نیکی پدرت، مرا فریب داد. پس اگر اطاعت از هوای نفست را رها نمی‌کنی، این موجب تحقیر تو در نزد من می‌شود.

راهکار تحقق اصل نظارت و کنترل

۱. تعیین یک ارزیاب محسوس یا نامحسوس توسط مسئول جهت ارزشیابی نیروها.
۲. توزیع فرم‌های نظرسنجی جهت عرصه‌های مختلف گروه.
۳. تشکیل جلسات با عنوان "محکمه" جهت نقد منصفانه یکدیگر.
۴. حضور فعال خود مدیر در کنار نیروها.

حال به من خبر رسیده است که تو اکثر اوقات، کار خود را رها می‌کنی و دنبال لهوو تفریح می‌روی؛ به صید می‌پردازی و با سگ‌ها بازی می‌کنی. سوگند می‌خورم که اگر این‌ها راست باشد، مسلماً تو را به خاطر عملت مجازات می‌کنیم، و مردم نادان از خویشان تو، بهتر از تو می‌باشند. پس زمانی که نامه مرا مطالعه کردی به سوی من بیا!» (رضی، سید محمد، نهج البلاغه، ص ۶۱۵).

اصل چهاردهم: پیگیری اهداف

- پس از برگزاری اردوی جهادی چه وظائفی برعهده‌ی مدیرگروه است؟
- الف. استمرار ارتباط با منطقه‌ی هدف: چشم انداز میان مدت اردوی جهادی، در عرصه‌ی پیام‌رسانی فرهنگی، جذب اهالی و انتقال کلیات پیام انبیا در قالب اعتقادات، احکام و اخلاق است، آنچه این پیام‌ها را ماندگار می‌کند استمرار حضور جهادگران می‌باشد چرا که تغییرات فرهنگی تدریجی و آرام آرام رخ خواهد داد.
- ب. نیروسازی بومی در زمان برگزاری اردو.
- ج. آسیب‌شناسی اردو پس از بازگشت.
- د. سفر به منطقه جهت پیگیری اهداف فرهنگی.

راه‌کارهای تحقق پیگیری اهداف

۱. تشکیل گروهی قبل از برگزاری اردو با هدف برگزار کنندگان طرح استمرار به این ترتیب که این گروه با نگاه استمرار طرح‌هایی را برای بازگشت گروه جهادی آغاز کنند برای مثال تشکیل هیئت نوجوانان و حمایت‌های تکمیلی از آن به طرح استمرار موکول می‌گردد.

۲. در زمان برگزاری اردو، نخبگان فرهنگی شناسایی می‌شوند و با معرفی به مراکز هم‌چون سازمان تبلیغات اسلامی، استمرار تلاش فرهنگی گروه پی‌گیری می‌گردد.
۳. دریافت شماره تماس اهالی برای استمرار ارتباط.
۴. راه اندازی سامانه پیامک و عضوگیری از همه‌ی مخاطبان (جهادگر و اهالی مناطق) و ارسال پیامک‌های مناسبی.
۵. راه اندازی روزنامه حرکت جهادی (جذاب، متنوع و پرمحتوا) با هدف تقویت، استمرار حرکت، بالارفتن بصیرت عمومی دانشجویان جهادی و گسترش فرهنگ جهادی در بین اقشار مختلف جامعه و پخش منظم در دانشگاه‌ها و روزنامه‌فروشی‌ها.
۶. کارگروه «پیگیری مطالبات و منویات رهبری» به عنوان منشور و خط مشی اصلی حرکت‌های جهادی تشکیل شود و پیرو آن اصلی‌ترین شاخص تحلیل‌ها، ارزیابی‌ها و تصمیم‌گیری‌ها، مطالبات ایشان می‌باشد. اقدامات ذیل در تحقق این مهم، ضروری به نظر می‌رسد:
  - الف. دستیابی به سامانه ارزیابی مستمر روند تحول و تحقق منویات معظم له در حرکت‌های جهادی.
  - ب. تسهیل و تسریع روند تحول در حرکت‌های جهادی از طریق بسیج ظرفیتها و منابع و انجام اقدامات تکمیلی و حمایتی در خصوص سند تحول راهبردی حرکت‌های جهادی.
۷. سایت اینترنتی ملی جهادی، همانند تبیان سازمان تبلیغات، با طراحی زیبا و جذاب، امکانات جانبی گسترده و محتوای غنی مثل: بخش کتابخانه، باموضوعاتی هم‌چون سیاست، اخبار، اطلاعات جامع

(پیرامون گروه‌های مختلف جهادی، شناسایی روستاهای هدف و...)، پژوهش‌های جهادی، امور مبلغین اردوهای جهادی، وبلاگ و ایمیل جهادگران (فضاهایی را در اختیار جهادگران قرار دهد تا در این سایت مرجع، وبلاگ و ایمیل داشته باشند و هر ساله مسابقه وبلاگ نویسی برقرار شود)، هنر و ادبیات، دانلود بلوتوث‌های جدید روز.

۸. ارسال اطلاعات مفید و پژوهش‌های جدید به ایمیل جهادگران.

۹. تشکیل جنبش جهانی جهادگران آرمان خواه.

۱۰. شبکه ماهواره‌ای جهانی جهادگران آرمان خواه، با همکاری صدا و

سیما برای گسترش فرهنگ جهادگران ایرانی و جنبش جهانی جهادگران.

۱۱. تبدیل محتوای کتب و مقالات و تصاویر و فیلم‌ها در قالب نرم

افزار جامع جهادی.

۱۲. پویا نمایی و انیمیشن راه بسیار مهم و مناسبی در فرهنگ سازی

از طریق تلوزیون و تلفن همراه است.

۱۳. سامانه نظر سنجی، اثر سنجی و نیاز سنجی در بدنه جنبش‌های

جهادی (تحلیل وضعیت و طرح پیشنهادی)

۱۴. تألیف مجموعه کتاب‌هایی برای طرح بصیرت جهادگران با

موضوعاتی همچون: تهاجم فرهنگی، ناتوی فرهنگی و جنگ نرم با هدف

معرفی شگردهای فرهنگی دشمن و راه‌های مواجهه با آنان.

۱۵. احیا و پیگیری طرح تربیت جهادی

کتابنامه

۱. قرآن کریم
۲. رضی، سید محمد، نهج البلاغه، اول، قم، دارالهجره، بی تا، وزیر، ۵۲۷ ص.
۳. آمدی، عبدالواحد بن محمد تمیمی، غرر الحکم و درر الکلم، اول، قم، دفتر تبلیغات اسلامی، ۱۳۶۶ ش، وزیر، ۴۴۲ ص.
۴. کلینی، ابو جعفر محمد بن یعقوب، اصول کافی، چهارم، تهران، دارالکتب الإسلامیه، ۱۳۶۵ ش، وزیر، ۸ ج، ۴۳۴۰ ص.
۵. مجلسی، محمد باقر، بحار الأنوار، بیروت، مؤسسه الوفاء، ۱۴۰۴ ق، وزیر، ۱۱۰ ج، ۳۸۹۴۲ ص.
۶. پاینده، ابو القاسم، نهج الفصاحه، چهارم، تهران، دنیای دانش، ۱۳۸۲ ش، ۸۶۱ ص.
۷. حرانی، حسن بن علی بن حسین بن شعبه، تحف العقول، دوم، قم، اسلامی، ۱۴۰۴ ق، وزیر، ۵۱۵ ص.

۸. حر عاملی، محمد بن حسن، وسائل الشیعه، اول، قم، آل‌ال‌بیت لإحیاء التراث، ۱۴۰۹ هـ. ق، وزیری، ج ۲۰، ۵۶۷ ص.
۹. _____، _____، الجواهر السنیه فی الاحادیث القدسیه، دهقان، ۱۳۸۸ ش، وزیری، ۷۴۰ ص.
۱۰. قمی، علی بن ابراهیم، تفسیر قمی، چهارم، قم، دارالکتاب، ۱۳۶۷ ش، وزیری، ج ۲.
۱۱. محدث نوری، حسین، مستدرک الوسائل، اول، قم، آل‌ال‌بیت لإحیاء التراث، ۱۴۰۸ ق، وزیری، ج ۱۱، ۳۹۳ ص.
۱۲. صدوق، محمد بن علی بن بابویه قمی، الخصال، اول، قم، جامعه مدرسین، ۱۳۶۲ ش، ج ۲.
۱۳. طوسی، ابو جعفر محمد بن حسن، الأمالی، اول، قم، دار الثقافه، ۱۴۱۴ هـ ق، وزیری.
۱۴. طبرسی، ابوالفضل علی بن حسن، مشکاه الأنوار، دوم، نجف، حیدریه، ۱۳۸۵ ق، رقعی، ۳۳۵ ص.
۱۵. موسوی خمینی، روح‌الله، صحیفه نور، چهارم، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی رضی‌الله‌تعالی‌عنه، ۱۳۸۶ ش، ج ۲۱.
۱۶. مصباح یزدی، محمد تقی، خودشناسی برای خودسازی، سیزدهم، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رضی‌الله‌تعالی‌عنه، ۱۳۸۶ ش، ۱۲۸ ص.
۱۷. _____، _____، خدا شناسی، اول، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی رضی‌الله‌تعالی‌عنه، ۱۳۷۶ ش، وزیری، ۲۲۲ ص.

۱۸. مطهری، مرتضی، مجموعه آثار، پنجم، صدر، وزیر، ۱۳۷۶ ش.
۱۹. _____، _____، داستان راستان، دهم، صدر، ۱۳۶۷ ش، ۲۶۰ ص.
۲۰. _____، _____، یادداشت‌ها، دوم، صدر، وزیر، ج ۴، ۱۳۸۲ ش، ۶۵۰ ص.
۲۱. سازمان بسیج دانشجویی، آسیب شناسی اردوهای جهادی از نمای پیام رسانی فرهنگی، اول، قم، انتشارات خادم الرضا، ۱۳۸۹ ش، رقعی، ۱۴۴ ص.
۲۲. حکیمی، علی، محمد رضا محمد، الحیاة، هفتم، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۴۱۳ ه.ق، وزیر، ج ۲.
۲۳. محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه، هشتم، قم، دارالحدیث، ۱۳۸۵ ش، وزیر، ۱۵ ج.
۲۴. _____، _____، مبانی شناخت، اول، قم، دارالحدیث، ۱۳۷۵ ش، وزیر.
۲۵. _____، _____، موسوعة الامام علی بن ابی طالب علیه السلام، اول، قم، دارالحدیث، ۱۴۲۱ ق، وزیر.
۲۶. مقدس نیا، سید محمد و محمدی، مهدی، آداب معاشرت، قم، مرکز اطلاعات و مدارک اسلامی، ۱۳۸۶ ش.
۲۷. ذاکری، علی اکبر، سیمای کارگزاران علی بن ابی طالب امیر المؤمنین علیه السلام، قم، دفتر تبلیغات، ۱۳۷۲ ش، ج ۱.
۲۸. عمید، حسن، فرهنگ فارسی عمید، تهران، امیرکبیر، ۱۳۸۳ ش.

۲۹. مصطفوی، حسن، التحقیق فی کلمات القرآن الکریم، تهران، بنگاه ترجمه و نشر کتاب، ۱۳۶۰ ش، ج ۸.
۳۰. صفایی حائری، علی، حرکت (تحلیل جریان فکری و تربیتی انسان)، قم، ليله القدر، ۱۳۸۸ ش.
۳۱. شوشتری، نورالله بن شریف الدین؛ احقاق الحق وازهاق الباطل، قم، نشر مکتبه آیت الله مرعشی نجفی، ۱۳۹۳ ق، ج ۱۱.
۳۲. اقتداری، علی محمد، سازمان و مدیریت، دوازدهم، تهران، انتشارات دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی، ۱۳۵۵ ش.